

ČASOPIS FEDERÁLNÍHO MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

vyznamenáný medailí Za upevňování přátelství ve zbrani 1. stupně a Pamětní medailí k 30. výročí Slovenského národního povstání, Květnového povstání českého lidu, osvobození Československa Sovětskou armádou

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ OSMÝ ROČNÍK

5

Za vysokou efektivnost při řešení úkolů obrany

Současná etapa budování rozvinuté socialistické společnosti v ČSSR je realizována v náročných podmínkách zostřené mezinárodní situace. Je charakteristická tím, že od počátku osmdesátých let imperialistické země v čele s USA uplatňují vůči socialistickým zemím protekcionistickou politiku a restriktivní přístupy ve vnějších ekonomických vztazích. Ve vojenské oblasti výrazně usilují o získání převahy, o likvidaci socialismu, což vyjadřují ve vojenské strategii „přímé konfrontace“.

Pro realizaci těchto plánů se USA a jejich spojenci s maximální intenzitou orientují na kvantitativní a především kvalitativní zbrojení, na všestrannou výstavbu materiální základny pro vedení války. V zahraniční politice je výrazem této agresivní strategie řešení sporných otázek z pozice síly, což nebezpečně zvyšuje možnost vypuknutí světové války. V těchto změněných podmínkách musí i naše socialistická společnost disponovat soudobou, dobře vycvičenou, organizovanou a silnou armádou, schopnou odrazit jakoukoli imperialistickou agresi.

V současné době má ČSSR spolu s ostatními členskými státy Varšavské smlouvy dostatečný ekonomický a vědeckotechnický potenciál, což umožňuje úspěšně řešit různorodé ekonomické a sociální úkoly a současně udržovat na odpovídající úrovni

obranyschopnost státu. Zabezpečení obrany sice limituje možnosti uspokojování jiných sociálně ekonomických cílů, ale na druhé straně zaručuje mírový rozvoj socialistického státu. Na principiálním významu tak nabývá problém optimálního rozdělení zdrojů pro rozvoj národního hospodářství, pro řešení úkolů při zvyšování životní úrovně pracujících, pro zabezpečení obranyschopnosti.

Nedostatečné ekonomické zabezpečení vojenských požadavků může znamenat snížení obranyschopnosti a na druhé straně neodůvodněné velké vojenské výdaje mohou vést k omezení prostředků na ekonomický rozvoj, což může v budoucnosti vyvolat zpomalení tempa růstu válečné ekonomického potenciálu. Tato závislost hospodářské a vojenské politiky výrazně ukazuje na nezbytnost racionálního využívání nákladů na obranu. **Nyní, více než kdykoli v minulosti, vystupuje do popředí leninský požadavek jednoty budování a obrany socialistické vlasti.** Socialistická společnost se snaží o takový způsob zabezpečení obranyschopnosti, při němž bude cíle dosaženo nejehospodárnější cestou. Výstižně to vyjádřil V. I. Lenin: „Obrana Sovětské republiky naléhavě vyžaduje co největší úspory sil a co neproduktivnějšího využití práce lidu.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 28. Praha, SNPL 1954, s. 357.) V současnosti jsou ve státech Varšavské smlouvy

vytvořeny všechny objektivní a subjektivní předpoklady pro to, aby požadavek nejvyšší efektivity v procesu ekonomického zabezpečení obrany socialismu byl naplněn. Zdokonalením koordinace vědeckovýzkumných prací, kooperace v obranném průmyslu, rozšiřováním unifikace a standardizace zbraní a munice, se bratrské armády snadněji zabezpečují moderními zbraňovými komplety a potřebnou bojovou technikou za současné úspory finančních prostředků, materiálních zdrojů a lidské práce.

Ekonomický základ vojenské síly státu nemůžeme omezovat na kvantitativní stránku, na množství vyčleněných materiálních, pracovních a finančních zdrojů. Důležitý význam má především umění vojenských kádřů a všech pracovníků zainteresovaných ve sféře obrany racionálně využívat zdrojů. Obranschopnost státu, bojová pohotovost a připravenost jeho ozbrojených sil závisí nejen na objemu vyčleněných zdrojů, ale i na efektivitě jejich využívání. Můžeme tedy konstatovat, že čím vyšší je efektivity v ekonomickém zabezpečení obrany země, tím vyšší jsou možnosti uspokojení vojenskopolitických potřeb a tím nižší jsou nároky na ekonomiku. To má také příznivý vliv na uskutečňování sociální politiky státu.

V souladu se strategií urychlení sociálně ekonomického rozvoje je v současném období věnována mimořádná pozornost zvyšování efektivity v celé sféře obrany a zejména v činnosti ČSLA. Je to jeden z rozhodujících způsobů, jak zabezpečit spolehlivou obranu socialismu při co nejnižších nákladech a zároveň tak přispět k dalšímu úspěšnému sociálně ekonomickému rozvoji.

V minulosti bylo typické, že rostoucí vojenskoekonomické potřeby byly uspokojovány převážně extenzivním způsobem. Odpovídalo to tehdejšímu typu ekonomické reprodukce. Koncem sedmdesátých a začátkem osmdesátých let rostly vojenskoekonomické požadavky jak kvantitativně, tak kvalitativně. Jejich krytí však již bylo zabezpečováno s relativně nižším objemem

zdrojů. Úzce to souvisí s úsilím celé společnosti o převedení ekonomiky na cestu intenzivního rozvoje. Tím byla vytyčena nová kritéria pro ekonomické zabezpečení obrany země a dosahování maximální efektivity se stává požadavkem, který prostupuje vojenskoekonomickým procesem jako celek. Je to dnes neodmyslitelný požadavek na vývoj, výrobu, modernizaci a samotné využívání vojenské techniky a zbraní.

Ke zvyšování efektivity v ekonomickém zabezpečení obrany dochází tehdy, je-li při pevně stanoveném množství a kvalitě živé a předmětné práce potřebné ke krytí vojenskoekonomických potřeb (nákladech na obranu) za srovnatelnou časovou jednotku a při stejných podmínkách dosahováno vyšší úrovně obranschopnosti. Za druhé je vyšší efektivity dosahováno v případě, že konstantní úroveň obranschopnosti země (za srovnatelnou časovou jednotku a za stejných podmínek) je zabezpečována s menšími náklady. Obě cesty zvyšování vojenskoekonomické efektivity jsou jak v ekonomickém, tak i ve vojenském zájmu socialistické společnosti a zaručují, že náklady socialistické společnosti na obranu budou co nejnižší. Odpovídá to základnímu principu vojenskoekonomické politiky socialismu — nevydávat na obranu země zbytečně příliš mnoho peněžních prostředků, ale také ne příliš málo.

Ekonomická efektivity zabezpečení obrany v podmínkách armády je vyjádřena vzájemným vztahem mezi úrovní bojové připravenosti a pohotovosti a spotřebou materiálových prostředků, finančních a lidských zdrojů.

Z toho vyplývá, že ekonomická efektivity a zabezpečení obrany v podmínkách armády poroste přímo úměrně s velikostí bojového potenciálu a nepřímo úměrně s velikostí vynaložených nákladů.

Efektivita ekonomického zabezpečení obrany země ovlivňuje více faktorů, ale za rozhodující považujeme:

— tempo a kvalitu vojenskotechnických výzkumů a vývoje, zvládnutí s tím spojených inovačních procesů včetně rychlosti

zavádění nových poznatků do výroby, popřípadě do ČSLA,

— všeobecný stav rozvoje a strukturu ekonomického potenciálu, který je využíván k uspokojování vojenskoekonomických potřeb,

— stav výrobních fondů a úsporu živé práce ve výrobě,

— využívání všech možností, které skýtá socialistická ekonomická integrace,

— úroveň řízení a plánování ve sféře ekonomického zabezpečení obrany, materiálovou stimulaci všech s tím spojených procesů,

— rozvoj tvořivosti a iniciativy všech pracujících zainteresovaných na zabezpečení obrany země, ale i samotných příslušníků ozbrojených sil.

Vysoké efektivity při řešení úkolů obrany bude dosaženo jedině tehdy, bude-li zajištěna ve všech fázích vojenskoekonomického procesu včetně závěrečné fáze vojenské spotřeby. Celková efektivity v ekonomickém zabezpečení obrany je tedy výslednicí efektivity v předvýrobních etapách, ve výrobě, rozdělování a spotřebě konečné vojenské produkce. Zvýšení efektivity má stejný účinek pro zabezpečení obrany země jako vyšší spotřeba zdrojů. Proto stupeň uspokojování vojenskoekonomických potřeb do značné míry závisí na zvyšování efektivity. Pro rostoucí spotřebu zdrojů k zabezpečení obrany jsou však dány ekonomické a politické hranice, pro zvyšování efektivity, ale v principu nikoli.

Problém ekonomické efektivity vojenské spotřeby spočívá v tom, že ČSLA jako celek má k dispozici určité množství zdrojů, které musí rozdělit a využívat tak, aby bylo dosaženo co největšího celkového užitečného efektu, bojové síly.

Předpokladem vyšší efektivity systému vojenské spotřeby je všestranná analýza materiálních podmínek vojenské výstavby a neustálé zkvalitňování řídicí a organizační práce. V současné době je jakýkoli problém vojenské výstavby zároveň problémem ekonomickým.

Značné možnosti zvyšování efektivity

jsou v samotném procesu bojové a politické přípravy. Soudobá učebně výcviková základna nejen intenzifikuje proces výcviku a skýtá nové možnosti jeho zdokonalování, ale umožňuje snížit spotřebu zdrojů a dosáhnout značné úspory výcvikového času. Z tohoto aspektu musí být přesně a promyšleně plánováno praktické využití učebně výcvikové základny tak, aby maximálně napomohlo efektivnímu řešení úkolu bojové a politické přípravy. Nemůžeme se do budoucna spokojovat s tím, že stanovených cílů a kritérií vycvičenosti je dosaženo za cenu prodloužení času na výcvik a mnohonásobně vyššího vynaložení sil a prostředků, místo aby tomu bylo naopak.

Za poslední léta byla do vojsk dodána celá řada nových leteckých, tankových, střeleckých a jiných trenažérů, simulátorů, které umožňují zvýšit efektivnost výcviku. To dává dobré předpoklady pro zkrácení doby přípravy vojenských specialistů, pro úsporu sil a prostředků. V konečném důsledku to vede ke zvýšení efektivity výcvikového procesu. Při využívání učebně výcvikové základny a prostředků vylčených na bojovou a politickou přípravu je nezbytné řídit se principy účelnosti, optimální spotřeby, která nevede ke snížení bojové pohotovosti vojsk.

Není možné sklouznout k umělým úsporám nebo k ohraničení materiálních a finančních prostředků na úkor zabezpečení potřeb vojsk. Úkol tkví v tom, aby všechny plánované prostředky byly racionálně spotřebovávány v zájmu dosažení nejvyšších výsledků v bojové pohotovosti a připravenosti vojsk. Proto v současné době nabývá na velkém významu rozpracování optimálních plánů bojové a politické přípravy, které předpokládají racionální využívání technických prostředků, předních zkušeností a metod výcviku.

Velitelé a odborní náčelníci musí ovládat umění ekonomicky se rozhodovat a hodnotit výsledky práce z pozic ekonomické efektivity. Např. jednou z podmínek dosažení úspor motohodin, kilometrů a PHM je komplexní přístup k úkolům bo-

jové a politické přípravy. Jde o to dosáhnout takového stavu, aby každý vzlet letounu, každé vyvedení vojsk do VVP, byly především nejdříve dobře připraveny, maximálně nasyceny bojovou činností, úkoly bojového použití, cvičeními jednotek a osádek, aby zdroje nebyly spotřebovány s nízkou efektivností. Není možné také podceňovat zaměstnání na učebnách, trenažérech, modelování variant bojové činnosti, které napomáhají splnění cílů ve velmi krátkém čase [zásah první ranou].

Maximální efektivnosti bojové a politické přípravy bude dosaženo tehdy, zahrnou-li nadřazení náčelníci, ale i štáby, politické orgány, stranické organizace nesmířitelný postoj k těm, kteří sestavují nepromyšlené plány a projevují administrativní přístup. Vždy je třeba položit si otázku, s jakými náklady bylo dosaženo úrovně vycvičenosti a bojové pohotovosti u jednotlivých svazů, svazků a útvarů.

ČSLA disponuje značným množstvím různorodé moderní techniky, která je velmi složitá a drahá. Dnes prakticky u všech druhů zbraní a techniky jsou zážehové a vznětové motory, elektromotory, elektronika, optika, hydraulika, automatizované systémy řízení. Tuto složitou techniku musí ovládat vysoce kvalitně a odborně vycvičená obsluha a musí ji pečlivě ošetřovat a udržovat ve stavu připravenosti k bojovému použití. Správná exploatace techniky a vysoké technické znalosti vojáků významně přispívají k efektivnímu využití techniky, k úsporám PHM a nákladů na provoz. Na velkém významu dále nabývají otázky optimalizace přepravy, zvýšení odpovědnosti velitelů a náčelníků za správnou volbu pochodové osy, za správnou organizaci parkových a hospodářských dnů. Zejména v tyto dny je možné prověřit různé systémy a agregáty a předejít tak poruchám. Nekvalifikovaný přístup k provozu techniky způsobuje nejen neúměrné spotřeby a nadměrnou spotřebu, ale může vést až k haváriím techniky. Na celarmádním stranickém aktivu bylo v této souvislosti řečeno, že nedostatky v provozu a nedodržování technologických postu-

pů vedou k závadám a haváriím jednotlivých agregátů. Skutečnosti naléhavě nastolují požadavek podstatně zvýšit úroveň technické přípravy velitelského sboru i jeho umění řídit a organizovat výcvik s technikou a její údržbou.

Další oblastí zvyšování efektivnosti v ČSLA je hospodaření se živou prací. Znamená především využívat kvalifikace kádrů i času stanoveného na výcvik, pracovní doby občanských zaměstnanců apod. Dosahování vysoké efektivnosti ve vojenské činnosti předpokládá, že se ke splnění úkolů vyčlení jen přesně tolik příslušníků ČSLA nebo občanských pracovníků, kolik je jich v dané situaci a době objektivně potřeba. K tomu je nezbytné předem určit předpokládanou potřebu práce. Na jejím základě je třeba:

- propočítat síly a prostředky před vydáním důležitých velitelských rozhodnutí,
- stanovit optimální průběh činnosti,
- vyloučit prostojové časy a diskontinuitu,
- ukládat příslušníkům ČSLA reálné a tím i mobilizující úkoly, které přesně vyhodnocovat.

Vědecká organizace vojenské práce je neslučitelná s projevem nekázně a nezodpovědnosti. Praxe potvrzuje, že nedostatky v organizaci práce, neplnění služebních povinností podle řádů, vedou ke ztrátám pracovního času a objektivně vytvářejí podmínky pro narušování vojenské kázně a snižují úroveň bojové pohotovosti.

Zvyšování efektivnosti práce vojáků z povolání a občanských pracovníků je bezprostředně spojeno s využitím peněžních fondů na prémie a odměny, s otázkami hmotné stimulace. Peněžní prostředky je třeba využívat takovým způsobem, aby napomáhaly zvyšování produktivity a kvality práce.

Zvyšování ekonomické efektivnosti v ČSLA vyvolává celou řadu otázek teoretického a praktického charakteru. Je proto nutné všestranné vypracování praktických aspektů tohoto problému, konkrétně zdokonalení metodiky měření a pláno-

vání efektivnosti, vypracování systému kritérií a ukazatelů, které umožní posoudit stupeň efektivnosti konkrétních způsobů a opatření v dané oblasti a na daném stupni činnosti v ČSLA.

Velmi aktuálním úkolem je vymezení těch oblastí činnosti útvarů a svazků, které musí odpovídat především kritériu ekonomické efektivnosti a na druhé straně oblastí, které se z těch či oněch příčin nemohou o ně jen opírat. Problém zvyšování

vání efektivnosti v ČSLA nespočívá tedy v tom, aby se z kritérií efektivnosti stala jediná kritéria při přijímání konkrétních rozhodnutí, nýbrž v potlačení praxe, kdy se odsouvají do pozadí i v těch případech, kdy jejich realizace je nesporně možná a společensky žádoucí.

Základní rozhodující předpoklady pro zvyšování ekonomické efektivnosti v ČSLA jsou dány, nyní záleží jen na jejich plném pochopení a využití.

K některým otázkám politické práce v boji

Jak bylo konstatováno na celoarmádním stranickém aktivu k rozpracování a realizaci závěrů XVII. sjezdu KSČ v podmínkách ČSLA, rozvoj vojenství je v současné době charakterizován revolučními přeměnami, které ovlivňují obsah činnosti velitelů a vojenských kolektivů. Nové bojové prostředky, komplety průzkumu a řízení palby, výpočetní technika a informační systémy ovlivňují velení a řízení vojsk a kladou zvýšené nároky na morálně politické a bojové kvality velitelů, štábů, politických pracovníků a všech vojáků. Tyto, ale i další vlivy, nacházejí odraz také v teorii a praxi operačního umění a taktiky, obohacené o řadu nových prvků. Z mnohých příkladů je možné uvést problematiku operačních manévrovacích skupin, kompletů průzkumu a řízení palby, bojové činnosti v podmínkách intenzivního radioelektronického boje a další. Na tyto kvalitativně nové jevy reagují i normativní dokumenty, mezi nimi i bojové řady pozemního vojska, uváděné do praxe od roku 1984.

Zkušenosti z operační přípravy, přípravy velitelů a štábů i z polního výcviku vojsk svědčí o tom, že probíhající revoluční přeměny nic neubraly úloze člověka jak ve sféře velení a řízení vojsk, tak i v konkrétní bojové činnosti. Naopak, kladou vyšší nároky nejen na velení, ale v jednotě s tím i na morálně politické, bojové a psychologické kvality a fyzickou připravenost příslušníků armády.

Na základě těchto skutečností, při uvádění bojových řádů do praxe, velitelé a politické orgány s vědomím vysoké odpovědnosti prosazovali zásadu, že politická práce je součástí přípravy a vedení boje. Problematika politické práce v boji byla v uplynulém období cílevědomě procvičo-

vána při všech odborných, vševojskových, taktických, operačně taktických i velitelsko-štábních cvičeních. Z jejího plánování, organizování a praktického uskutečňování získali velitelé, politické orgány i ZVP útvarů četné zkušenosti, které vytvářejí pozitivní základ pro další rozpracovávání obsahu, forem a metod politické práce v boji, v souladu s pokračujícím rozvojem vojenství.

Dosavadní praxe vyvolává potřebu zobecnit některé poznatky z činnosti velitelů a politických orgánů a vyvodit další závěry pro rozvoj účinné politické práce v boji. Charakteristickým rysem uplynulého období bylo, že všechna opatření operační přípravy, přípravy štábů a polního výcviku, velitelsko-štábní a taktická cvičení svými cíli, obsahem i vlastní organizací vyžadovaly hluboké zvládnutí požadavků bojových řádů, včetně procvičení celého souhrnu problémů plánování, organizace a provádění politické práce v boji.

Poznatky potvrzují, že velitelé, štáby, ale i politické orgány požadavky bojových řádů zvládli. Za pomoci nadřazených byly realizovány metodiky práce štábů v poli a v návaznosti na to i metodiky práce politických orgánů na jednotlivých organizačních stupních. Velitelé, příslušné politické orgány a ZVP útvarů se postupně oprostovali od stereotypů v metodice rozhodovacího procesu, plánování a organizování politické práce v boji. V tomto smyslu rozhodující úlohu sehrála politická správa Západního vojenského okruhu a politické orgány svazů i svazků v její působnosti, které na tomto úseku získaly i největší praktické zkušenosti.

Ukazuje se však i to, že s dosaženým stavem není možné se spokojit. Úroveň zvládnutí a tvůrčího uplatňování bojových

řádů je totiž na různých stupních a u různých funkcionářů různá, převážně velmi dobrá u velitelů útvarů, svazků a svazů, vedoucích funkcionářů štábů, avšak o poznání slabší u ostatních příslušníků štábů. Analogicky to platí i pro politické orgány a celý politický aparát, kde jejich náčelníci a ZVP praxi zvládlí převážně velmi dobře. Nedostatků však přetrvávají i v dalších kategoriích příslušníků politického aparátu. Tento problém je znásobován pokračujícími kádrovými změnami, při doplňování štábů i politických orgánů na všech stupních. To klade trvalý požadavek na studium, praktické zvládnutí a rozpracování poznatků vojenského umění, založeného na hluboké znalosti bojových řádů, ale i dalších předpisů a doplňujících pramenů.

Je žádoucí zdůraznit, že vzhledem ke skutečnosti, že bojové řády přesněji vymezují požadavky na plánování, organizování a uskutečňování politické práce v boji, jako nedělitelné součásti přípravy a vedení boje, je nutné cíle, obsah, úkoly, formy a metody i prostředky politické práce ještě konkrétněji přimknout k cílům boje. V jedné s tím je nezbytné, aby cíle, úkoly a opatření politické práce byly v dokonalém souladu s metodikou práce příslušného velitele a štábu tak, aby v úzké koordinaci s jejich činností navazovaly na celý rozhodovací a realizační proces, přispěly k jeho vysoké kvalitě a k mobilizaci všech vnitřních zdrojů za splnění bojového úkolu. To má podmiňující význam nejen pro účast funkcionářů štábu na uskutečňování opatření politické práce, ale i pro vlastní akceschopnost politických orgánů, stranických a svazáckých organizací a dalších prvků stranickopolitické struktury. To je nezbytná podmínka k tomu, aby i v krajních mezích, vyvolaných specifikou velení v boji, byla jeho účinnost násobená působením jednotného a družného úsilí všech velitelů. Je to současně podmínka komplexního působení všech faktorů, v nichž morální faktor má nezastupitelnou úlohu, rostoucí úměrně s požadavky kladenými na lidi — vykonavatele vůle velitele.

Je dále nutné trvale zdůrazňovat a do praxe velitelů a štábů, jako rozhodujících subjektů plánování a řízení boje, prosazovat, že bojové řády více než doposud zvýrazňují význam politické práce v boji, čímž ji normativněji a závazněji pro velitele a štáby všech stupňů. Tyto požadavky vyvolané charakterem soudobého boje nacházejí odraz v příslušných ustanoveních bojových řádů, které stanoví, že organizace politické práce je součástí přípravy a vedení boje a je nejdůležitější povinností všech velitelů, náčelníků, politických orgánů a politických pracovníků.

Opatření operační přípravy, přípravy štábů, zejména cvičení všeho druhu uskutečňovaná na úrovni Federálního ministerstva národní obrany i velení svazů potvrzují, že velitelské a politické orgány současně požadavky na organizaci a uskutečňování politické práce v boji zvládly. To vytváří podmínky pro zobecnění některých pozitivních zkušeností a jejich další rozvíjení.

Především je charakteristické, že jak velitelé a štáby, tak i politické orgány si plně uvědomují význam přípravného období před samotným velitelsko-štabním, či taktickým cvičením, které je zpravidla vyvrcholením určitého období výcviku a výchovy. Více než dosud je prosazována zásada kvalitního každodenního výcviku, postupné cílevědomé přípravy velitelů a štábů, udržování zbraní a techniky v trvalé bojové pohotovosti. Samotné cvičení je potom i jakési složení účtu z plnění požadavků stálé bojové připravenosti tak, jak tomu bylo např. při vševojskovém dvoustranném taktickém cvičení za účasti zahraničních pozorovatelů — signatářů Helsinské konference, při operačně taktickém cvičení Družba-87.

Je-li zdůrazňována potřeba dlouhodobé cílevědomé stranickopolitické práce a jejího konkrétního sepětí s procesem výcviku a výchovy vojsk, znamená to, že v období bezprostředně před cvičením nevystoupí na povrch určité zvláštnosti. Ty se projevují v obsahu a intenzitě jejího působení. Kromě objasnění vojenskopolitických a odborných cílů cvičení, jeho významu pro upevňování bojové připravenosti do popředí vystupují požadavky na konkrétní všestrannou přípravu velitelů, štábů, politických orgánů, stranického a svazáckého aktivu, upřesnění dalších opatření.

Při velitelsko-štabních a vševojskových cvičeních, ale i dalších náročných zaměstnáních polního výcviku je morálně politický stav jejich účastníků charakterizován vysokým stupněm ideové politické stmelivosti, aktivitou a iniciativou, která nachází svůj odraz v odpovědném plnění i těch nejnáročnějších úkolů. To je pozitivní poznání, svědčící o tom, že většina velitelů a politických pracovníků, v souladu s objektivními požadavky, přihlíží ke vzrůstající úloze morálně politického faktoru při mistrovském zvládnutí a použití zbraní a techniky v soudobém boji.

Přetrvávající rezervou je, že se nedají vždy a v potřebné kvalitě zachovávat kontinuitu cílevědomosti politické práce při zahájení a průběhu samotného cvičení. Nejvíce se to projevuje v operativním řízení ZO KSČ a ještě více v řízení celé struktury SSM, v pravidelné operativní ma-

sové politické práci i v průběžném hodnocení socialistických závazků. Práce v takových případech nepůsobí komplexně a je zužována většinou jenom na opatření řešená politickými orgány.

I když ojediněle, vyskytují se i takové případy, že v jednotkách, kde není politický pracovník, politická práce je prováděna jen povrchně anebo není prováděna vůbec.

Je třeba, aby velitelé jednotek, zejména těch, kde není politický pracovník, více doceňovali konkrétní práci s členy své jednotky — s agitátory, svazáckými funkcionáři i jednotlivými komunisty. S využitím tohoto aktivu trvale poznávali ideově politickou situaci u své jednotky, pružně na ni reagovali, seznamovali příslušníky jednotky s novými poznatky o nepříteli, s charakterem a zvláštnostmi boje a z toho vyplývajícími požadavky na plnění úkolů. V jednotě s tím cílevědomě vedli tento aktiv ke konkrétní agitáční práci v základních jednotkách — četách, družstvech, osádkách a obsluhách.

Hlavní formou prosazování těchto požadavků by měla být instruktáž a vydání konkrétních úkolů členům bojového aktivu a podle situace a možností, vyplývajících z charakteru boje, i osobní individuální práce s nimi. Takto připravený a působící aktiv plní pak významnou funkci pomocníka velitele a je nositelem individuální politické práce mezi vojáky i v podmínkách dynamicky se měnící situace.

Řešení tohoto problému vyžaduje včas postihnout potřebu změn metod a forem práce tak, aby odpovídaly podmínkám dané etapy průběhu cvičení (zaměstnání).

Nezbytnou podmínkou účinného politického vlivu na cvičící štáby a vojska je úzké sepestí obsahu a opatření politické práce s konkrétními úkoly. Proto musí náčelník politického orgánu v obsahovém zaměření politické práce a volbě opatření zabezpečujících postupné plnění úkolů vycházet ze zámyslu boje příslušného velitele. Přitom se řídí usneseními ÚV KSČ, směrnicemi a pokyny vyšších politických orgánů a dalšími závaznými stranickými a vojskopolitickými dokumenty. Při konkretizaci úkolů rozhodující úlohu plní zejména nařízení nadřízeného politického orgánu. Jeho rozpracování do konkrétních podmínek a praktická realizace vyžaduje od náčelníka příslušného politického orgánu iniciativní a tvůrčí přístup. Přitom musí vycházet z hluboké znalosti protisofistického nepřítelů, jeho morálních kvalit, bojových možností, silných i slabých stránek a možnosti působení jeho ideových diverzních prostředků, stejně tak jako z hluboké znalosti morálně politického stavu vlastních sil.

Zkušenosti svědčí o tom, že účinnost politické práce v boji závisí na realitě vytyčených úkolů a přijatých opatřeních, na schopnosti doručit je vykonavatelům a v praxi je realizovat. Proto je správné, aby zámysl hlavních úkolů politické práce a způsobu jejich realizace tvořil součást informace náčelníka politického orgánu, kterou v souladu s metodikou práce, nebo na vyžádání předkládá příslušnému veliteli při ujasňování úkolů a tvorbě zámyslu boje. Tím se vytvářejí předpoklady pro další cílevědomou činnost politického orgánu. V základních dokumentech jsou vytyčeny cíle, úkoly a základní opatření politické práce pro období přípravy a vedení boje a stanovený způsob jejich realizace. Jak potvrzují četné zkušenosti, právě toto období bývá nejednou poznamenáno formálností, jež snižuje účinnost realizačního procesu.

Tato formálnost spočívá zejména v tom, že ne vždy se podaří určit optimální proporce mezi obsahovým vymezením cílů a úkolů politické práce a stanovením závazných opatření, způsobů a termínů jejich realizace ve štábech, útvech a jednotkách. Řešit tento problém, který nejednou snižuje věcnost a realnost politické práce, vyžaduje více doceňovat potřebu časové kalkulace v návaznosti na celkovou činnost štábů a jednotek připravujících se k boji.

V přípravě a vedení boje je nutné prosazovat požadavek práce s lidmi v praktické činnosti politických orgánů i jednotlivých politických pracovníků. Snad nejvíce se projevují nedostatky v období přechodu od přípravy k vedení boje a v jeho průběhu. Problém spočívá v tom, že politické orgány nedokáží vždy pružně reagovat na změnu podmínek pro politickou práci.

To vyžaduje včas postihnout, že zatímco při přípravě na vedení boje jsou pro politickou práci relativně příznivé a stále podmínky, v průběhu boje charakterizovaného vysokou dynamičností se tyto podmínky podstatně mění. V praxi to znamená, že do zahájení boje je možné v podstatě bez větších problémů udělat řadu opatření k přípravě kádru a aktivu i opatření politické práce s celými organickými jednotkami.

V průběhu boje je tomu však zcela jinak. Źežiště politické práce se musí přenést do elementárních bojových kolektivů — do družstev, osádek, obsluh i jednotlivců. Přitom jako hlavní vykonavatelé politického vlivu musí působit všichni velitelé, političtí pracovníci a zejména členové aktivu. Právě oni rozhodují o účinnosti úsilí, které bylo započato již dávno před tím, v období pří-

pravy na boj. Na připravenosti tohoto širokého aktivu, jeho nepřetržitým usměrňováním a na realitnosti vytyčených úkolů závisí účinnost politické práce.

Zkušenosti z mnoha cvičení a dalších zaměstnání svědčí o tom, že v průběhu boje se nejvíce osvědčuje metoda osobního příkladu a agitace založené na objasnění úkolů, jeho zvláštností a požadavků na jeho splnění, účelově zaměřené a cílevědomě rozvíjené operativní besedy s jednotlivci a malými jednotkami — četami, družstvy, osádkami a obsluhami, zejména těmi, které budou plnit nejsložitější a nejdůležitější úkoly, popularizace příkladných (hrdinských) činů a morální stimulování přímo při plnění úkolů. S tím souvisí i cílevědomý rozvoj aktivity a iniciativy, spojený s řešením potřeb vojáků, ale i občasně se vyskytujícími problémy v materiálním, zdravotnickém a všestranném zabezpečení, které mají nemalý vliv na náladu, názory a postoje vojáků i celkovou ideově politickou situaci v bojových kolektivech.

Pro účinnost politické práce je nezbytný i nepřetržitý sběr a vyhodnocování stranické informace s vyvozováním konkrétních závěrů pro její další zaměření a poskytování podnětů pro praktickou činnost velitelů, štábů, politických orgánů i stranických a mládežnických organizací.

Přitom základním zdrojem poznatků musí být osobní účast politických pracovníků na realizačním procesu přímo ve štábech a bojových kolektivech, na místech velení a v prvcích bojových sestav, tedy konkrétní práce s lidmi. Druhým zdrojem poznatků o konkrétní ideově politické situaci je průběžná analýza bojového deníku a záznamníku zpráv, který slouží k vedení přehledu o opatřeních stranickopolitické práce,

k evidenci výsledků vlastní kontrolní činnosti a hlášení od podřízených, či informací získaných od nadřízeného a vlastního štábu. Konečně třetím zdrojem poznatků je denní stranická informace od podřízených. Rovněž její obsah a struktura jsou známy a není zapotřebí je hlouběji rozvádět. Je však zapotřebí ukázat na nesprávnou praxi, kdy bývá denní informace chápána jen jako informace nadřízenému. Méně již slouží k vlastnímu využití při denním operativním usměrňování politické práce a činnosti velitelů a dalších odborných funkcionářů k řešení vznikajících problémů, které zvláště v oblasti materiálního, proviantního, zdravotnického a technického zabezpečení bývají nemalé.

Nekonkrétní, neobjektivní a formální informace pak neplní svou funkci ani v operativním řízení politického aparátu, v obsahovém zaměření masové politické práce a usměrňování stranických a svazáckých organizací. Rovněž řešení těchto nedostatků souvisí s celkovým zkvalitňováním činnosti politických orgánů v polních podmínkách.

Uvedené zkušenosti nevyčerpávají celý komplex problematiky. Potvrzují však, že politická práce musí být nepřetržitá, cílevědomá a tím aktivnější, čím složitější je situace. Musí pružně reagovat na nové situace, potřeby a požadavky boje a nemůže být jen záležitostí politických orgánů. Měla by představovat celý souhrn úkolů a opatření velitelů, politických orgánů, stranických svazáckých organizací, které směřují ke zvyšování ideově politické stmelivosti, morálně politické připravenosti, psychologické odolnosti, uvědomělé vojenské kázně a bojového mistrovství, tedy činitelů, na kterých ve značné míře závisí úspěch boje.

Bitva u Kurska

Vítězství, jichž dosáhla Sovětská armáda ve Velké vlastenecké válce v letech 1941 až 1945, prokázala zřetelně pokrokový charakter sovětského vojenského umění. Ve velkých bitvách u Moskvy, Stalingradu a Kurska se potvrdila převaha sovětské strategie, operačního umění a taktiky nad vojenskou teorií a praxí fašistického wehrmachtu, který byl v té době nejsilnější armádou kapitalistického světa. V bitvě u Kurska, jejíž 45. výročí si připomeneme v letních měsících roku 1988, se rozvinulo a obohatilo sovětské vojenské umění o nové formy vedení obranných a útočných operací. V teorii, ale především v praxi, se znovu potvrdily přednosti společenského zřízení a vojenské organizace socialistického státu, jehož lid je veden komunistickou stranou.

Ozbrojené síly SSSR uskutečnily v letech 1941—1945 více než 50 rozsáhlých operací skupin frontů, kolem 250 frontových a řadu vzdušných a námořních operací, tisíce sražení a bojových akcí různého rozsahu. Většina z nich se vyznačovala originalitou zámyslu, vysokým bojovým mistrovstvím velitelů a vojáků Sovětské armády a efektivností úderů zasažených hitlerovské armády a jejím spojencům. Těmito pokrokovými rysy se výrazně vyznačovala bitva u Kurska, která je proto právem řazena na přední místo v dějinách druhé světové války.

Po porážkách, které utrpěla hitlerovská armáda ve stalingradské bitvě, pokusilo se fašistické Německo ještě jednou zvrátit situaci ve svůj prospěch. Začalo proto od dubna roku 1943 připravovat velký letní útok (operace Zitadelle), který měl být veden v prostoru kurského výběžku sovětsko-německé fronty. Německé velení plánovalo, že vojska wehrmachtu uskuteční nejdříve sbíhavé údery ze severu a jihu proti základnám kurského výběžku a zničí protistojící sovětská vojska Středního a Vo-

roněžského frontu. Následovat měl úder wehrmachtu do týlu Jihozápadního frontu. Fašisté předpokládali, že pak se jim podaří rozvinout útok na severovýchod. Předvídali též nový úder na Leningrad.

Do útočného uskupení wehrmachtu bylo zařazeno 50 nejbojeschopnějších divizí včetně šestnácti tankových a motorizovaných divizí a řada zbytečných útvarů. Pozemní vojska nepřítele byla podporována 6. a 4. leteckou armádou. Celkem měl nepřítel v sestavě svých úderných uskupení více než 900 000 vojáků, asi 10 000 děl a minometů, téměř 2700 tanků a útočných děl a kolem 2500 letadel (bylo to 75 % tankových divizí a více než 65 % bojových letounů). Fašistické velení předpokládalo, že dosáhne operačního úspěchu zejména v důsledku hromadného zasazení nové bojové techniky — tanků typu Tiger a Panther, útočných děl typu Ferdinand, stíhacích letounů FW 190 A a bitevních letounů Hs 129.

Přípravy hitlerovské armády na velký útok v prostoru kurského výběžku byly včas zjištěny různými druhy průzkumu sovětských vojsk. Proto hlavní stan sovětského vrchního velení rozhodl dočasně přejít k záměrně vedené obraně v kurském výběžku. Originalnost a novost zámyslu obranné operace spočívaly v tom, že z vcelku příznivé vojenskopolitické situace, za stavu, kdy Sovětská armáda měla ve svých rukou strategickou iniciativu a všeobecnou převahu sil a prostředků, bylo rozhodnuto vést nejdříve obranu a vytvořit tak ještě příznivější poměr sil pro protiútok a následný přechod do všeobecného strategického útoku. Z toho důvodu se bitva u Kurska odehrála ve dvou fázích — 1. obranná operace skupiny frontů, 2. útočná operace skupiny frontů, na kterou bezprostředně navázal všeobecný útok Sovětské armády na frontě od Velkých Luk až po Tamaň.

Obranná operace Sovětské armády u Kurska (5. až 23. července 1943)

Úkolem odrazit útok nepřítele z prostoru Orla proti severní základně kurského oblouku byla pověřena vojska Středního frontu (velitel armádní generál K. K. Rokossovskij). Úkol odrazit úder fašistů z prostoru Bělgorodu proti jižní základně kurského oblouku byl svěřen vojskům Voroněžského frontu (velitel armádní generál N. F. Vatutin).

Oba fronty měly na začátku obranné operace 1 338 000 vojáků a důstojníků, více než 19 000 děl a minometů, 3444 tanků a samohybných děl a 2172 letadla. V týlovém prostoru východně od Kurska byl rozvinut Stepní vojenský okruh (od 9. července Stepní front), který vytvářel strategickou zálohu sovětského hlavního velení (5 vševojskových, 1 tanková a 1 letecká armáda, 1 střelecký, 6 tankových a mechanizovaných a 3 jezdecké sbory). Úkolem Stepního vojenského okruhu bylo zabránit hlubokému průlomu nepřítele a po přechodu do protiútku zvětšovat sílu úderu sovětských vojsk.

Základem organizace obrany u Kurska byla idea hlubokého uclnění bojových sestav vojsk a jejich obranných postavení s bohatě rozvinutým systémem zákopů a ženiálních prvků. U Středního a Voroněžského frontu bylo připraveno 5 až 6 pásem obrany (z toho dvě pásma v taktické hloubce a jedno armádní pásmo) a tři frontové čáry obrany. Také Stepní vojenský okruh budoval vlastní čáru obrany. Ještě dále na východ byla budována podél levého břehu Donu státní čára obrany. V souhrnu bylo připraveno osm obranných pásem a čar do celkové hloubky 250 až 300 km.

Ženiálně byla nejrozvinutější taktická hloubka obrany, která dosáhla poprvé hloubky 15 až 20 km. Hlavní pásmo obrany se skládalo ze 2 až 3 postavení, z nichž každé mělo 2 až 3 zákopy propojené spojovacími zákopy. Hloubka obranného postavení činila 1,5 až 2 km. Hlavní a druhé pásmo bylo opěvněno nejsilněji.

Obrana u Kurska byla připravována především jako protitanková, a to do hloubky 30 až 35 km. Jejím základem byly protitankové opěrné body, budované zpravidla v praporech (rotních) rajónech obrany, a protitankové rajóny, budované samostatně nebo v rámci plukovních úseků obrany. Byla posilována manévrem protitankových dělostřeleckých záloh. Palebný systém protitankových opěrných bodů (rajónů) byl koordinován s palbou dělostřelectva, rozmístěného v odkrytých a zakrytých posta-

veních a s palbou dělostřelectva protitankových záloh. Důležitou součástí protitankové obrany byly pohyblivé odhady zatařasovací a silně rozvinutý systém ženiálních překážek.

Rozhodujícím předpokladem pevné obrany se stalo soustředění sil a prostředků na pravděpodobných směrech úderu fašistických vojsk a dále to, že vojska frontů byla uclněna do velké operační hloubky (50 až 70 km). Byla rovněž zorganizována silná protivzdušná obrana, do níž bylo zapojeno stíhací letectvo a protiletadlové dělostřelectvo frontů a značná část vojsk protivzdušné obrany státu. Celkem bylo v protivzdušné obraně soustředěno 1786 protiletadlových děl. To umožnilo bránit bojové sestavy vojsk několikapatrovou palbou protiletadlového dělostřelectva. Velký důraz byl kladen na zajištění protivzdušné obrany železnic.

V přípravě obrany u Kurska sehráli významnou roli též partyzáni i obyvatelstvo kurské, orlovské, voroněžské a charkovské oblasti. Stranickopolitická práce se v období před zahájením bojů soustředila na vytváření energické rozhodnosti důstojníků a vojáků v boji s nepřátelskými tanky, houževnatosti v obraně a uvědomělého nadšení při přechodu do protiútku.

Důkladné a všestranné přípravy sovětských vojsk k obraně kurského oblouku prokázaly své oprávnění, jakmile nepřítel zahájil své vstřícné údery směrem na Kursk.

Fašistický útok proti severní základně kurského oblouku (orelský směr) byl otevřen již v samotném počátku 5. července. Sovětské dělostřelectvo uskutečnilo na základě zpráv průzkumu mohutnou dělostřeleckou protipřípravu, která způsobila soustředěným fašistickým vojskům citelné ztráty a vedla ke zdržení nepřátelského útoku téměř o tři hodiny. Nepřítel zasadil do útoku na 1200 tanků a útočných děl. V úporných pozemních a vzdušných bojích se podařilo sovětským vojskům zastavit útok fašistů na jednotlivých směrech. Za sedm dnů se nepřítel vklínil do sovětské obrany pouze 10 až 12 km. Vojska Středního frontu úspěšně vyřešila úkoly obrany vlastními silami, aniž bylo nutné zasadit do boje zálohy hlavního stanu.

Neúspěšně skončil také útok nepřítele v jižní části kurského výběžku (bělgorodský směr). Nepřátelský útok, podporovaný 1500 tanky, se soustředoval od 5. července. První den útoku zasadil nepřítel do střetnutí až 700 tanků a útočných děl, jejichž

úder byl podporován velkými silami fašistického letectva. Ale už koncem 9. července bylo jasné, že německý útok proti vojskům Voroněžského frontu ztrácí dech.

Velení fašistických vojsk přeneslo proto hlavní úsilí útoku ve směru na Prochorovku s cílem zmocnit se Kurska úderem z jihovýchodu. Sovětské velení zjistilo záměr nepřítele a včas zasadilo proti útočícím fašistům část svých záloh (5. gardovou tankovou a 5. gardovou armádu a dva tankové sbory). Dne 12. července došlo v prostoru Prochorovky k největšímu tankovému střetnutí sražení za druhé světové války. Zúčastnilo se ho na obou stranách 1200 tanků a samohybných děl. Fašisté ztratili během 12. července na 400 tanků a více než 10 000 vojáků, kteří padli. V bitvě u Kurska nastal přelom. Rozsah a intenzita nepřátelských úderů se začaly zmenšovat. Vojskům wehrmachtu se podařilo dosáhnout průlomu sovětské obrany pouze do hloubky 35 km. Udržet úzké pásmo průlomu se jim ale nepodařilo. 16. července zahájila nepřátelská vojska pod silnou ochranou zadních vojáků odchod do výchozího prostoru.

Vojska Voroněžského frontu přešla ihned do pronásledování nepřítele. V noci na 19. července byl podle směrnic hlavního stanu zasazen do boje také Stepní front. Do večera 23. července pronikla sovětská vojska v jižní části kurského oblouku na čáru, kterou zaujímala před zahájením obranné operace.

Obranná operace Středního a Voroněž-

ského frontu u Kurska skončila totálním neúspěchem hitlerovské armády. Během několika málo dní ztroskotat plán fašistického velení odřezat sovětská vojska v kurském oblouku, zmocnit se strategické iniciativy a proniknout znovu do operační hloubky sovětské obrany. Koncepce německého generálního štábu, který se snažil soustředit veškeré síly k zasazení počátečního úderu, selhala. Jakmile nastala krizová situace, nebylo velení wehrmachtu s to zabezpečit narůstání sil útočících uskupení. Nepřítel vykrvácel v síti sovětských obranných zařízení a v palbě sovětského dělostřelectva a pod úderu sovětského letectva.

Nové prvky sovětské obrany ve spojení s hrdinstvím a vlastenectvím sovětských obránců prokázaly nejen převahu, ale též tvořivý charakter sovětského vojenského umění, které uplatnilo nové, účinnější formy vedení obrany. Tvořivý charakter sovětského vojenského umění se v této fázi bitvy u Kurska projevil v iniciativním zavádění nových výsledků vojenské teorie do bojové praxe. V dané situaci to vedlo k rychlému vyčerpání sil nepřítele a k vytvoření příznivých podmínek pro přechod do protíutoku. Složitý problém obnovení narušené strategické fronty, který byl v letech 1941–1942 zvládnut teprve po dlouhotrvající obraně, byl v roce 1943 vyřešen během několika dnů. Protíutok u Kurska byl zahájen na orelském směru už 12. července, tedy již v den velkého tankového sražení u Prochorovky.

Protíutok sovětských vojsk (12. července — 23. srpna 1943)

Protíutok Sovětské armády na orelském směru byl zahájen 12. července úderem vojsk levého křídla Západního frontu, jež velel generálplukovník V. D. Sokolovskij. Současně zahájila útok vojska Brjanského frontu pod velením generálplukovníka M. M. Popova. Útočné operace se zúčastnilo zpočátku pět vševojskových armád, které byly podporovány dvěma leteckými armádami. O tři dny později přešla do protíutoku také vojska pravého křídla Stepního frontu, jež velel generálplukovník I. S. Koněv.

Překvapivé údery sovětských vojsk donutily velení nepřátelské skupiny armád Mitte k rychlému přesunu divízi z jiných úseků fronty na ohrožené směry. Sovětské hlavní velení učinilo vše potřebné, aby zabránilo nepříteli změnit poměr sil ve svůj prospěch. Do boje byly nasazeny zálohy hlavního velení: Západní front byl zesílen 4. tankovou a 11. armádou a 2. gardovým

jezdeckým sborem; Brjanský front byl zesílen 3. gardovou tankovou armádou.

Úder vojsk Brjanského frontu vedl k operačnímu obchvatu nepřátelského uskupení u Mcenska. Nepřítel byl donucen zahájit ústup. Dne 5. srpna osvobodila vojska Brjanského frontu v součinnosti s křídly uskupení Západního a Středního frontu po úporných bojích Orel. Tentýž den byl na jižním úseku kurského oblouku osvobozen Bělgorod vojsky Stepního frontu. Tato událost se z rozhodnutí sovětského vrchního velení stala podnětem k zavedení tradice dělostřeleckých salv na počest osvobozených sovětských a později jiných měst za hranicemi Sovětského svazu.

Do 18. srpna pronikla sovětská vojska k předem připravené čáře nepřátelské obrany východně od Brjanska, opírající se o řeku Děsnu a její přítoky. Likvidace velkého výběžku nepřátelské fronty v prostoru Orla byla skončena. Během 37 dnů

postoupila sovětská vojska na západ až o 150 km, přičemž rozdrtila za vydatné podpory partyzánů 15 nepřátelských divízi. Byly vytvořeny příznivé podmínky k rozvinutí útočné operace skupiny frontů na západ k Dněpru.

Druhá část protiútoků Sovětské armády v létě roku 1943 se rozvíjela v prostoru jižního úseku kurského oblouku, tj. na bělgorodsko-charkovském směru.

Po mohutné dělostřelecké a letecké přípravě vedla vojska vnitřních křídel Voroněžského a Stepního frontu silný rozřinavý úder. Jakmile se pěchota vklínila do hlavního pásma nepřátelské obrany, byly do boje zasazeny předsunuté brigády 1. a 5. gardové tankové armády, které dokončily průlom. Bezprostředně na to začaly tankové a mechanizované svazky pronásledovat nepřítele do operační hloubky. Nepřítel utrpěl citelné porážky.

Do konce 11. srpna rozšířila vojska Voroněžského frontu průlom nepřátelské obrany do značné hloubky směrem na západ a jihozápad. Útvary 1. tankové armády přetaly v průběhu protiútoků železnici vedoucí z Charkova do Poltav a obchvátily Charkov od západu. Téhož dne pronikla od severu k vnějšímu oblouku nepřátelské obrany u Charkova vojska Stepního frontu.

Mezitím stačilo nepřátelské velení přisunout do ohroženého prostoru z Donbasu své operační zálohy. Pokusy nepřítele za-

stavit sovětská vojska silnými protiúderými ale selhaly. Situace nepřátelských vojsk v Charkově se stala bezvýchodná. Po úporných bojích osvolodila vojska Stepního frontu v součinnosti s vojsky Voroněžského a Jihozápadního frontu 23. srpna Charkov.

V bělgorodsko-charkovské operaci, již byla ukončena bitva u Kurska, bylo poraženo 15 nepřátelských divízi. Sovětská vojska postoupila na jih a jihozápad o 140 km a vytvořila příznivé podmínky pro další vedení útočných operací skupiny frontů, jejichž cílem bylo osvození sovětské Ukrajiny na levém břehu Dněpru.

Vítězství Sovětské armády u Kurska mělo mimořádný vojenský a politický význam. Hitlerovská armáda byla oslabena o dalších 30 elitních divízi, z nichž bylo 7 tankových. Nepřítel ztratil asi půl miliónu vojáků, 1500 tanků, 3000 děl a 3700 letadel. Ztroskotání letního útoku wehrmachtu navždy pohřbilo mýtus o tom, že Sovětská armáda je schopna útočit jedině v zimě. Útočná strategie wehrmachtu byla naprosto přesvědčivě poražena a naopak Sovětská armáda se pevně chopila strategické iniciativy, kterou úspěšně rozvíjela na podzim roku 1943 v bitvě o Dněpr. Ta vyvrcholila osvobozením hlavního města Ukrajinské SSR Kyjeva vojsky 1. ukrajinského frontu 6. listopadu za vynikající spolupráce 1. československé brigády v SSSR.

□

Vítězstvím Sovětské armády u Kurska a proniknutím sovětských vojsk k Dněpru byl zakončen základní přelom v průběhu druhé světové války. Nacistické Německo a jeho spojenci byli donuceni přejít do obrany na všech bojištích druhé světové války. Porážka značných sil wehrmachtu na sovětsko-německé frontě vytvářela příznivé předpoklady též pro rozvinutí strategické iniciativy západních spojenců, což se projevilo zejména v průběhu vylodění anglo-amerických vojsk na Sicílii a v jižní Itálii. V důsledku úspěchů Sovětské armády v létě roku 1943 se také aktivizoval protifašistický národně osvobozenecký boj v zemích okupovaných hitlerovskými vojsky. Došlo k dalšímu upevnění mezinárodního postavení SSSR, jak se to prokázalo v průběhu teheránské konference nejvyšších představitelů vlád SSSR, USA a Velké Británie.

V období protiútoků u Kurska došlo k dalšímu rozvoji sovětského vojenského umění. V první řadě došlo k uplatnění no-

vých metod organizace strategické součinnosti mezi skupinami frontů. Byly získány cenné zkušenosti z použití strategických záloh, s jejichž pomocí dosáhlo sovětské vrchní velení změny v poměru sil na frontě ve svůj prospěch. Cenná poučení byla vyvozena ze soustředování sil a prostředků na rozhodujících směrech útoku. V létě roku 1943 se poprvé v průběhu války začaly vytvářet druhé sledy frontů v síle 1 až 2 vševojskových armád a uskupení rychlých vojsk. Velitelé frontů mohli tak stupňovat úder prvního sledu a rozvíjet úspěch do hloubky nebo do stran, prolomovat mezilehlá postavení nepřátelské obrany a odrážet protiúder fašistických divízi.

V bitvě u Kurska se také zvýšila úloha dělostřelčů v protiútoků. Na směru hlavního úderu útočících vojsk připadalo 150 až 230, maximálně 250 děl a minometů na kilometr fronty.

Tankové a mechanizované vojsko se začalo v průběhu protiútoků u Kurska vy-

užívat jako hlavní prostředek velitelů frontů a armád k dokončení průlomu nepřátelské obrany a k rozvíjení taktického úspěchu v úspěch operační. Zkušenosti z bojové činnosti v orelské operaci prokázaly, že není vhodné používat tankové sbory a armády k průlomu silně vybudované obrany nepřítele, protože to vedlo k velkým ztrátám. Jako výhodnější se jevílo využití předemutovaných tankových brigád k dokončení průlomu taktické hloubky obrany, jak tomu bylo na bělgorodsko-charkovském směru. Hlavní síly tankových armád a sborů byly pak úspěšně využity k činnosti v operační hloubce.

V bitvě u Kurska bylo rozvinuto také vojenské umění letectva. Došlo k ještě větší koncentraci sil frontového a dálkového letectva na hlavních směrech a byla zdokonalena součinnost letectva s pozemním vojskem. V průběhu protitoku byly ověřeny nové metody činnosti letectva, souhrnně označované jako letecký útok. Bitevní a bombardovací letectvo nepřetržitě napadalo nepřátelská uskupení a objekty a poskytovalo podporu pozemnímu vojsku. Sovětské letectvo získalo v létě roku 1943 definitivně strategickou nadvládu ve vzduchu a přispělo podstatně k vytvoření příznivých podmínek pro další útočné operace.

Strategické řízení sovětských vojsk v bitvě u Kurska se vyznačovalo vysokou centralizací, schopností brát reálně v úvahu změněnou situaci a volit neúčelnější formy boje. Originalita a tvůrčí řešení složitých strategických, operačních a taktických úkolů sovětskými veliteli také prokázaly převahu sovětského vojenského umění nad principy vojenské doktríny wehrmachtu.

V bitvě u Kurska došlo též k tvořivému rozvinutí dalších součástí sovětské vojenské organizace. Orgány strategického, frontového, armádního a vojskového týlu získaly cenné zkušenosti ze zabezpečování vojsk. Týlové útvary a zařízení se v tomto období války přiblížily k frontě. To umožňovalo plynulé zásobování vojsk a včasnou evakuaci raněných a nemocných. Souběžně narůstala také odpovědnost všech druhů dopravy za rychlou a plynulou přepravu obrovského množství materiálu z ústředních základů a skladů do týlových základů a skladů frontů, armád, divizí a útvarů.

Zkušenosti a poznatky z bitvy u Kurska zůstávají poučné pro velitele současných armád socialistického typu především z hlediska tvořivého hledání nových, spolehlivých metod vedení všech druhů bojové činnosti, jejímž hlubším smyslem zůstává spravedlivá obrana socialistické vlasti.

ZKUŠENOSTI Z VÝSLEDKŮ ÚČASTI ČESKOSLOVENSKÝCH POZOROVATELŮ NA CVIČENÍCH NATO

Dokument stockholmské konference o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti a o odzbrojení v Evropě, přijatý a podepsaný v září 1986 všemi 35 zúčastněnými státy Evropy, USA a Kanadou, se stal podle slov M. S. Gorbačova „velkým krokem ke snížení napětí a ozdravení mezinárodního politického klimatu, tolik potřebného k řešení životních problémů našeho jaderného století“. Jeho ustanovení představují komplex politických a vojenských opatření, která se mohou stát základem vytvoření situace větší důvěry a postupného snížení úrovně protistojících vojenských uskupení v Evropě.

Jak uvedl v našem časopisu č. 1/1988 první zástupce náčelníka generálního štábu generálporučík Ing. Jiří Brychta ve své stati Realizace dokumentu stockholmské konference v ČSSR, velení ČSLA přistoupilo neprodleně po přijetí Dokumentu k praktické, přesné a zodpovědné realizaci jeho ustanovení. Kromě řady dalších opatření šlo především v 1. etapě o výběr a důkladnou přípravu generálů a důstojníků k plnění úkolů pozorovatelů vojenských činností účastnických států a ve 2. etapě o kvalitní splnění tohoto poslání na stanovených cvičeních NATO v západní Evropě.

Jaké jsou poznatky z r. 1987, prvního roku realizace stockholmských dohod, zvláště výsledky činnosti států Severoatlantického paktu a některých neutrálních států z hlediska plnění povinností, které na sebe vzaly a také z hlediska výsledků práce pozorovatelů, vyslaných na cvičení ozbrojených sil států NATO, včetně Francie, vládami členských států Varšavské smlouvy.

První hodnocení činnosti států NATO v tomto směru svědčí o tom, že se během uplynulého roku snažily prověřit efektivnost Dokumentu připraveného ve Stockholmu jak z hlediska mezinárodně právního mechanismu, tak pro

řešení zpravodajských úkolů. Současně zkoumaly možnosti obcházení některých ustanovení Dokumentu, která by dovolila omezit kontrolu vojenských činností zemí bloku.

Do 15. prosince 1986 si účastníci Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě vzájemně **vyměnili plány vojenských činností** na r. 1987. Na základě této výměny byly získány údaje od vlád sedmi států Severoatlantického paktu a tří neutrálních a nezúčastněných zemí. Celkem šlo o 22 opatření notifikované vojenské činnosti, z toho na území evropských států NATO 17. Na deset z nich byli zváni pozorovatelé.

Poměrně vysoký počet členských států NATO své povinnosti stanovené Dokumentem **nesplnil přesně**. Např. opožděně, údajně z technických příčin, zaslaly své roční plány Spojené státy americké a Norsko, vlády Lucemburska, Kanady, Portugalska a Itálie nezaslaly ani plány, ani oznámení, že činnost odpovídajícího charakteru jejich ozbrojené síly neplánují.

Zaslané plány v některých případech svědčí o snaze utajit skutečný rozsah a charakter činnosti. Při srovnání s r. 1986 byl snížen počet opatření operační přípravy, která odpovídala parametrům oznámení, více než na polovinu (ze 30 na 17 cvičení). Jakým způsobem to bylo provedeno?

Především některé státy Severoatlantického paktu **změnily systém operační a bojové přípravy ozbrojených sil**, aby mohly snížit počty cvičení, jež byly povinny hlásit. V armádě Německé spolkové republiky došlo ke snižování počtů účastníků zvláště na stupni divizních cvičení na 10 000 až 12 000 osob. Tak oproti sedmi cvičením v roce 1986 bylo na rok 1987 nařízeno uskutečnit jen čtyři divizní cvičení, při kterých byla překročena oznamovací povinnost, tj. 13 000 osob. V Itálii s přechodem na novou organizační strukturu pozemních sil, ve kterých byl vynechán divizní stupeň, bylo přijato rozhodnutí neprovádět cvičení s vojsky na vyšším, než brigádním stupni. Holandsko a Belgie omezily počet konání sborových cvičení na polovinu, mají být plánována jednou za čtyři až pět let.

Hlavní úsilí bojové přípravy bylo všeobecně přeneseno na praporní a brigádní stupeň. Na divizním stupni a výše mají být uskutečňována převážně jen velitelsko-štábní cvičení, válečné hry a štábní nácviky.

V několika případech bylo více plánovaných akcí sloučeno do jedné. Příkladem může být cvičení amerického 3. armádního sboru, přisunutého do NSR z území Spojených států — Certain Strike — ke kterému bylo připojeno i cvičení holandské 4. mechanizované a západoněmecké 1. tankové divize.

Do plánů na r. 1987 zaslaných účastnickým zemím konference, nebyla zahrnuta některá cvičení ozbrojených sil NATO, kterých se v dřívějších letech účastnily desítky tisíc příslušníků mnoha států bloku, jako např. cvičení mobilních sil Severoatlantického paktu Aurora Express, cvičení na jihoevropském válčišti Display Determination, v Atlantiku Ocean Safari apod.

V průběhu roku některé státy NATO i neutrální země několikrát změnily původní plány s cílem umožnit dodatečné vyjmutí svých opatření z kategorie povinně ohlašovaných. Spojené státy americké a Německá spolková republika např. snížily počty účastníků na dvou cvičeních, Velká Británie na jednom stejně jako Francie. Švýcarsko změnilo původní plán úplně a snížilo pod hranici oznamování počty účastníků na všechna plánovaná cvičení. Rakousko se omluvalo, že v důsledku nedopatření oznámilo cvičení Wintersturm v rozsahu 13 000 cvičících opožděně, těsně před jeho uskutečněním. Může jít o záměrné

pokusy vyhýbat se zvaní pozorovatelů, případně vyprovokovat odvetnou reakci nebo i inspekční činnost a pak ji zneužít proti socialistickým zemím.

Přes uvedené změny i podle hodnocení západních expertů počet cvičení ozbrojených sil NATO přibližně 1,5 až 2krát převyšoval cvičení ozbrojených sil českých států Varšavské smlouvy jak v délce cvičení, kde byl poměr 10 až 12 ku 6 až 7 dnům, tak v počtech cvičících — průměrně 27 000 ku 19 000. Přehled cvičení na středoevropském válčišti, které podléhaly pozorování — viz **tabulku**.

Charakteristickým rysem organizace operační a bojové přípravy vojsk Severoatlantického paktu, zvláště na středoevropském válčišti, byla koncentrace cvičení na omezenou dobu dvou měsíců — na září a říjen 1987. Tak, bez ohledu na stockholmské dohovy, se vytvořila reálná možnost silného úderného uskupení ozbrojených sil nejdůležitějších států NATO na hlavních operačních směrech v blízkosti hranic NDR a ČSSR, a to nejenom ze sil již v míru vyčleněných pro velení paktu a dislokovaných na středoevropském válčišti, ale i ze sil pod národním velením Spojených států amerických (3. armádní sbor) a Francie (síly pro rychlé zasazení), s nimiž se počítá pro posílení vojsk paktu k vedení operací na tomto válčišti.

Za pozornost stojí i skutečnost, že kromě plánovaných a notifikovaných cvičení uskutečnilo velení ozbrojených sil NSR, USA a Itálie tři pohotovostní cvičení s tím, že jde o cvičení „bez předběžného upozornění zúčastněných vojsk“, na kterých mělo účast podstatně více než 13 000 cvičících. Oznámení o takových opatřeních, organizovaných jako prověrky bojové pohotovosti vojsk, byla realizována zároveň s vyhlášením pohotovosti tak, jak je to v souladu s obsahem Dokumentu.

Je možné říci, že **ustanovení Dokumentu** z hlediska přijetí našich pozorovatelů a zabezpečení jejich činnosti organizátory cvičení nebo orgány vlády státu, na jehož území cvičení probíhala, byla v **podstatě splněna**. Na některých místech se však projevila zjevná snaha odklánět se více nebo méně od plnění hlavního úkolu, stanoveného článkem 53 Dokumentu, který umožňuje, „aby pozorovatelé mohli potvrdit, že oznámená vojenská činnost nemá ohrožující charakter a že probíhá v souladu s patřičnými vlastnostmi oznámení“.

Jako argument tohoto tvrzení lze uvést řadu **příkladů**:

1. Výchozí podkladové materiály a informace předkládané organizátory pozorování, měly velmi rozdílnou kvalitu. Jejich společným nedostatkem bylo např. to, že neobsahovaly uvedení vojenskopolitické situace, která vede k zahájení ozbrojeného konfliktu, utajovaly způsoby bojové činnosti v počátečním období války, uvedení do operační situace při zahájení pozorování mělo zpravidla velmi obecný charakter, programy pozorování byly velmi nepřesné nebo nebyly dodrženy.

2. Úvodní briefing a materiály, které byly předloženy pozorovatelům na prvním cvičení NATO, jehož se v r. 1987 pozorovatelé zúčastnili (Reforger-87, tj. 1. část), na které byla řešena vzdušná a námořní přeprava vojsk z USA do Evropy, jejich vyzbrojení technikou uloženou v předsunutých skladech na území Holandska, Belgie a NSR a přesun do výchozího prostoru na stanoveném operačním směru) byly velmi slabé. Nepostihovaly ani rozmach ani zámysl tohoto velmi vážného opatření. Podobný stav byl i na některých dalších cvičeních, např. ve Francii.

Na druhé straně výchozí materiály z některých cvičení, předané pozorovatelům, byly dobrým základem pro pochopení plánu a průběhu cvičení. Obsa-

Název cvičení	Prostor	Doba trvání	Účastníci cvičení	Doba pozorování
Reforger-87 1. část	Severní část NSR, Belgie, Holandsko	6.—13. 9.	3. as, 45. pb (USA)	7.—13. 9.
Extel-3/ Crevecoeur	Francie	12.—20. 9.	3. as (F)	15.—18. 9.
Goldener Löwe	NSR	13.—17. 9.	5. td (N), jednotky USA, Belgie, Francie	14.—17. 9.
Certain Strike	NSR	14.—25. 9.	3. as (USA), 1. td (N), 43. mb (H), 1., 7. mb (B), 4. ob (VB)	14.—25. 9.
Kecker Spatz/ Moineau Hardi	NSR, Francie	17.—26. 9.	2. as (N), FAR (F)	19.—25. 9.
Reforger-87 2. část	Severní část NSR, Belgie, Holandsko	26. 9.—6. 10.	3. as, 45. pb (USA)	26. 9.—6. 10.
Keystone-87	Severní část NSR	11.—22. 10.	2. pd, 12. ob, 6. aed (VB), 53. pD (H)	14.—22. 10.
Purple Warrior	Velká Británie	4.—18. 11.	Výsadkové jednotky pozemních a námořních sil (VB)	7.—10. 11.

hovaly poměrně velmi přesné údaje o početních stavech vojsk vyvedených na cvičení, jejich organizační strukturu, výzbroji a výstroji. Takové údaje lze získat pouze z dokumentárních materiálů. Např. z výchozích dokumentů na cvičení Kecker Spatz/Moineau Hardi 2. armádního sboru NSR a sil pro rychlé zasazení Francie a cvičení Certain Strike 3. armádního sboru USA umožnily rámcově vyjasnit plán provedení cvičení a stanovit jeho operační rámec. Totéž platí o zámyslu a výchozí situaci taktického cvičení západoněmecké 5. tankové divize Goldener Löwe. V jednotlivých případech předané materiály napomohly vyjasnit některé strukturální změny, např. o plánované a na cvičení Kecker Spatz/Moineau Hardi prověřované reorganizaci francouzské 9. divize námořní pěchoty ze složení sil pro rychlé zasazení na lehkou obrněnou divizi.

3. Na některých cvičeních byly organizovány ukázky činnosti, které neměly souvislost se zámyslem a skutečným plánem provedení cvičení. Tak tomu bylo např. na společném cvičení francouzských a západoněmeckých ozbrojených sil Kecker Spatz/Moineau Hardi. Po stížnosti našich představitelů, že jimi není umožněno pozorovat konkrétní činnost francouzských cvičících jednotek, byla organizována ukázka použití několika druhů obrněné techniky a vrtulníků, absolutně bez souvislosti s probíhajícím cvičením a v odlehlem prostoru. Podobně u západoněmeckých sil na tomto cvičení nebylo možné např. pozorovat násilný přechod řeky Donau a vysazení operačního výsadku v prostoru Kelheim [zde při cvičení byl vysazen silný operační výsadek, vybudováno přívozové a mostové přepraviště, na němž se za přítomnosti prezidenta Mitterranda a kancléře Kohla setkala po úspěšném protiúderu vojska 2. armádního sboru Bundeswehru a sil pro rychlé zasazení Francie], ale jen ukázkou s využitím jednotky, která se na cvičení připravovala, a to ještě organizovanou v jiném prostoru především pro místní civilní orgány.

4. Omezené ukázky vybraných epizod umožnily udělat si jen částečné závěry o konkrétní úrovni bojové připravenosti a také o hodnověrnosti uveřejňovaných údajů.

5. Vzhledem k tomu, že nebylo možné pozorování v místech zasazení nebo použití větších jednotek (např. velící generálporučík Lange — velitel západoněmeckého 2. armádního sboru prohlásil hned v úvodu cvičení Kecker Spatz, že nebudou organizovat žádnou „show“ z předem připravených pozorovatelů, jak je v některých zemích zvykem) šlo převážně o sledování činnosti na stupni četa—prapor. Jen v několika případech bylo možné postihnout stupeň brigáda—divize. To bylo ale většinou jen v prostorech soustředění, přičemž byly v jednotlivých armádách poměrně značné rozdíly. Zatímco např. ve druhé části cvičení Reforger-87 bylo možné v prostorech soustředění vojsk po cvičení sledovat velkou část tří divizí, hlavně techniku při přípravách k odsunu do skladu mimo území NSR, velení francouzských ozbrojených sil vůbec neumožnilo pozorování v prostoru, kde byly soustředěny síly pro rychlé zasazení po přesunu z jižní a střední Francie těsně před jejich zasazením do protiúderu na směr Ulm, Passau. Tento prostor (východně Stuttgartu) nebyl dokonce ani zahrnut do území pozorování, ačkoli počty sil tam značně převýšily, podle sdělení organizátorů, počty uvedené v Dokumentu. Vztah k plnění jednotlivých ustanovení Dokumentu se nepříznivě projevoval z francouzské strany po celou dobu cvičení Kecker Spatz/Moineau Hardi a prokazoval celkový negativní přístup současné francouzské vlády k procesu uvolnění a odzbrojení v Evropě.

6. Také využívání času pro pozorování bylo různé. Na jedné straně např. na cvičení Kecker Spatz bylo z celkového času pro tento úkol vyhrazeno až 75 %, na druhé při cvičení Extel-3 ve Francii jen asi 15 %, na cvičení Goldener Löwe v NSR 25 %.

7. Na některých cvičeních byla práce pozorovatelů omezována časově také tím, že byly organizovány činnosti, které nesouvisely přímo s ním (cvičení Extel-3 ve Francii, Goldener Löwe v NSR). Značná doba byla věnována přesunům nebo vyčkávání příchodu jednotek (2. část Reforger-87 v NSR) a neúměrně dlouhé době pozorování z dopravních vrtulníků, z nichž bez možnosti orientace nebylo efektivní a vzhledem k velkému počtu pozorovatelů vůbec neuskutečnitelné (např. na cvičení Kecker Spatz byly v některých dnech organizovány lety v dopravních vrtulnících CH-53 po dobu 3—4 hodin denně, pro 25—30 pozorovatelů asi z 8 bočních okének).

Kladně lze hodnotit skutečnost, že v podstatě všechny státy umožnily pozorovatelům klást cvičícím i organizátorům libovolné otázky, na které se ve většině případů dostávalo otevřených a uspokojivých odpovědí. Zvláště nižší funkcionáři a řadoví vojáci odpovídali bez zábran, dobře a bezprostředně. Na druhé straně někteří velitelé nebo štábní pracovníci na otázky „neznali odpověď“, i když bylo zřejmé, že to není reálné.

Na cvičení Purple Warrior ve Velké Británii zase bylo štábům a vojskům přímo zakázáno sdělovat i základní údaje o principech taktického použití vojsk. Velmi neochotně, prakticky vůbec, přistupovali organizátoři jednotlivých cvičení na jakékoliv návrhy, na změny plánovaného programu.

Na většině cvičení organizátoři neumožňovali pozorovatelům kontakt se systémem řízení a velení vojskům. Pobyt na velitelských stanovištích byl umožňován velmi zřídka a v různém rozsahu. Např. na cvičení Kecker Spatz francouzská strana vůbec nepřipustila vstup do prostoru jakéhokoli velitelského stanoviště. Informace pro pozorovatele byly uskutečněny ze silniční prázdné mapy rozložené na osobním vozidle na polní cestě. Na druhé straně západoněmecká armáda zajišťovala informování v podstatě na VS všech cvičících divizí a brigád, za účasti organických velitelů. Příslušné prostory byly pochopitelně patřičně upraveny a k dispozici byly jen nejn nutnější dokumenty. Informační zprávy byly zpravidla velmi podrobné v části o organizační struktuře, mírové dislokaci, tabulkových počtech, skutečných početních stavech osob i bojové techniky. Tato data byla reálná — nejsou utajována. Údaje o způsobech vedení bojové činnosti, zámyslech, připravenosti jednotek a útvarů byly méně podrobné, vyhýbavě bylo odpovídáno na speciální otázky (součinnost, spojení, automatizace, prověrky jaderného napadení, protivzdušná obrana apod.).

I přes tyto potíže a problémy bylo vcelku potvrzeno, že lze při dobré teoretické připravenosti a odpovídající aktivitě pozorovatelů, dokonale znalosti jednotlivých ustanovení a pochopení obsahu Dokumentu splnit poslání, které pozorovatelé mají, tj. hodnotit sledovanou činnost a dát podklady pro stanovení charakteru vojenských aktivit Západu na středoevropském válčišti.

Možnosti pozorovatelů pro odpovědné splnění tohoto úkolu jsou sice do určité míry omezené, ale přesto je možné řadu z nich při dobré přípravě využít. Jsou to např.:

— denní uvádění do situace, pokud je uskutečňováno; zde je také nejlepší možnost klást otázky a předkládat požadavky organizátorům cvičení,

— předložená schémata, mapy, komentáře na jednotlivých stanovištích pozorování a jejich srovnání s reálnou činností vojsk,

— osobní kontakty s organizátory, doprovodem a hlavně cvičícími; přitom je zapotřebí počítat s tím, že např. v západoněmecké armádě jsou cvičící na poměrně vysoké úrovni, už na poddůstojnických a praporčických funkcích; jsou ochotni neformálně a bez přípravy velmi dobře informovat o situaci podřízené jednotky i o stanovených úkolech; v podstatě nelze spatřit žádné písemné přípravy, až na stupni hlavních funkcionářů brigád a výše, využívají pouze krátké poznámky na mapách nebo schématech, vystupují velmi sebevědomě, informační zprávy předkládané pozorovatelům byly zpravidla velmi stručné stejně jako údaje na mapách,

— značně zajímavé je rozmístění míst velení; většina velitelských stanovišť od praporu výše byla umístěna v obcích, v pronajatých usedlostech, stájích, kůlnách a stodolách, ve dvorech a v hostincích; podle konkrétního rozhovoru např. s velitelem cvičící 4. mechanizované divize a 1. horské divize bundeswehru je to výhodné z těchto důvodů:

- mají dobré zkušenosti z 2. světové války,

- poskytuje to možnost rychlého zaujetí a svinutí velitelského stanoviště a dokonalejší skrytí a maskování i organizaci spojení, vhodnější podmínky pro cvičící z hlediska práce, ubytování, odpočinku, rychlejší reakci na některé změny situace, menší zranitelnost vzhledem k lepší možnosti skrytu,

- jsou podstatně menší ekonomické nároky, přičemž civilní obyvatelstvo ochotně pronajímá vojenské správě své objekty pro tyto účely, protože je to pro něj finančně výhodné, což vede ke zlepšování jeho vztahu k příslušníkům bundeswehru,

- v posledním období náročné a velmi obtížné řešení ekologických problémů, ochrany přírody apod. značně omezuje možnosti rozmísťování cvičících štábů a vojsk v terénu, zvláště v lesích (např. i v některých částech vojenského výcvikového prostoru Bergen-Belsen a Munster Lager není povoleno budovat ani okopy pro jednotlivce),

- na žádném velitelském stanovišti nebo místě, kde se pohybovali pozorovatelé, nebyla ani známka po jakémkoli formalismu nebo okázalosti; schémata byla zpracována převážně „fixem od ruky“ s nízkou štábní kulturou, stejně tak jednotlivé situace, vedené převážně na průsvitkách; pracovní mapy — „ukázkové plakáty“ nejsou zpracovávány, žádné vysypané cestičky, pěšinky, natřené kolíky, hesla a nápisy, na velitelském stanovišti divize byla jediná jídelna pro pozorovatele, velitele divize, důstojníky i řadové vojáky, stravní dávky byly v dostatečném množství, ale velmi jednoduché a skromné.

Řada důležitých skutečností byla utajována. Jako základní **metody utajování** organizátoři používali časové nebo prostorové posunutí pozorování vůči skutečnému průběhu cvičení, obecné, nekonkrétní, někdy několikrát opakované informační zprávy, často bez operačního rámce a topografického připojení, výmluvy na počasí, velkou vzdálenost objektů, které si pozorovatelé přáli vidět, nutnost dodržovat stanovený časový plán, neplnění smlouvy státními drahami NSR apod. Lze jednoznačně konstatovat, že co západní státy chtěly utajit, to utajily. Mají v tomto směru zjednodušenou situaci, protože řadu věcí (číslování, organizaci jednotek, útvarů a svazků, mírovou dislokaci apod.) neutajují, mají možnost v množství těchto údajů potřebné nezveřejňovat.

Na všech cvičeních NATO byla organizována pečlivá **bezpečnostní opatření**, na některých až nepřiměřená, byla motivována údajnými obavami z teroristických akcí, v řadě případů byla důvodem k omezování pohybu pozorovatelů. Podílely se na nich nepřetržitě složky civilní i vojenské policie. Pro sledování činnosti pozorovatelů z členských států Varšavské smlouvy byli vyčleněni především překladatelé a někteří členové doprovodu, znající ruský jazyk (externí i interní učitelé ruštiny na různých vojenských školách, příslušníci tlumočnického oddělení MZV NSR, pracovníci orgánů rozvědky a kontrarozvědky). Např. doprovod při 2. části cvičení Reforger-87 byl zabezpečován převážně příslušníky zpravodajské služby z Garmisch Partenkirchenu, kteří byli v létě 1987 v ČSSR na dovolené jako turisté.

Podle skutečností, zjištěných přímo v prostoru cvičení příslušníky ČSLA, jednotlivá cvičení NATO sama o sobě ve smyslu ustanovení stockholmského Dokumentu neměla ohrožující charakter. Avšak skutečnost, že **v omezeném časovém období a v těsné blízkosti hranic NDR a ČSSR se koncentrovaly síly NATO o celkovém počtu téměř 250 000 osob a 2700 tanků** (kromě cvičení Extel, které probíhalo na území Francie), představovalo v té době pro státy Varšavské smlouvy **reálnou vojenskou hrozbu**. V kontrastu zde stojí postup států Varšavské smlouvy, která svá cvičení rozdělila jak časově, tak teritoriálně do značné šíře, a v žádném případě takový charakter nemohla mít.

V roce 1987 byly získány dobré zkušenosti z přípravy, uskutečnění a následného vyhodnocení činnosti československých pozorovatelů na cvičeních organizovaných ozbrojenými silami některých zemí Severoatlantického paktu. Úsilí, ve kterém jsme úzce spolupracovali s našimi spojenci, zvláště se skupinami pozorovatelů Sovětské armády, směřovalo jednoznačně k realizaci dohodových ze Stockholmu a přineslo kladné výsledky. Jestli někdo na Západě dříve doufal, že mechanismus stockholmských dohodů bude jednoznačně pracovat především v zájmech NATO, byl pravděpodobně zklaman. Státy socialistického společenství, které plní beze zbytku stanovené povinnosti a úmluvy, nedovolily, aby mezinárodní dohody byly jednostranně zneužity.

K VOLBĚ PŘEDNÍHO OKRAJE OBRANNÝCH PÁSEM

Obranný charakter doktríny členských států Varšavské smlouvy vyplývá nejen z jejího zakládajícího dokumentu, ale projevoval se po celou dobu její existence.

Názorným dokladem mírového poslání tohoto vojenskopolitického svazku je vyhlášení na zasedání Politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy (v květnu r. 1987 v Berlíně), že: "...nikdy a za žádných okolností nezahájí vojenské akce proti žádnému státu, nebo svazku států, nestanou-li se samy objektem ozbrojeného útoku".

V základním dokumentu O vojenské doktríně členských států Varšavské smlouvy přijatém na tomto zasedání je již v jeho první části zdůrazněno, že: „Vojenská doktrína členských států Varšavské smlouvy je přísně obranná a vychází z toho, že v nynějších podmínkách je nepřipustný vojenský způsob řešení jakékoli sporné otázky.“

Tyto závěry vyplývají především z toho, že současná složitá mezinárodní situace vyžaduje nové přístupy, protože jakékoli nedorozumění, špatný výklad postojů může mít ty nejvážnější důsledky.

Zcela jiný přístup, který ostře kontrastuje se snahou členských států Varšavské smlouvy, mají země NATO. Ve svých plánech kladou velký důraz na vedení prvních operací, kde snaha dosáhnout politických cílů již prvními strategickými operacemi vede k tomu, že na evropském válčišti ještě v mírové době jsou vytvářena silná uskupení vojsk a jednotlivé zbraňové systémy jsou udržovány ve vysokém stupni bojové pohotovosti. Zasazení značného množství sil do prvního sledu má vytvořit podmínky k vedení silných počátečních úderů s cílem omezit a zmařit činnost obránce, vytvořit vzdušnou nadvládu, znemožnit velení a manévr vojsk.

Změnu poměru sil předpokládají dosáhnout vedením hromadných překvapivých úderů, především na nejdůležitějších směrech. Tím vnutit vůli protivníkovi a plnit úkoly i bez výraznější převahy v silách a prostředcích.

Údery pozemních vojsk se podle západních odborníků mají opírat o zasažení mohutných počátečních hlubokých palebných úderů. Zároveň s přípravou na vedení jaderné války přisuzuje velení NATO zvláštní úlohu vedení operací za použití konvenčních zbraní.

Snahy paktu NATO nás vedou v souladu se závěry Politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy v Berlíně k hledání cest, jak v současné době eliminovat tyto agresivní projevy a zvýrazňují **přípravu a vedení prvních obranných operací**.

Kvalitní příprava těchto operací vytváří nejen základní předpoklady pro jejich úspěšné vedení, ale brání i splnění agresivních cílů nepřítele. Zároveň vytváří podmínky k přechodu do protiútočné operace. Jedním z důležitých opatření, která umožňují úspěšné vedení bojové činnosti od zahájení války a úkolů obranné operace je i **volba obranných pásem**. K této problematice jsem zaměřil i obsah tohoto článku.

Dříve, než se budu zabývat problematikou jednotlivých pásem, chci poukázat na změnu, ke které došlo v jednom ze základních pojmů, v nichž jde o **přikrytí státní hranice**.

V dosavadní teorii i vzhledem k nejasnostem v některých teoretických materiálech, považuji za nutné poukázat na **rozdíly** za situace, kdy jsou vojska vyčleňována do zabezpečovacího pásma při přípravě prvních obranných operací na počátku války a při vytváření zabezpečovacího pásma v průběhu obranných operací.

Tato skutečnost bezprostředně vyplývá již z cíle činnosti vojsk v zabezpečovacím pásmu v prvních obranných operacích, která spočívá v zabránění nenadálého napadení a proniknutí vojsk nepřítele na naše území, zdržení jeho útoku a vytvoření podmínek k dokončení operačního a mobilizačního rozvinutí vojsk.

Cílem činnosti sil určených do zabezpečovacího pásma v průběhu přechodu do obrany mimo přímý dotyk s nepřítelem při vedení obranných operací je zdržet útok nepřítele, donutit ho, aby se rozvinul a útočil na nevýhodném směru, způsobit mu ztráty a získat čas k přípravě obrany. Z toho vyplývá, že přes určité společné rysy obou zabezpečovacích pásem je cíl v prvním případě daleko širší, a proto ani úkoly těchto pásem nelze ztotožňovat.

V dalším poukážím alespoň na některé zásadní rozdíly v jejich obsahu.

Při přípravě **prvních obranných operací** vyčleňujeme do **zabezpečovacího pásma především motostřelecké pluky (prapory) prvního sledu**. Do zabezpečovacího pásma **v průběhu boje** jsou určovány **předsunuté odřady** v síle **zesílených motostřeleckých a tankových praporů**, někdy i pluků, **z druhého sledu divize**. Další rozdíl je v tom, že bojové možnosti sil v první variantě budou daleko vyšší a celkový odpor mnohem silnější. **Toto vyplývá především ze stupně vybudování obrany**, protože řada úkolů je splněna již v míru. Vzhledem k tomu, že problematika vedení boje v zabezpečovacím pásmu a jeho spojitosti s činností vojsk v hlavním pásmu obrany bude předmětem dalšího článku, poukážím alespoň ještě na jeden zásadní rozdíl vedení boje v uvedených variantách.

Síly, které jsou vyčleněny do zabezpečovacího pásma a zaujmou obranu na státní hranici s využitím objektů vybudovaných již v míru, vedou obranu podle obdobných zásad jako v hlavním pásmu obrany i za cenu boje v obklíčení. Teprve v krajním případě, pod tlakem silného nepřítele, přejdou k vedení boje na mezilehlých čarách, jejichž počet musí být závislý na hloubce zabezpečovacího pásma. Pokud tyto síly přešly k vedení boje na mezilehlých čarách od samého počátku, jako je tomu v případě, kdy je vytvářeno zabezpečovací pásmo v průběhu operace, nemělo by vůbec smysl budovat některá zařízení již v míru, pokud by nebyla důsledně využita vojsky, která zaujímají obranu na státní hranici.

V soudobé teorii i praxi se začínají různit názory na **hloubku zabezpečovacího pásma** při přípravě obranných operací na počátku války. Má se za to, že hloubka tohoto pásma v dosavadním chápání, tj. 20 až 40 kilometrů, je zbytečně hluboká a objevuje se požadavek zmenšit ji na 5 až 10 (popř. 15) kilometrů. Zároveň s tímto se vyskytuje další požadavek vytvoření hlavního pásma obrany bezprostředně v návaznosti na státní hranici.

Myslím, že na tuto složitou problematiku nelze jednoznačně odpovědět, kdy, na kterém směru vytvořit zabezpečovací pásmo a kdy budovat hlavní pásmo obrany na státní hranici. Lze však vyvodit některé obecné závěry, které je možné aplikovat na konkrétní podmínky. Tyto budou závislé na předpokládaném způsobu zahájení a vedení války, zámyslu nepřítele, musí vycházet z vlastního zámyslu obranné operace, možností a dislokace vlastních vojsk i geografických podmínek. Jestliže vycházíme z těchto zásad, je **potřebné vyloučit jakýkoli prvek šablonovitosti**. Je nezbytné, aby na jednotlivých směrech byly vyčleňovány síly a prostředky v různé hodnotě a zároveň bylo různé rozmístění vlastních vojsk.

Zabezpečovací pásmo by mělo být vytvářeno na směrech, kde obrana větších sil na státní hranici nebude možná především z hlediska využití terénu (odvrácené svahy, zalesnění terénu apod.) a na směrech, kde není předpokládán směr hlavního úderu nepřítele. Z toho vyplývá, že hloubku zabezpečovacího pásma bude ovlivňovat především důležitost směru a terén na státní hranici. Proto se i jeho hloubka bude měnit v závislosti na konkrétních podmínkách.

Jestliže na určitém směru kapacita terénu nedovolí nepříteli zasadit větší síly a je zde možné rozmístit pouze prapor a dále v hloubce je terén výhodný pro obranu hlavních sil, může zde být zabezpečovací pásmo hluboké 5 km.

Vznikne-li obdobná situace jako v předchozí variantě, ale vzhledem k terénu není možné vytvořit souvislé obranné pásmo, je vhodné uskutečnit manévr

silami ze státní hranice do hloubky na další mezilehlou čáru, pak může být v tomto případě zabezpečovací pásma hluboké do 10 km.

Za některých podmínek je účelné do zabezpečovacího pásma určit i pluk a v tomto případě může být toto pásma hluboké až do 15 km.

Vysoká variantnost a proměnlivost klade na velitele požadavek přistupovat k vytvoření zabezpečovacího pásma tvůrčím, nešablonovitým způsobem.

Na směrech **hlavního úderu nepřítele** budeme mít snahu **vytvořit hlavní pásma obrany v blízkosti státní hranice**. Bude to především v tankovém terénu a terénu, který umožňuje nepříteli rychle proniknout přes přechody za státní hranici, vytvořit zde nástupní prostor, soustředit síly a prostředky a zaútočit na libovolném směru.

Volbu předního okraje jak zabezpečovacího, tak i hlavního pásma obrany bude v našich podmínkách bezprostředně ovlivňovat terén na státní hranici, předpokládaný záměr nepřítele, stanovený úkol a dislokace vyčleněných vojsk. Potřeba přimknout tento okraj ke státní hranici vyplývá z toho, že je nelogické dávat agresorovi možnost bez odporu přesunout své síly přes přechody na státní hranici.

Zásada nešablonovitého přístupu spočívá v tom, že **na některých směrech může přední okraj hlavního pásma obrany probíhat poblíž státní hranice, na jiném směru může být ve větší hloubce**. Je velmi důležité, aby uskupení vojsk a tomu odpovídající systém obranných pásem i postavení umožňovaly klamat nepřítele, pokud jde o skutečné rozmístění vojsk, ztěžovaly mu stanovení objektů pro palebné ničení a zároveň zabezpečovaly ochranu vojsk nejen proti ZHN, ale i palbám dělostřelectva a úderům letectva. Nešablonovité uspořádání obrany může být pro nepřítele i neočekávané a ve spojitosti s ženijními úpravami terénu výrazně přispěje i k její odolnosti.

Několik polemických úvah o možnosti **volby předního okraje hlavního pásma obrany. Zabezpečovací pásma (pásma přikrytí státní hranice) jsme v dřívější době vztahovali především k prvním útočným operacím**. Z tohoto pohledu bylo i chápání hloubky pásma přikrytí 20 až 40 kilometrů a vzdálenost výchozího prostoru pro útok jednoznačná a ve vztahu k němu byla tato vzdálenost výchozího prostoru divizí prvního sledu plně oprávněná. Vycházeli jsme z požadavku podstatně snížit možnost nepřítele vést pozemní průzkum předního okraje výchozího prostoru a zároveň zabránit jeho působení taktickými jadernými zbraněmi a dělostřelectvem s dalekým dosahem na vojska v těchto prostorech.

Přiblížení uvedených prostorů ke státní hranici by umožňovalo nepříteli aktivní činnost na vojska, která je zaujala zejména v době jejich vyvádění a mohlo by narušit i jejich organizované zasazení.

V pozdějších dobách při plánování prvních útočných a obranných operací jsme vycházeli z jednotného zámyslu a výchozí prostory divizí prvního sledu pro útok při plánování prvních útočných operací byly ve stejné vzdálenosti od státní hranice jako hlavní pásma obrany při plánování prvních obranných operací. Bylo to vcelku logické. **Jednoznačné chápání prvních operací jako obranných vyžaduje v současné době i změnu v přístupu k této problematice a hledání nových cest v odpovědi na otázku, v jaké vzdálenosti volit hlavní pásma obrany od státní hranice.**

Je zřejmé, že hlavní pásma obrany vzdálené od státní hranice např. 15 kilometrů nebude nepřítel napadat palebnými údery s takovou intenzitou, jako

výchozí prostory, kdy tyto palby budou vedeny se snahou zabránit organizovanému zasazení hlavních sil. Je to dáno tím, že nepřítel nebude moci bezprostředně využít výsledků palby a spojit je s údery pozemních vojsk. Jestliže bude toto pásmo vzdáleno od státní hranice na uvedenou hloubku, může nepřítel potřebovat při tempu 3 až 4 km . h⁻¹ 4 až 5 hodin, což je dostatečná doba pro obnovení bojeschopnosti. To ovšem neznamená, že útočník do této hloubky nebude vést údery. Novými zbraňovými systémy je možné působit i do mnohem větší hloubky, než jsem uvedl, především však na místa velení, spojovací uzly apod.

Každé zmenšení vzdálenosti hlavního pásma obrany od státní hranice umožňuje nepříteli zvýšit počet palebných prostředků, kterými je schopen účinně ničit naše vojska. Naopak zvětšení vzdálenosti hlavního pásma obrany od státní hranice vylučuje postupně prostředky, kterými může aktivně působit na uskupení našich vojsk, avšak zároveň umožňuje nepříteli menšími silami proniknout za státní hranici a ovládnout tento velmi důležitý prostor, který potřebuje k rozvinutí.

Je zřejmé, že toto je hlavní otázka, na kterou získáme odpověď pouze tehdy, vyřešíme-li zásadní problém, tj. **co považujeme za důležitější, zda zachování bojeschopnosti vojsk a ztrátu vlastního území, které ve svém důsledku může mít za následek to, že nepřítel překoná státní hranici bez větších ztrát a soustředí zde značné síly a prostředky k dalšímu útoku; nebo vytvořením hlavního pásma obrany (především na směru hlavního úderu nepřítel) poblíž státní hranice zabránit pouze předsunutými odřady a taktickými vzdušnými výsadbami nepřátelským hlavním silám překonat přechody přes státní hranici,** jako tomu může být při vytvoření zabezpečovacího pásma. Zároveň jej přinutit bojovat již od samého počátku značnými silami v nevýhodném terénu pro útok. To, že jej nutíme bojovat na přechodech a probíjet se omezenými silami ve složitém terénu, nám umožňuje ničit ho po částech a zároveň i lepší využití sil a prostředků. To je jedna z výhod této varianty a ne zanedbatelná. Další výhoda vyplývá z následujícího srovnání v rozmístění sil a prostředků v jednotlivých obranných pásmech do hloubky obrany.

Podle dosavadních názorů byly do hloubky od státní hranice až po záď hlavního pásma obrany rozmístěny pouze síly jedné divize. Vycházím z následující úvahy. Hloubka zabezpečovacího pásma byla 20 až 40 kilometrů, hlavního pásma obrany 20 až 25 kilometrů, celková hloubka obou pásem dosahovala 40 až 65 kilometrů.

Za tímto pásmem bylo v některých případech vytvářeno druhé pásmo obrany, ve kterém jsme předpokládali, že mohou zaujmout obranu odcházející síly z hlavního pásma obrany a rovněž zde mohou působit předsunuté odřady divizí rozmístěných v prvním armádním pásmu obrany. Hloubka tohoto pásma vytvářeného především na směru hlavního úderu nepřítel dosahovala 10 až 15 kilometrů. Hloubka od záď hlavního pásma obrany až po první armádní pásmo byla kolem 30 kilometrů. Celková hloubka obrany až po první armádní pásmo mohla dosahovat 60 až 100 kilometrů. Jediná výjimka z hlediska rozmístění sil mohla nastat tehdy, když do zabezpečovacího pásma byla vyčleněna divize.

Jestliže vysuneme hlavní pásmo obrany až ke státní hranici a jeho hloubka bude 20 až 25 kilometrů, můžeme druhé pásmo vytvořit 10 kilometrů za hlavním pásmem obrany, a to tak, aby jeho hloubka dosahovala 10 až 25 km.

Armádní pásma obrany může probíhat v hloubce 20 až 30 km od druhého pásma, jeho hloubka bude do 20 km. Z toho vyplývá, že proti dosavadnímu způsobu je možné do hloubky 100 km (především na směru hlavního úderu nepřítel) vytvořit tři pásma obrany a rozmístit 2 až 3násobně větší síly. Jejich rozmístění v jednotlivých obranných pásmech bude závislé zejména na předpokládaném zámyslu nepřítel, dosažení úkolu i zámyslu vlastních vojsk, šířce obranného pásma a terénních podmínkách.

Jestliže bude mít armáda ve svém složení např. čtyři divize, může rozmístit tři v hlavním pásmu obrany a jednu v druhém pásmu obrany. Vzhledem k tomu, že armáda nemá síly k obsazení armádního pásma, mohou být do obrany tohoto pásma vyčleněny zálohy nebo druhý sled frontu.

Jestliže bude mít armáda ve svém složení od počátku 5 až 6 divizí, může je v obranném pásmu rozmístit tak, aby tři zaujaly obranu v hlavním pásmu obrany, jedna v druhém pásmu obrany a 1 až 2 mohou být připraveny k vedení protiúderu nebo mohou zaujmout armádní pásma obrany. Druhý sled frontu a zálohy zaujmou obranu na frontových pásmech obrany.

Cílem takového uspořádání systému pásem obrany je zesílení taktické hloubky obrany a zabránění proniknutí nepřítel do hloubky našeho území. Přinutit ho k předčasnému zasazení hlavních sil i druhých sledů k prolomení jednotlivých obranných pásem v co nejmenší vzdálenosti od státní hranice, uchovat bojeschopnost mobilizovaných svazků, ale především druhého sledu frontu k uskutečnění protiúderu nebo přechodu frontu do protiútočné operace v co nejmenší hloubce našeho území.

Vysunutí hlavního pásma obrany ke státní hranici nám dále umožňuje před-sunout s těmito silami i značnou část dělostřelectva, a to nejen divizního, ale i armádního. Proto se domnívám, že za příznivých podmínek bude možné v návaznosti s údery na cíle prvního pořadí provést i protipřípravu na vybraných směrech.

Nevýhodou varianty vysunutí hlavního pásma obrany ke státní hranici je skutečnost, že při zaujímání obrany poblíž ní je nepřítel schopen svými prostředky zjistit sestavu bránících se vojsk, připravit a vést účinnou palbu na zjištěné objekty. Z tohoto pohledu vzrůstá význam maskování. Velitelé všech stupňů by měli dovedně využívat terénu a vykonávat opatření v takovém rozsahu, který by účinně snižoval použití průzkumných palebných systémů nepřítel a jeho vysoce přesných zbraní.

Druhým vážným problémem je časové hledisko zaujetí obrany na státní hranici, které by bylo značně složité zejména při nenadálém napadení.

Avšak i v této variantě lze uvažovat o tom, že vysoký stupeň bojové pohotovosti vojsk vyčleněných k bezprostřední obraně poblíž státní hranice umožňuje zaujmout obranu i za této situace, zejména při variantě zahájení války pouze s konvenčními zbraněmi, kdy nepřítel bez předchozích opatření není schopen plnit plánované úkoly.

Při vedení prvních obranných operací se ukazuje i taková varianta činnosti, že na některých směrech před hlavním pásmem obrany může být ve vzdálenosti 6 až 8 (5 až 10) kilometrů budováno **předsunuté postavení**, které zaujmají zesílené prapory (roty) od pluků prvního sledu. Je určeno ke klamání nepřítel, pokud jde o průběh předního okraje a členění obrany, k znesnadnění palby dělostřelectva nepřítel na hlavní pásma obrany, zamezení jeho

překvapivého útoku na útvary prvního sledu a ztečí jednotek, které vedou průzkum bojem. Uvedená opatření mají za cíl donutit nepřítele k předčasnému rozvinutí hlavních sil. Tohoto způsobu je možné s výhodou použít především na směrech, kde se státní hranice značně klikatí, má nerovnoměrný průběh a kde by ani nebylo účelné rozvinout větší síly.

Volba předního okraje a uspořádání obrany v hlavním pásmu jsou přímo závislé na podmínkách přechodu do obrany. Nejdůležitějším faktorem, který má rozhodující vliv na volbu předního okraje, je **terén**. Musí napomáhat vytvoření odolné obrany důležitých prostorů, využití palby všeho druhu, zabezpečit vedení protiztečí a protiúderů, znesnadňovat nepříteli pozorování a ničení našich vojsk.

Uspořádání jednotlivých obranných pásem do hloubky vychází z požadavku, aby vzdálenost mezi nimi zabezpečovala palebnou součinnost, přinutila nepřítele přeskupit síly a znovu organizovat útok na každé obranné pásmo.

Prostor za druhým pásmem obrany je nezbytný k uskutečnění manévru vojsky podél fronty a z hloubky i k rozmístění druhů vojsk a týlů.

Mezi obrannými pásmy i uvnitř nich jsou budovány obranné rajóny a opěrné body, příčná postavení, určená k zaujetí vojsky v průběhu operace, při odrážení útoků vedených nepřítelem do boků nebo k rozvíjení vlastních vojsk k vedení protiztečí a protiúderů.

Zvýšenou pozornost je potřebné věnovat určení výhodných čar a prostorů pro organizování obrany, ale především průběhu předního okraje jednotlivých obranných pásem a prostorů, jejichž udržení má rozhodující význam pro odolnost a celistvost obrany.

Přední okraj pásem obrany zpravidla volíme na svazích hřbetů a dominujících výšin na čarách, které zabezpečují pozorování a vedení paleb na přístupy k obraně, organizaci souvislých paleb před předním okrajem a na bocích. V závislosti na konkrétních podmínkách může být obrana organizována i na východech z hor a lesních masívů, někdy i na odvrácených svazích. Přední okraj obranných pásem příslušný velitel určuje podle mapy a upřesňuje v terénu.

Přední okraj druhého pásmu obrany by měl probíhat tak, aby toto pásmo umožňovalo zaujetí obrany divizí druhého sledu, zesilovalo taktickou hloubku obrany a zabezpečilo nárůst úsilí; navazovalo na příčné pásmo obrany a umožňovalo vedení protiúderu druhým sledem armády, jako nejzazší čáry, ze které je za příznivých podmínek ještě armáda schopna uskutečnit tento protiúder; zabezpečilo palebnou součinnost mezi hlavním pásmem obrany a úzkou součinnost vojsk v taktické a operační hloubce obrany.

Armádní pásmo je vhodné volit tak, aby byl zabezpečen nárůst úsilí obrany vlastních vojsk a tím i předčasné zasazení druhého sledu nepřítele. Zároveň by toto pásmo mělo vytvořit podmínky ke zpomalení tempa postupu a jeho zastavení, ale i k vedení protiúderu druhým sledem frontu.

Průběh jednotlivých pásem je stanoven již v zámyslu operace, který tvoří základ rozhodnutí. V něm se kromě jiného určují: nejdůležitější směry, prostory a čáry, na jejichž udržení je potřebné soustředit hlavní úsilí vojsk, uskupení a operační sestava vojsk, uspořádání obranných pásem.

Zatím co při plánování útočných operací stanovíme posloupnost, způsoby a lhůty splnění každého úkolu operace a rozdělení úsilí podle úkolů a směrů,

plánování obranné operace spočívá v rozpracování poslušnosti a způsobů splnění stanoveného úkolu a rozdělení úsilí vojsk podle úkolů a směrů činnosti. Z toho vyplývá, že zde chybí časové údaje, které jsme při plánování obranných operací schopni vyjádřit pouze velmi orientačně.

Důsledek toho, že scházejí tyto údaje, se někdy projevuje i v tom, že vznikají různé názory na vedení obrany z hlediska počtu dnů, ve kterých se obranná operace povede, kdy uskutečnit protiúder, někdy i do jaké hloubky plánovat obrannou operaci. Zde je, podle mého názoru, potřebné hledat určitou analogii v plánování útočné operace, kde vyjadřujeme manévry nejdůležitějšími prvky do celé hloubky operace.

Proto při přípravě obranných operací by měl být pečlivě zvažován nejen průběh jednotlivých pásem, ale zároveň by měly být připraveny i podrobné kalkulace a propočty k jejich zaujetí a stanoveny síly a prostředky k obraně těchto pásem. Současně je zapotřebí stanovit způsob manévru rozhodujícími silami a prostředky do celé hloubky operace, včetně sestavy na frontových (armádních) čarách obrany.

Při hodnocení **terénu** v obranném pásmu frontu (armády) jsou nejpodrobněji zvažovány možné směry útoku nepřítele, prostory a směry, na jejichž udržení závisí odolnost obrany, nejvhodnější průběh předního okraje hlavního pásma obrany, zabezpečovacího pásma, předsunutých postavení, obranných pásem (prostorů rozmístění) druhých sledů a záloh, čáry jejich rozvinování a směry protiúderů.

Při stanovení prostorů, na jejichž udržení závisí odolnost obrany, je potřebné zvažovat, že nepřítel zpravidla nebude mít možnost rozvíjet útok, aniž by tyto prostory ovládl.

Na taktickém stupni půjde především o takové objekty, jako jsou přechody přes horské masívy, komunikační uzly apod.

Na operačním stupni půjde o takové terénní tvary, jako jsou oblasti nížin, horské masívy, důležitá politická a ekonomická centra apod.

Je zřejmé, že najít univerzální návod na řešení této problematiky je velmi obtížné a složité. V každé konkrétní situaci je však možné v závislosti na zadaném úkolu hledat optimální způsob nejen volby jednotlivých pásem, ale i využití sil a prostředků.

V soudobých podmínkách nelze jednoznačně odpovědět na otázku, na jakou vzdálenost přiblížit hlavní pásmo obrany ke státní hranici. Proto je za všech podmínek nutné pečlivě zvažovat, v závislosti na terénních podmínkách, především volbu předního okraje obrany a jeho vzdálenost od státní hranice.

Cílem tohoto článku bylo nejen poukázat na možný přístup k volbě předního okraje jednotlivých pásem obrany jako dílčího příspěvku k řešení některých otázek obranných operací v návaznosti na úkoly vyplývající z Rozkazu ministra národní obrany na výcvikový rok 1987—88, ale zároveň vyvolat i diskusi k této problematice.

K NĚKTERÝM OTÁZKÁM OPERAČNÍHO ZABEZPEČENÍ V OBRANNÉ OPERACI

Rozkaz ministra národní obrany na tento výcvikový rok se dotýká některých nedostatků v organizaci a praktických opatřeních všestranného zabezpečení.

Vzhledem k důležitosti procvičování obrany, přípravování a vedení obranných operací na počátku války v souladu se zásadami vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy je nutné věnovat zvýšenou pozornost i otázkám operačního zabezpečení obranné operace.

Události posledního období svědčí o tom, že státy NATO se nehodlají vzdát své teorie „odstrašení“. Kalkulují s použitím nukleárních zbraní, a to jak v průběhu konfliktu, tak i v jeho počátečním období.

Proto chci v tomto článku z celé oblasti operačního zabezpečení poukázat na význam dvou z nich — ochranu proti zbraním hromadného ničení a operační maskování.

Ochrana proti zbraním hromadného ničení je organizována a uskutečňována s cílem maximálně snížit působení a účinky jaderných, chemických a bakteriologických (biologických) zbraní na vojska, týlové objekty, zachovat jejich bojeschopnost a zabezpečit splnění stanovených obranných úkolů.

K dosažení tohoto cíle je organizován a prakticky vykonáván **komplex opatření, který zahrnuje:**

- včasné zjištění příprav nepřítelů k použití zbraní hromadného ničení,
- rozptýlení vojsk a změny zaujatých prostorů, obranných úseků, rajónů,
- využití ochranných a maskovacích vlastností terénu [v obraně zvláště důležité],

- ženění budování prostorů rozmístění vojsk, čar, pásem, postavení, míst velení, spojovacích uzlů, týlových objektů,

- varování vojsk před bezprostředním nebezpečím a zahájením použití zbraní hromadného ničení nepřítel, radioaktivním, chemickým a bakteriologickým zamořením,

- zjišťování následků použití zbraní hromadného ničení nepřítel,

- zajištění bezpečnosti a ochrany vojsk při činnosti v zamořených pásmech, v prostorech závalů, požárů a zátop,

- odstraňování následků použití zbraní hromadného ničení nepřítel.

Na základě rozhodnutí a pokynů velitele frontu rozpracovává štáb společně s veliteli a štáby druhů vojsk, náčelníky a štáby speciálních vojsk a služeb **Plán a nařízení pro ochranu proti zbraním hromadného ničení**.

ného ničení. Hlavním zpracovatelem je správa chemického vojska za řízení operační správy frontu. Je nutné, aby svůj podíl měla bezpodmínečně operační správa, zpravodajská správa, správa chemického, ženijního i spojovacího vojska, vojska PVO, štáb týlu i vyzbrojování a technického zabezpečení. Tato ochrana je v obranné operaci plánována podle obranných čar a směrů v souvislosti s pravděpodobnou variantou použití nepřítelem ZHN, směrů a prostorů soustředění hlavního úsilí v obraně a současně i po směrech předpokládáných protiúderů.

V Plánu ochrany vojsk frontu proti zbraním hromadného ničení v obranné operaci zpravidla uvádíme:

- cíle OPZHN, možnosti nepřítel v použití všech druhů zbraní hromadného ničení, zvláště nebezpečné prostory radioaktivního, chemického nebo bakteriologického zamoření,

- opatření OPZHN (po jednotlivých obdobích operace), zejména zjišťování příprav nepřítel k použití ZHN a prostředky jejich plnění, prostory vyvedení vojsk z ohrožených prostorů, ženijní budování pásma obrany i využití ochranných vlastností terénu, systém varování vojsk,

- protiepidemická opatření, zjišťování následků použití ZHN nepřítelem, zajištění bezpečnosti a ochrany vojsk, odstraňování následků použití ZHN nepřítelem, vyčlenění síly a prostředky, způsob součinnosti, odpovědnosti za splnění úkolů, organizace kontrolní činnosti.

Opatření ochrany proti zbraním hromadného ničení se odráží v plánech operace, přeskupení, politické práce, bojového použití druhů vojsk a speciálních vojsk, chemického, ženijního, speciálního technického a týlového zabezpečení, obnovení bojové schopnosti a odstranění následků a v nařízeních pro ochranu proti zbraním hromadného ničení.

Při přechodu frontu do obrany na počátku války (při přípravě a vedení první obranné operace) bude značná část opatření OPZHN organizována a připravena již v míru.

Směrnice pro operační o mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1987—1988 stanoví zpracovávat jednotné plánování operačního maskování v přípravě a průběhu obranné operace. Řada opatření plánu operačního maskování bude uskutečňována již v míru. V každém případě je rozhodující věrohodnost, aktivní činnost sil a prostředků, které vykonávají operační maskování.

Operační maskování v obranné operaci je organizováno a uskutečňováno s cílem

utajit před nepřítelem systém obrany a zámysl obranné operace, operační sestavu, bojovou pohotovost a bojeschopnost vojsk, prostory bojového rozmístění raketového vojska a rozmístění letectva, přípravu protiúderů, manévru, ženijního budování terénu a vytvoření zátarasů, prostorů míst velení i důležitých týlových objektů a klamat nepřítele o skutečných opatřeních. Jedním z nejdůležitějších úkolů operačního maskování jsou opatření proti všem druhům průzkumu nepřítele, zvláště proti technickému, který je veden za použití optických, optoelektronických, rádiových, radiotechnických, radiolokačních, tepelných prostředků.

Hlavními způsoby maskování jsou skrytí, imitace, demonstrační činnost a dezinformace.

Skrytí v obranné operaci spočívá v odstranění demaskujících příznaků rozmístění vojsk, objektů, činnosti a v uskutečňovaných opatřeních. Je zabezpečováno maskováním, přesným dodržováním zásad vojenského tajemství, splněním požadavků utajeného velení, režimu utajení a pravidel využívání radioelektronických prostředků, dodržováním maskovací kázně, ženijním vybudováním prostorů rozmístění vojsk, obranných prostorů a použitím nových způsobů řešení.

V případě potřeby a bude-li možnost, je výhodná periodická změna prostorů bojového rozmístění raketového vojska, vojska PVO, letectva, prostorů rozmístění svazků druhého sledu, záloh, míst velení a raketových technických útvarů. Při přeskupení je zapotřebí využívat výhodných meteorologických podmínek, které ztěžují viditelnost vojsk a objektů, používat v široké míře dýmy a aerosoly.

Imitace zahrnuje vytvoření prvků klamného uspořádání obrany, klamně prostory rozmístění druhých sledů, záloh, prostorů bojového rozmístění raketového vojska, protiletadlových raketových svazků a útvarů, palebných postavení dělostřelectva, klamná místa velení, klamnou spojovací soustavu, klamný systém ženijních zátarasů, klamně čáry rozvinování druhých sledů, klamná letiště i důležité týlové objekty. K tomu je nutné využívat v široké míře nejen makety bojové techniky, ale především rádiové, radiotechnické, radioelektronické, pyrotechnické, zadýmovací a další moderní technické maskovací prostředky.

Demonstrační činnost spočívá v záměrně klamně činnosti skutečných vojsk, ve vedení boje na klamných směrech (přemisťování), vedení palby dělostřelectvem,

vzletech letectva, aktivaci průzkumu, práci rádiových sítí, směrů atd., s cílem klamat nepřítele o skutečných směrech rozmístění a činnosti hlavních uskupení vojsk.

Dezinformace představuje předávání klamných zpráv nepřítelem technickými spojujícími prostředky, tiskem, televizí, rozhlasem za využití neoficiálních (speciálních) kanálů i dalších prostředků a způsobů k oklamání nepřítele. Pro dezinformaci je třeba v maximální míře využít rovněž agenturní prostředky, vytvářet klamná uskupení vojsk a organizovat jejich klamnou a demonstrační činnost.

Operační maskování vychází ze zámyslu operačního maskování nadřazeného velení a z Plánu obranné operace s přihlédnutím ke konkrétní i předpokladné situaci, možnostem nepřátelského průzkumu všeho druhu, demaskujícím příznakům vlastních vojsk i objektů a z možnosti vyčleněných vojsk, sil a prostředků pro operační maskování. Je nutné, aby operační maskování bylo v každém případě uskutečňováno centralizovaně, podle jednotného zámyslu i plánu a aby zahrnovalo jak ochranné, tak i aktivní činnosti proti nepřátelskému průzkumu.

Organizace operačního maskování zahrnuje:

- přijetí rozhodnutí pro operační maskování,
- vyčlenění sil a prostředků,
- vydání úkolů a příprav vyčleněných sil i prostředků,
- plánování, organizaci součinnosti mezi svazy (svazky) druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a speciálních vojsk,
- organizaci i kontrolu přípravy a vykonání opatření operačního maskování.

V rozhodnutí pro operační maskování je zapotřebí, aby velitel stanovil:

- cíl, zámysl a hlavní úkoly,
- vyčleněné síly a prostředky,
- způsob použití vyčleněných sil a prostředků.

Úkoly pro operační maskování jsou předávány vykonavatelům samostatnými nařízeními, ze kterých nesmí být zjištěl obsah celkového plánu operačního maskování.

Plán operačního maskování, který je nedílnou součástí plánu obranné operace, zpravidla obsahuje:

- cíl, zámysl a úkoly maskování při přípravě i vedení obranné operace,
- čas realizace opatření,

V článku jsem poukázal jen na dva druhy operačního zabezpečení, které jsou všeobecnou záležitostí a jsou někdy opomíjeny vzhledem k tomu, že při cvičeních je důsledně neprověřujeme. Jejich důležitost však je jednou z rozhodujících pro dosažení úspěchu v obranné operaci frontu.

- rozsah opatření operačního maskování,
- prostory (směry), dobu a způsob vykonání každého opatření,

— vyčleněné síly a prostředky pro plnění úkolů,

- odpovědné vykonavatele,
- organizační kontroly.

Plán operačního maskování zpracovává a seznamuje se s ním přísně omezený okruh funkcionářů.

Myslím, že v poslední době se často zapomíná i na tak důležitou otázku, jakou je **ochrana a obrana vojsk**. Tuto důležitou a neprocvičenou oblast je třeba mít v popředí pozornosti všech velitelů a štábů.

Ochrana a obrana vojsk v obranné operaci je organizována s cílem zabránit nadálému napadení nepřítelem, vést boj s jeho aeromobilními útvary (jednotkami) a diverzní průzkumnými skupinami, ochránit vojska v prostorech rozmístění, při rozvinování a přemísťování, v prostorech bojového rozmístění (palebných postaveních), v místech velení, ochránit spojovací linky a uzly, přepravy, průsmyky, soutěsky a objekty týlu, zajistit bezpečnost komunikační sítě a dopravních prostředků.

Ochrana a obranu vojsk uskutečňují vlastní síly a prostředky svazků (útvárů), speciálně k tomu vyčleněvané útvary a jednotky, síly regulační pořádkové služby a ochrany týlu.

Ochrana a obrana vojsk v prostorech rozmístění, obranných pásmech, na čarách rozvinutí k protitúderu, v prostorech bojového rozmístění, palebných postaveních a na palebných čarách je vykonávána všemi druhy, střežením, pořádkovou službou apod. Na čarách rozvinutí je možné organizovat příkrytí jednotlivých směrů speciálně vyčleněnými silami.

K ochraně a obraně vojsk při přemísťování (přeskupení, výměně vojsk, zaujetí stanovených obranných pásem, úseků a prostorů, vyvádění vojsk na čáry rozvinutí k protitúderu) je organizována pochodová zajištění a obrana důležitých objektů na čarách přesunu.

Zvláštní pozornost je nutné věnovat ochraně a obraně prostředků a prostorů (míst) uložení jaderné munice, míst velení, spojovacích uzlů. K plnění těchto úkolů je zapotřebí využívat speciálně vyčleněné útvary a jednotky motostřeleckého (tankového) vojska, vojska protivzdušné obrany, případně úderné výsadkové útvary a jednotky, ženijní zátarasy a technické výstražné signalizační prostředky.

ORGANIZACE VYSTŘÍDÁNÍ

Článek navazuje na příspěvek, který pojednává o útoku divize z přímého dotyku (VM č. 3/1988), jemuž vždy předchází přeskupení, případně vystřídání. Zásady této podmiňující činnosti jsou uvedeny ve statii Zásady vystřídání a přeskupení, uveřejněné v minulém čísle našeho časopisu.

Cílem tohoto článku je ukázat možné využití těchto zásad a dát i eventuální návod pro činnost velitele a štábu při organizaci případného vystřídání i pro zpracování potřebných dokumentů.

Divize, která je rozmístěna v hloubce operační sestavy vševojskové armády, může obdržet úkol k přechodu do útoku buď přímo **po přesunu z hloubky** (s případným zaujetím výchozího prostoru ve vzdálenosti 20 až 40 km od čáry dotyku s nepřítelem), nebo **z přímého dotyku** s nepřítelem, který je v tomto případě **spojen s vystřídáním** divize v obraně a **se zaujetím výchozího prostoru** určeného v bezprostředním dotyku s nepřítelem.

Již v úvodu upozorňuji, že nejnovejší názory na přípravu a vedení **protiútočné operace** po realizovaných protiútočích (frontovém, armádním) v průběhu první obranné operace požadují, aby tato operace byla **řešena především zasazením sil po přesunu z hloubky**. Znamená to, že zahájení operace útokem divize z přímého dotyku po předchozím vystřídání bude v tomto případě **ojedinelé**. Avšak v dalším průběhu války — zejména při pokračování období války s používáním pouze konven-

ních zbraní — může být přechod divize do útoku z přímého dotyku **četnější**. Může tomu být např. na směrech, kde byl útok dočasně zastaven, oslabená vojska přešla do obrany, přičemž terén nedovoluje, aby nová divize, jejíž zasazení je podmínkou obnovení a pokračování v útoku, byla zasazena po přesunu z hloubky. Vyšší četnost tohoto způsobu přechodu do útoku bude i v dalších útočných operacích.

Ta část obranného pásma, která byla střídající divizi vyčleněna jako výchozí prostor, může zahrnovat buď jen **obraný úsek jednoho pluku** (šířka 10 až 15 km) nebo — a to je pravděpodobnější — bude vzhledem ke své šířce až 20 km **zasahovat do dvou obranných úseků sousedících pluků**. Protějškem velitele divize při dohovoru společných otázek by však měl být zásadně **velitel střídané divize** nebo alespoň jeho zástupce, a to proto, že tento funkcionář nese odpovědnost za ochranu všech zúčastněných na střídání. S velitelem (veliteli) pluku a jeho štábem budou spolupracovat především další funkcionáři divize, jakož i velitel a štáby střídajících útvarů.

Je zřejmé, že v tomto případě musí velitel střídající divize a jeho štáb řešit tři důležité taktické **úkoly**:

1. Přesunout divizi ze zaujatého obranného pásma ve druhém sledu VŠA (a v tom případě ji nejprve vyvést a soustředit ve

shromaždišti) nebo z prostoru rozmístění (např. z prostoru soustředění po obnově bojeschopnosti apod.) do **východního prostoru k vystřídání**.

2. Z tohoto prostoru je přesunut do **východního prostoru pro útok z přímého dotyku, vystřídání** určená vojska v obraně a stanovený prostor zaujmout.

3. Přejít do útoku z **přímého dotyku** ve stanoveném útočném pásmu; předtím však tento **útok připravit**.

Přitom jednotlivé úkoly nelze od sebe oddělovat a řešit je izolovaně, protože na sebe **navazují** a úzce spolu souvisí, a to nejen časově, ale i věcně. Vždyť již optimální uspořádání pochodové sestavy pro první přesun bude plně závislé na předpokládané bojové sestavě pro útok, pořadí střídání jejích jednotlivých sledů, především však na použití vševojskových útvarů do prvního sledu. V opačném případě totiž dojde ke křížení pochodových os, zbytečnému hromadění vojsk v některých prostorech, k nervozitě mezi funkcionáři, nesplnění časových norem, narušení přijatého režimu života vojsk atd.

Je proto důležité, aby velitel divize současně s **úkolem pro vystřídání** obdržel i **bojový úkol pro následující útok** (alespoň v podobě předběžného bojového nařízení), aby již při organizaci vystřídání věděl, proč dochází ke střídání a co divizi po vystřídání očekává. Tím má vytvořeny podmínky k reálnému ujasnění především úlohy a místa jednotlivých útvarů divize i posilových prostředků za útoku, a z tohoto bodu může zpětně odvíjet požadavky na uspořádání pochodových sestav při plnění prvních dvou úkolů.

Pro velitele útvarů už takto jednoznačné otázky nestojí. I když i pro ně bude důležité, aby si optimálně uspořádali jednotlivé prvky bojové sestavy do praporních pochodových proudů, přesto nemusí být v zájmu utajení příprav útoku žádoucí, aby byli ihned souběžně s divizí v celém rozsahu seznámeni s plánovanými úkoly.

Pracovní postup velitele divize a jeho štábu může být samozřejmě různý, tak jak bývá různorodá a neopakovatelná konkrétní situace, odlišné časové možnosti, různý rozsah úkolů apod. Přesto se však domnívám, že lze plně využít zásady organizace boje uvedené ve Všeob-R-1, hlava 2. Znamená to, že i organizace pochodu, vystřídání a útoku může být uskutečňována metodou souběžné nebo postupné organizace boje. Za nejvhodnější v tomto případě považuji **kombinaci obou těchto metod**. Bude totiž výhodnější první dva taktické úkoly řešit metodou souběžné organizace

boje a třetí úkol — útok z přímého dotyku — metodou postupné organizace boje.

Takovéto řešení je možné přijmout proto, že na rozdíl od útoku divize zahajovaného po přesunu z hloubky (který využívá zejména momentu překvapení) bude mít divize od obdržení úkolu do zahájení útoku z přímého dotyku vždy více času, aby mohla připravit a uskutečnit požadované přeskupení a vystřídání, jež jsou obsahově a tím i časově velmi náročným opatřením. I když bude proto nutné, aby se velitel divize a jeho štáb především soustředil na splnění těchto povinností, přesto je možné, aby část štábu organizovala již konečnou část stanoveného úkolu, tj. útok. Ostatně, tak jak jsem v předcházející části zdůraznil, jasná představa o bojové sestavě pro útok je základním předpokladem k uspořádání optimální pochodové sestavy i pro pořadí střídání.

Organizaci boje v tomto případě charakterizuje to, že funkcionáři všech stupňů budou v co nejširší míře organizovat splnění úkolů **přímo v terénu**, že velitel divize a jeho štáb mohou získat řadu potřebných informací o nepříteli i terénu nejen osobním studiem, pozorováním a rekognoskací, ale i od **funkcionářů střídání divize a pluků** a navíc i jejich doporučení k volbě nejvhodnější varianty vystřídání a přechodu do útoku. Nezanedbatelnou výhodou je i to, že velitel divize (ale i velitelé pluků) se svým štábem může v důsledku větších časových možností a osobních kontaktů při práci v terénu poskytnout širší neformální **pomoc podřízeným**.

Abyste práce štábu divize byla cílevědomá, efektivní a zahrnovala současně řešení všech tří taktických úkolů, myslím, že je vhodné rozdělit jej alespoň do **tří pracovních skupin**, a to pro přípravu:

— **vyvedení divize z obranného pásma** do shromaždiště a přesunu do východního prostoru k vystřídání; její činnost může řídit zástupce velitele divize,

— **přesunu do východního prostoru** pro útok a organizaci vystřídání; tuto část štábu může řídit náčelník operační skupiny,

— **útoku z přímého dotyku** v čele s náčelníkem štábu, který by současně zabezpečoval vzájemnou propojenost a součinnost v práci všech tří skupin (pokud by tak nečinil přímo velitel divize).

V další části příspěvku se zaměřím na některé **zvláštnosti** v jednotlivých opatřeních organizace vystřídání.

Určitou výhodou pro velitele divize druhého sledu armády při **ujasnění úkolu** bude to, že má jistý stupeň znalostí jak o předcházející činnosti divize, jejíž část

bude střídát, a sousedech, tak o nepříteli. Na rozdíl od velitele divize, která byla mimo rámec operační sestavy a může vycházet pouze z písemných (grafických) podkladů ze štábu armády.

Obsahové ujasnění úkolu pro útok z přímého dotyku je dáno čl. 57 Všeob-R-1. **Navíc** si velitel divize musí ujasnit, jak tento úkol ovlivňuje organizaci přesunu a zaujetí výchozího prostoru k vystřídaní a vlastní vystřídaní.

Součástí ujasnění úkolu musí být i **časové a prostorové ujasnění přesunu a vystřídaní**. Proto je zapotřebí, aby velitel divize hledal odpovědi zejména na tyto otázky:

- kdy a v kolika nocích je divizi nařizeno uskutečnit vystřídaní a dokdy dosáhnout pohotovosti k útoku,

- kolik je času (denního i nočního) na organizaci vyvedení a shromáždění divize (pokud je v obraně), přesunu do výchozího prostoru k vystřídaní a vystřídaní,

- kdy a jak započít s přípravou plnění těchto úkolů,

- místo divize, co dělá a co pro ni nový úkol znamená (pro názornost uvádím k tomuto bodu možné odpovědi: divize je v prostoru soustředění 100 km od předního okraje a do tří hodin ukončí obnovu bojové schopnosti, po splnění tohoto úkolu lze zahájit přesun do výchozího prostoru k vystřídaní přímo z prostoru soustředění; divize zaujímá obranu ve druhém sledu armády s předním okrajem vzdáleným 60 km od čáry dotyku, je proto nutné přejít z obrany do pochodových proudů útvarů, tj. zaujmout shromaždiště, jehož čelo volit na čáře..., tj. asi 15 km od předního okraje obranného pásma divize),

- kde volit vhodný výchozí prostor k vystřídaní,

- jaká je jeho vzdálenost od shromaždiště divize (prostoru soustředění) a jaké jsou časové hodnoty přesunu; kdy je třeba přesun zahájit;

- kolik času zbývá na jeho organizaci, — co je známo o střídání divizí, sousedech, nepříteli; jaké údaje je potřebné doplnit,

- kdy a v jakém rozsahu seznámit velitele útvarů o plánovaném úkolu; jakou metodu organizace boje zvolit,

- kdy a kde převzít posilové prostředky,

- jaké síly a prostředky vyčlenit do pořádkové služby a jak ji organizovat; v jakém rozsahu využívat a připravit průvodce,

- kolik vyslat rekognoskačních skupin, jejich složení a úkoly, popřípadě další problémy.

Po ujasnění všech těchto otázek velitel:

- **nařídí svému zástupci** (NOsk, NŠ) navázat spojení s velitelem střídané divize a upřesnit otázky, ke kterým potřebuje připravit ústní informaci, písemné či grafické materiály, popř. i další požadavky; současně dohovorit místo a čas setkání,

- **určí opatření**, která musí podřízení vykonat pro přípravu divize k plnění stanovených úkolů,

- **zpracuje** (vydá potřebné podklady a potom schválí) časový rozpočet,

- **vydá pokyny náčelníku štábu divize** k orientaci zástupců velitele, náčelníků druhů vojsk a služeb (velitelů útvarů) o předpokládané činnosti, k organizaci průzkumu, o době a způsobu práce v terénu, k vytvoření pracovních skupin a přípravě podkladů nutných k rozhodnutí pro přesun, vystřídaní i pro útok, k navázání styku s divizí (divizemi), která bude sousedem v průběhu útoku a s posilovými prostředky přidělenými divizi pro útok.

Po těchto pokynech pokračuje velitel divize ve své činnosti **hodnocením situace**. Z hlediska vystřídaní je zapotřebí, aby analyzoval zejména:

- **možnosti nepřítel** k narušení vyvedení vojsk do shromaždiště, přesunu do výchozího prostoru a vystřídaní, a to jak vedením jaderných úderů, úderů ze vzduchu, použitím chemických zbraní, prostředků minování na dálku atd., tak i činností výsadků, aeromobilních vojsk, diverzních skupin apod.,

- **uskupení, složení, stav a zabezpečení vlastních i přidělených útvarů** a způsob jejich zařazení do pochodových proudů a jednotlivých sledů po vystřídaní,

- **charakter činnosti střídaných vojsk a sousedů** a podmínky součinnosti s nimi,

- **ráz terénu**, jeho vliv na organizaci přesunu a vystřídaní, vhodné prostory pro shromaždiště a výchozí prostor k vystřídaní, možné změny terénu následkem použití jaderných zbraní,

- **radiální, chemickou a bakteriologickou (biologickou) situaci**.

Výsledkem ujasnění úkolu a zhodnocení situace je **stanovení zámyslu boje**, tj. v tomto případě zámyslu pro pochod, vystřídaní a útočný boj. Pokud velitel divize přistoupil na metodu souběžné organizace přesunu a vystřídaní, pak po schválení zámyslu velitelem armády nařídí připravit a předat (případně sám předá) podřízeným **předběžná bojová nařízení**. Současně jim určí čas a místo rekognoskace i organizace součinnosti v terénu, kterých se musí zúčastnit.

Rekognoskaci je vhodné zahájit **informací velitele střídané divize**, z které by se

druhá strana měla dozvědět především tyto skutečnosti:

- situaci nepřítel v úseku střídání a jeho možnosti narušit toto střídání,
- situaci vlastních vojsk v tomto úseku, provedení v něm ženijní a další opatření, využitelná střídajícími vojsky pro přípravu útoku z přímého dotyku,
- informaci o sousedech vpravo, vlevo a dohovořených součinnostních opatřeních,
- návrh na vystřídání, který vychází z potřeb střídané divize,
- palebné zabezpečení vystřídání — co zabezpečí divize vlastními prostředky (které a kde zůstanou po celou dobu střídání), co předpokládá, že bude zabezpečeno střídající divizí,
- zavedený režim života vojsk v obraně a jeho postupné převzetí střídající divizí,
- hlavní opatření maskování,
- velení v době střídání (odkud, jak) a požadavky na zabezpečení vzájemné součinnosti,
- odpovědi na další otázky, včetně možnosti splnit požadavky velitele střídající divize, např. na poskytnutí průvodců, vytyčení os apod.

Současně s touto ústní informací může veliteli střídající divize **předat**:

- průsvitku (mapu) se situací nepřítel, vlastních vojsk a sousedů,
- průsvitku četových, rotních a praporních shromaždišť a pochodové osy využívané střídajícími jednotkami při přesunu výchozím prostorem střídající divize,
- ženijní stavby (opatření), které je vhodné převzít a využít,
- vybudované ženijní zátarasy,
- plán linkového spojení (pokud je budou chtít střídající převzít) a další.

Setkání se uskuteční v dohovořeném prostoru, např. na velitelském stanovišti jednoho ze střídajících pluků.

V průběhu rekognoskace se velitel divize seznámí s **uskupením vojsk nepřítel**, charakterem jeho dosavadní činnosti, vhodnými směry jeho možných útoků, jakož i silami a prostředky, které může na těchto směrech použít. Dále se seznámí se situací střídané divize a záměry jejího velitele (nebo velitelů pluků) k vystřídání, se ženijními ochrannými objekty, které mohou být využity (např. úkryty pro osoby a bojovou techniku, palebná postavení dělostřelectva, místa velení) jak pro přípravu východisk k útoku motostřeleckých pluků, tak pro zaujetí bojových sestav dalšími silami a prostředky divize.

Současně získává další poznatky o **sousedech** (a jejich úkolech), **terénu** ve výchozím prostoru k vystřídání a pro útok

i o prostoru plánovaného boje. Plně k tomu využívá svých zástupců, náčelníků a dalších funkcionářů štábu. To mu umožní upřesnit dosavadní zámysl použití jednotlivých prvků bojové sestavy a jejich rozmístění ve výchozích prostorech k vystřídání a pro útok.

Spolu s předávajícími veliteli (zpravidla již za účasti podřízených velitelů útvarů) řeší vymezení výchozího prostoru k vystřídání, dobu a způsob střídání, jeho palebné zabezpečení, organizaci velení i spojení, lhůty a způsob společného konání podřízených velitelů při organizaci střídání. Seznamuje se s režimem dosavadní činnosti a vydává pokyny pro opatření v jeho pokračování, převzetí vybudovaných ženijních zátarasů, prostorů koutových odražečů, linkového spojení a další.

Příslušníci štábu uskutečňují dohovyry po odborné linii, přebírají dobré zkušenosti (např. prověřené prvky střelby, půdní podmínky, použitelnost materiálů z místních zdrojů apod.), dohovořují možnosti poskytnutí průvodců, zabezpečení regulace, úpravu pochodových os a další. Kromě toho rekognoskují výchozí prostory podle potřeb své odbornosti, jde např. o upřesnění hlavních a záložních pochodových os, objížděk, obnovu mostů a rozrušených úseků pochodových os a potřebu sil i prostředků k tomuto úkolu, organizaci pořádkové služby, její síly a prostředky, dobudování výchozího prostoru pro útok a nejvhodnější prostory rozmístění jednotlivých prvků bojové sestavy v něm atd.

I když za ochranu střídání odpovídá velitel střídané divize, přesto je střídající velitel povinen v průběhu rekognoskace si ujasnit (o dohovořit) podíl jeho divize na odražení útoku nepřítel, jeho možnosti narušit průběh střídání jadernými údery či údery palbou konvenčních zbraní, zvláště vysoce přesnými zbraněmi, a jaké varianty střídání proto připravit. Je zapotřebí, aby zvláštní pozornost věnoval prostorům vhodným pro vysazení výsadků a cpatřím, která je nutné přijmout k jejich zničení.

Takto obsahově zaměřená a odpovědně provedená rekognoskace mu spolu s informacemi a návrhy podřízených funkcionářů **umožní přijmout optimální rozhodnutí** pro první dva taktické úkoly, připravit **pokyny k jejich všestrannému zabezpečení** (pokud tak již neučinil v průběhu rekognoskace) a dorešit i potřebné **součinnosti otázky** jak se střídanou divizí, tak mezi útvary vlastní divize, posilovými prostředky a sousedy.

Současně veliteli divize a jeho štábu napomůže odpovědně připravit a v určené

době uskutečnit **rekognoskaci** s veliteli útvarů a příslušníky jejich štábů **k přípravě útoku**, kde na závěr vyhlásí své rozhodnutí a provede organizaci součinnosti.

Pokud časové možnosti nedovolí, aby rekognoskace proběhla tímto způsobem, zúčastní se podřízené popsané činnosti s velitelem a štábem divize od jejího začátku.

Je nutné, aby vysoce **aktivní podíl** na přípravě a vykonání všech činností v terénu měl vedoucí a příslušníci jednotlivých pracovních skupin. Musí zabezpečit, aby výsledky rekognoskace, dohovory (zejména k palebnému zabezpečení a součinnostním opatřením atd.), vydávané pokyny k všestrannému zabezpečení, zachování režimu, pořádkové službě a velení **byly v plném rozsahu zachyceny** ve zpracovávaných dokumentech (plánech, nařízeních, rozkazech) a pracovních mapách funkcionářů.

Dokumenty, které souvisejí s vystřídáním a zpracovává je štáb divize. Bojový řád pozemního vojska ČSLA jednoznačně nespécifikuje. Zkušenosti svědčí o tom, že je vhodné, aby:

— **první pracovní skupina** zpracovala Plán vyvedení divize do shromaždiště a Plán pochodu do výchozího prostoru k vystřídání,

— **druhá pracovní skupina** zpracovala Plán vystřídání a jeho palebného zabezpečení.

Plán vyvedení divize do shromaždiště, tj. v případě, kdy divize má zaujaté obranné pásmo, je možné zpracovat buď jako samostatný dokument na mapě měřítko alespoň 1 : 50 000 nebo může být součástí Plánu pochodu, popř. jen na pracovní mapě funkcionáře, který bude toto opatření připravovat (podle svého návrhu zástupce velitele divize).

V tomto plánu mohou být graficky nebo písemně **vyjádřeny tyto otázky**:

1. Situace divize v obranném pásmu (v praporech).

2. Shromaždiště praporů, pochodové osy (komunikace) do shromaždišť pluků s časovými údaji (kdy zahájit a ukončit).

3. Zabezpečení vyvedení divize do shromaždiště:

— organizace PVO,
— maskování (utajení této činnosti, klamná opatření),

— ochrana proti zbraním hromadného ničení v průběhu vyvádění a po zaujetí shromaždiště,

— protivýsadková obrana,
— zajištění.

4. Velení, spojení, signály, hlášení.

Plán pochodu do výchozího prostoru k vystřídání je známým a často zpracovávaným dokumentem.

Naopak k méně častým patří **Plán vystřídání a jeho palebného zabezpečení**. Myslím, že ke zvýšení kvality tohoto plánu přispěje, bude-li zpracováván jako samostatný dokument na mapě měřítko 1 : 25 000; jeho příprava na pracovní mapě náčelníka operační skupiny nebo jiného funkcionáře by měla být, podle mého názoru, výjimkou. V něm bude vhodné graficky nebo písemně (formou přehledných tabulek) **vyjádřit tyto údaje**:

1. Uskupení nepřítelů a charakter jeho dosavadní činnosti:

— možné směry a cíle útoku pozemního i vzdušného nepřítelů ke zmaření vystřídání,

— pravděpodobné prostory vysazení vzdušných výsadků a vedení aeromobilní činnosti.

2. Uskupení střídání pluku (střídání pluků), místo setkání přebírajících a předávajících velitelů, vyhrazené prostory, komunikace a pochodové osy pro střídání jednotky (od — do).

3. Cíl a zámysl vystřídání.

4. Realizace vystřídání:

— výchozí prostor k vystřídání,
— pochodové osy i komunikace, způsob jejich úpravy a vyznačení,

— časové údaje o přesunu do určených prostorů a o vlastním vystřídání,

— zařízení, která a kým převzít,

— hlášení o skončení vystřídání.

5. Palebné zabezpečení vystřídání:

— vyčleněné prostředky, jejich palebná postavení a připravené palby, způsob jejich vyžádání,

— palebné prostředky střídání divize, palby a jejich vyžádání,

— organizace PVO.

6. Protivýsadková obrana:

— rozdělení zájmových prostorů mezi útvary,

— divizní opatření.

7. Všeobecné zabezpečení vystřídání s důrazem na průzkum nepřítelů, REB a maskování.

8. Režimová opatření — kdo, jaké a kdy převezme úkoly za střídanou divizi.

9. Klamná opatření (i když mohla být uvedena v maskování, pro jejich závažnost bude vhodné je vyjádřit ve zvláštní tabulce) — kdo, jaká, kde, dobu provedení (od — do), zejména uvést klamné radiosignály, přesuny jednotek, dýmování, ženijní budování aj.

10. Velení, spojení, hlášení, signály.

11. Kontrolní činnost velitele a štábu (druhá pracovní skupina).

Myslím, že sloučení Plánu vystřídání s Plánem pochodu do výchozího prostoru k vystřídání v jeden dokument bude výjimečné vzhledem k rozdílné potřebě měřítka map obou plánů, jakož i proto, že je budou zpracovávat různé pracovní skupiny. Vyloučit však tuto možnost nelze zejména v těch případech, kdy štáb divize bude povinen řešit současně ještě další úkoly, např. organizovat obnovu bojeschopnosti, přebírat nový pluk (velké doplňky) apod.

Dalším dokumentem, který bude při této příležitosti obvykle zpracováván, je **Protokol o předání a převzetí** části obranného pásma stanovené divize.

Pokládám za správné, aby se protokol, jehož obsah ani formu předpisy přesně neřeší, neomezil pouze na materiální otázky, ale aby v něm bylo uvedeno i množství a kvalita poskytnutých informací, stupeň pomoci střídané divize střídající divizi, vzájemný podíl na všech opatřeních zabezpečujících rychlé a bezpečné vystřídání, hesla (signály) k vzájemnému rozpoznávání, způsob spojení a volací znaky a další potřebná opatření.

Vážnou otázkou je, kdy tento dokument podepsat oběma veliteli divizí. Počkat na vystřídání poslední jednotky (tj. prakticky těsně před zahájením útoku), nebo dříve? Za optimální a účelné považuji následující řešení. Návrh protokolu připravuje štáb střídané divize, přičemž obsah je postup-

ně upřesňován (konkretizován, kontrolován) v průběhu společné práce velitelů a štábů obou divizí a na závěr i podepsán. Jeho součástí se pak ještě mohou stát **dílčí protokoly**, připravené a podepsané pověřenými funkcionáři divizí (pluků) po skončení předání a převzetí jednotlivých dohovořených opatření. To znamená, že protokol o předání a převzetí bude obsahovat dvě základní části:

1. **Co bylo předáno (převzato)** do doby schválení tohoto dokumentu veliteli divizí (informace a jejich obsah, mapy, schémata, letecké snímky, palebné náčrty, zátaras, spojovací a maskovací materiál apod.).

2. Co, kým, komu, jak a kdy **bude předáno** v dalším průběhu střídání a zabezpečeno dílčími protokoly (další ženijní zařízení, palebná postavení, východiště k útoku aj.).

Kromě toho bude vhodné uvést i **dohovořená společná opatření** k zabezpečení a ochraně střídání, jako např.:

— způsob (čím a dokdy) zajištění (oběma divizemi) palebného zabezpečení střídání, jejich podíl na klamných a režimových opatřeních, pořádkové službě, údržbě společných komunikací, pochodových os apod.,

— zabezpečení průvodcovské služby pro střídající divizi,

— dobu, místo a způsob vracení nebo uhrazení předaného materiálu,

— spojení v průběhu střídání, volací znaky, hesla, signály,

— další opatření.

Při organizaci vystřídání je nutné, aby velitel a jeho štáb měli neustále na paměti jednoduchost a co nejnižší časovou náročnost na realizaci předpokládaných opatření. Je zapotřebí vycházet z toho, že nesmí nepříteli poskytovat výhodný okamžik k zahájení a vedení útoku. Samotné vystřídání musí provázet promyšlená organizace velení, rychlost uskutečňování všech úkolů a utajení.

DĚLOSTŘELECTVO A BOJOVÉ VRTULNÍKY V PALEBNÉ PŘÍPRAVĚ

Součástí vševojskového boje je i činnost dělostřelectva a bojových vrtulníků, která probíhá společně (ve stejném prostoru a čase) nebo samostatně. Úspěch zteče motostřeleckých a tankových jednotek je významně ovlivňován výsledkem palebné činnosti dělostřelectva a bojových vrtulníků při ničení nepřitele na předním okraji a v blízké taktické hloubce v období palebné přípravy zteče. Zkušenosti ze cvičení ukazují, že velitelé a štáby zvládli zásady činnosti dělostřelectva a bojových vrtulníků. Vyskytují se však dílčí nedostatky, zejména v součinnosti štábů RVD a orgánů velení letectva.

Cílem tohoto článku je poukázat na některé faktory, které ovlivňují činnost dělostřelectva a bojových vrtulníků v období palebné přípravy zteče, a tím přispět ke zvýšení úrovně připravenosti vševojskových velitelů a štábů a velitelů a štábů RVD a letectva.

Společná činnost dělostřelectva a letectva v palebné přípravě zteče je determinována požadavkem bezpečnosti letounů a vrtulníků při překonávání prostoru protínaného drahami střel dělostřelectva, působícího ze zakrytých palebných postavení. Palba prostředků pro přímou střelbu činnost letectva neomezuje. Společná činnost bojových vrtulníků a frontového letectva je v podstatě dána jen rozhodnutím, zda frontové letectvo bude působit přes úsek průlomu (úsek soustředěného úsilí palebného ničení, v dalším textu — úsek palebného ničení) a na délce palebné přípravy.

Pro určení polohy pásma průletu frontového letectva je třeba, mimo jiné, vzít v úvahu:

- stupeň umlčení nepřátelské PVO,
- druhy letectva, které se účastní palebné přípravy (bombardovací, stíhací bombardovací, bitevní) a hloubku jejich úkolů.

V posledních letech jsme svědky toho, že palebné prostředky PVO pravděpodobného nepřítele jsou stále více rozptylovány. Jejich zjištění a umlčení je nesnadným úkolem a začíná přesahovat současné možnosti dělostřelectva. Nepřátelská PVO a další palebné prostředky, které působí proti letectvu, budou snadněji umlčeny na úseku palebného ničení, protože část z nich se nachází uvnitř nebo v blízkosti jiných postřelovaných objektů. Nezanedbatelná je i skutečnost, že z úseku palebného ničení bude získáno více průzkumových podkladů pro palbu. Jestliže budeme chtít využít těchto možností, je nutné, aby palba dělostřelectva na přední okraj a prostředků PVO předcházela činnosti dělostřelectva a pásmo průletu frontového letectva bylo součástí úseku palebného ničení. Není to však pravidlo. Překvapivý přelet fronty na jiném směru může být uskutečněn s vyšší pravděpodobností překonání nepřátelské PVO. Bude-li frontové letectvo působit do hloubky 5 až 15 km, potom pokládám za vhodné, aby přední okraj překonávalo na úseku palebného ničení. To se týká zejména bitevního letectva, protože společně s dělostřelectvem je nositelem boje s nepřátelským samohybným dělostřelectvem. V takovém případě budou v této době působit i bojové vrtulníky formou palebného přepadu letectva společně s palbou prostředků pro přímou střelbu.

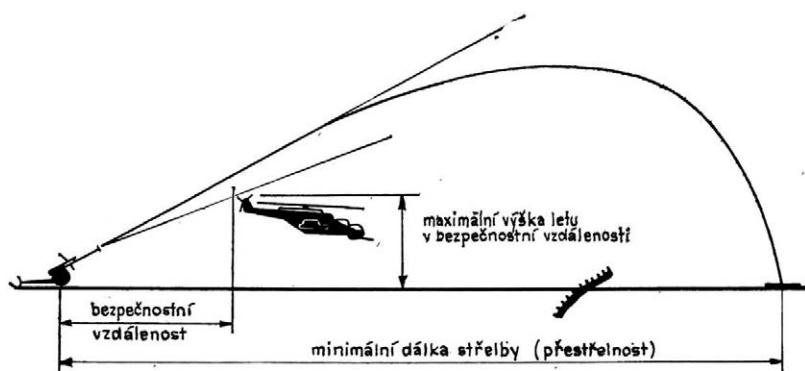
Délka palebné přípravy je dána buď dobou potřebnou pro přesun a rozvinování z čáry rozvinutí do praporních proudů na čáru přechodu ke zteči nebo dobou trvání palby dělostřelectva a úderu letectva. V prvním případě je délka palebné přípravy 45 až 60 minut a v podstatě nezávisí na spotřebě munice, kterou použije dělostřelectvo. Hustota palby dělostřelectva však musí dosáhnout 5 až 6 ran ráže 152 mm za jednu minutu na jeden hektar postřelované plochy. S výjimkou průlomu připravené obrany nepřítele bude délka palebné přípravy dána vždy požadavkem hustoty palby a bude tedy i kratší. Zde se naskytá možnost prodloužit palebnou přípravu vložením palebného přepadu letectva.

Z toho plyne, že bojové vrtulníky mohou působit v palebné přípravě buď v době palebného přepadu dělostřelectva nebo v palebném přepadu letectva.

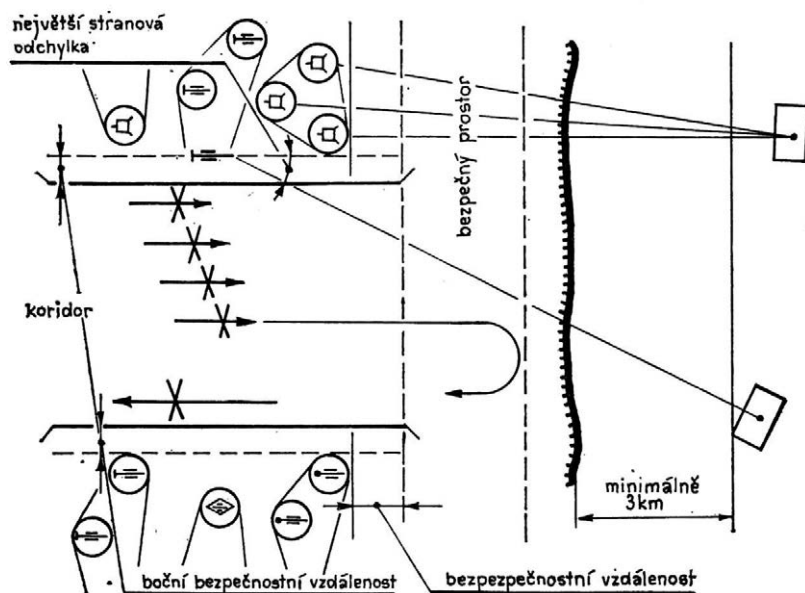
Společná činnost dělostřelectva a bojových vrtulníků

Při společné činnosti budou bojové vrtulníky působit pod drahami střel dělostřelectva v koridorech nad (mezi) prostory jeho palebných postavení a v „bezpečném prostoru“ před čelem palebných postavení — viz **obr. 1 a 2**. Dělostřelectvo v této době vede palbu na cíle, které jsou v hloubce sestavy nepřítele, nejméně 3 km od předního okraje. V této době nepovedou palbu jednotky praporního dělostřelectva, jejichž palebná postavení jsou rozmístěna v „bezpečném prostoru“.

Koridory začínají na zádi prostoru palebných postavení ve vzdálenosti 7 až 10 km od předního okraje. Končí ve vzdálenosti čela prostoru palebných postavení zmenšené o „bezpečnostní vzdálenost“. Výsledkem je vzdálenost asi 3 km od předního okraje. Velikost „bezpečnostní vzdálenosti“ se vypočítává podle pravidel platných pro výpočet přestřelnosti děl a raketometů. Přitom „bezpečnostní vzdálenost“ představuje dálku ke krytu a maximální výška letu vrtulníků představuje výšku krytu. V **tabulce 1** jsou uvedeny hodnoty „bezpečnostní vzdálenosti“ pro maximální výšky letů vrtulníků rovné 50 a 100 metrům. Ve sloupcích 8 a 12 jsou uvedeny hodnoty teoretické maximální výšky ve

Obr. 1

Obr. 2

vzdálenosti 3 km od předního okraje. Na velikost těchto veličin mají největší vliv náplň a minimální dálka střelby. K dosažení požadovaného palebného účinku při střelbě na obrněné cíle je třeba volit maximální nebo některou z vyšších náplní. Proto nelze omezit negativní vliv volby vyšší náplně. Naopak

Tabulka 1

Zbraň	Vzdálenost od předního okraje v km		Mini- mální dálka střelby v km	Optimální náplň				Vyšší náplň			
				náplň	bezpečná vzdálenost pro maximální výšku letu		teoretická maximální výška letu v m	náplň	bezpečná vzdálenost pro maximální výšku letu		teoretická maximální výška letu v m
					50 m	100 m			50 m	100 m	
100 mm K vz. 53	4—6	5	9	zmenšená	207	409	440	plná	551	1152	165
122 mm K vz 31/37	4—7	5	9	3	172	341	530	1	303	617	300
130 mm K M-46	5—7	6	10	4	150	299	830	1	432	890	285
203 mm SHK	7—10	8	18	2	87	174	2545	1	163	325	1320
122 mm H vz. 38/74	3—5	3,5	6,5	3	142	285	175	plná	240	479	105
122 mm H D-30	3—5	4	7	3	120	240	395	plná	391	811	120
122 mm SHH	3—5	4	7	3	120	240	395	plná	380	786	125
152 mm KH vz. 37	4—6	5	8	4	126	252	685	plná	318	650	275
152 mm SHKH	4—6	5	8	4	133	265	650	plná	413	857	210
122 mm RM	5—7	6	10	VBK	164	335	650	BBK	411	951	430
130 mm RM vz. 51	3—4	3,5	6,5						185	378	130

Poznámka:

VBK — velké brzdící kroužky, BBK — bez brzdících kroužků

zvětšením minimální dálky střelby je možné vytvořit lepší podmínky pro činnost bojových vrtulníků. Uskutečňovat propočty „bezpečnostní vzdálenosti“ je pro praxi nevýhodné. Proto za velikost této vzdálenosti bereme hodnotu 400 m stanovenou na základě následujících podmínek: 122 mm H vz. 38/74 (má nejmenší hodnotu rozdílu vzdálenosti zbraně od předního okraje a „bezpečnostní vzdálenosti“), náplň plná, dálka střelby 6,5 km, maximální výška letu asi 80 m. Do obtížnější situace se dostaneme v případě, kdy mezi palebnými postaveními a předním okrajem budou větší vyvýšeniny, které by vrtulníky musely překonávat. V takovém případě je třeba použít grafických tabulek střelby nebo mít připraveny potřebné pomůcky.

Šířka koridoru nemůže být podstatně větší než je nejmenší vzdálenost mezi palebnými postaveními oddílů (asi 1 km). Koridor slouží k letu, uskutečnění zteče a návratu bojových vrtulníků. Z toho plyne, že v koridoru může vést zteč roj bojových vrtulníků a současně se další roj může vracet. Potom je možné uvažovat šířku koridoru 600 až 1000 m. Palebná postavení dělostřelectva musí být rozmístěna v určité vzdálenosti od vlastního koridoru. Její velikost je dána součinem „bezpečnostní vzdálenosti“ a hodnoty sinus úhlu největší uvažované stranové odchylky. Její hodnota může dosahovat 20 až 30 stupňů. Za velikost „boční bezpečnostní vzdálenosti“ bereme hodnotu 300 m, kterou můžeme stanovit na základě těchto podmínek: 100 mm K vz. 53 (má největší hodnoty „bezpečnostní vzdálenosti“), náplň plná, dálka střelby 9 km, maximální výška letu asi 80 m, největší stranová odchylka 20 stupňů.

Koridory je možné vytvořit také tím, že část dělostřelectva, která by mohla ohrozit bezpečnost bojových vrtulníků, palbu nepovede nebo tím, že v koridorech a na jejich bocích nebude dělostřelectvo rozmísťováno. Druhý způsob vyžaduje určitou předvídatost, někdy i změny palebných postavení. Umožňuje nám však lépe využít všech palebných možností dělostřelectva. Za vhodných podmínek se koridory většinou volí podél výraznějších terénních tvarů a předmětů (vodní toky, komunikace, okraje lesa), čímž se poněkud zmenší prostorové omezení palebných postavení. Tím tak zlepšíme podmínky pro orientaci osádek bojových vrtulníků. Koridory je možné v terénu vyznačit a jejich počet závisí především na šířce úseku palebného ničení a na vyčleněném úsilí bojových vrtulníků. Jeden koridor připadá zpravidla na 3 až 4 i více km úseku palebného ničení.

Činnosti bojových vrtulníků předchází palebný přepad dělostřelectva na přední okraj a umlčení prostředků PVO. Přeložením palby do hloubky je zahájen další palebný přepad, jehož se společně s dělostřelectvem a prostředky pro přímou střelbu účastní i bojové vrtulníky. Po přeložení palby bude přední okraj většinou zakryt prachem a dýmem. Proto musí být první zteče bojových vrtulníků zahájeny s určitým zpožděním. Obvyklá hodnota zpoždění se pohybuje okolo 2 až 4 minut, přitom poslední 1 až 2 minuty připadají na let čelních vrtulníků do bodů (čáry) zahájení první zteče. Během této doby musí osádky zjistit cíl, zamířit a odpálit PTRS. K použití ostatní výzbroje bojových vrtulníků dojde zpravidla vždy až po dosažení „bezpečného prostoru“, ve kterém je možné uskutečnit manévr do stran a tak ničit a umlčovat i některé cíle ležící mimo ústí koridoru. Doba trvání palebného přepadu je téměř vždy dána dobou nutnou pro bojovou činnost bojových vrtulníků včetně potřebného zpoždění. I v tomto palebném přepadu není možné připustit snížení hustoty palby. Proto palebný přepad trvá 8 až 12 minut. V takovém případě je pak pravděpodobné,

že v každém koridoru budou působit dva roje bojových vrtulníků, které mohou provést opakovanou zteč. Po ukončení tohoto palebného přepadu je zpravidla dělostřelectvem zahajován poslední palebný přepad na přední okraj.

V Bojovém řádu pozemního vojska se uvádí možnost činnosti bojových vrtulníků na bocích. Tento způsob, podle mého názoru, není vhodný, a to ze dvou hledisek:

1. Šířka úseku palebného ničení je zpravidla větší než 4 km. Dělostřelectvo navíc postřeluje i některé objekty na bocích úseku a tím roste velikost prostoru profatého drahami střel. Následkem toho pak dochází i ke snižování bojových možností vrtulníků, které mohou v optimálním případě dosahovat až 25 % z celkového objemu úkolů do hloubky prvního postavení obrany nepřitele.

2. Vrtulníky jsou v takovém případě vystavovány palbě prostředků nepřitele, které nebyly umlčeny dělostřelectvem nebo přímou střelbou. Kanónovou výzbroj BVP pravděpodobného nepřitele nelze podceňovat.

Řešení otázek společné činnosti dělostřelectva a bojových vrtulníků je věcí toho stupně velení, který plánuje palebné ničení (front, armáda, výjimečně vševojsková divize). Výsledkem součinnosti mezi štáby RVD a orgány velení letectva musí být určení:

- šířky, počtu a polohy koridorů pro činnost bojových vrtulníků,
- prostorů, ve kterých nesmějí být palebná postavení, nebo jednotek dělostřelectva, které nesmějí vést palbu,
- doby zahájení a ukončení palebného přepadu včetně časových údajů pro činnost bojových vrtulníků,
- signálů k řízení společné činnosti dělostřelectva a bojových vrtulníků.

Organizace společné činnosti dělostřelectva a bojových vrtulníků je poznamenána působením určitých protikladů. Zásadní otázky musí být řešeny již v době přípravy zámyslu. Z obou skutečností plyne, že **součinnost představitelů RVD a letectva musí být řízena vševojskovým funkcionářem**. Východisko se přímo nabízí: **hlavní otázky se budou řešit ve skupině plánování a řízení jaderného a palebného ničení.**

Bojové vrtulníky v palebném přepadu letectva

V palebném přepadu letectva mohou působit bojové vrtulníky a frontové letectvo společně s prostředky pro přímou střelbu. Bojové vrtulníky mohou však zároveň působit též v celé šířce úseku palebného ničení a tím narůstá i možnost efektivněji využívat jejich bojových možností.

Činnosti bojových vrtulníků a frontového letectva zpravidla opět předchází palebný přepad na přední okraj a umlčení nepřátelské PVO. V takovém případě frontové letectvo překonává prostor palebných postavení ihned po ukončení palby dělostřelectva a bojové vrtulníky s určitým zpožděním.

Palebný přepad letectva však může následovat i po palebném přepadu dělostřelectva na objekty do hloubky nepřátelské obrany. Tím se dosáhne zničení nebo umlčení prostředků PVO, rozmístěných uvnitř nebo v blízkosti postřelovaných objektů v hloubce a zlepši se tak podmínky pro činnost frontového letectva při překonávání druhého postavení obrany a prostorů soustředění

brigádních záloh nepříteli. Frontové letectvo a bojové vrtulníky překonávají prostor palebných postavení současně, ihned po ukončení palby dělostřelectva.

V obou případech je doba trvání palebného přepadu letectva dána dobou potřebnou pro činnost frontového letectva. Společná činnost bojových vrtulníků a frontového letectva umožňuje nešablonovitě uspořádání palebné přípravy. **Tabulka 2** obsahuje dvě možné varianty struktury palebné přípravy, typické pro takové operační úkoly, jako je zasazení druhého sledu nebo uskutečnění protiúderu. Obě varianty vycházejí z předpokladu, že bojové vrtulníky uskuteční v každém palebném přepadu po jedné zteči. Po uskutečnění první zteče se vrátí do hloubky 15 až 25 km a druhou zteč provedou na závěr třetího palebného přepadu. Snaha o nešablonovitě uspořádání palebné přípravy by měla být spojena s úsilím klamat nepříteli. V tomto případě mohou vyčleněné motostřelecké čety a tanky jednotek z dotyku provést klamnou zteč v kombinované sestavě před zahájením posledního palebného přepadu. Nepřítel bude takto uveden v omyl, a tím se zvýší účinek palby v posledním palebném přepadu.

Při součinnosti štábů RVD a orgánů velení letectva stačí vyřešit otázky spojené se stanovením struktury palebné přípravy a určit signály.

Oba způsoby činnosti bojových vrtulníků v palebné přípravě mají své výhody a nevýhody. **Společná činnost dělostřelectva a bojových vrtulníků vyžaduje řešení často protikladných požadavků a omezuje dělostřelectvo i bojové vrtulníky.** Bojové možnosti vrtulníků jsou využívány nerovnoměrně, více cílů bude ničeno a umlčováno před ústím koridorů. Frontové letectvo pak nemůže plně využít PVO a dalších palebných prostředků na úseku palebného ničení. Na druhé straně však nedochází ani k prodlužování palebné přípravy. Samostatný palebný přepad (přepady) letectva sice prodlužuje délku palebné přípravy, nemá však nevýhody prvního způsobu.

Volba jednoho z obou způsobů bude záviset především na charakteru úkolu. V dynamických situacích nebo ve členitém terénu bude třeba volit samostatný palebný přepad letectva. Objem úkolů palebné přípravy bude mnohem nižší než při prolamování připravené obrany, proto doba trvání palby dělostřelectva bude podstatně kratší. Potom nevadí ani prodloužení palebné přípravy, vložením palebného přepadu letectva. Protože přední okraj bude ve větším či menším pohybu, není možné odpovědně vždy uvažovat o vytváření koridorů a přijímání opatření k zajištění bezpečnosti bojových vrtulníků před palbou dělostřelectva. Naopak, při přechodu do útoku po období příprav nebo při prolamování připravené obrany bude především nutné volit společnou činnost dělostřelectva a bojových vrtulníků. Předem nelze odmítnout ani kombinaci obou způsobů.

Součinnost štábů RVD a orgánů velení letectva se neomezuje jen na otázky, které jsem uvedl v článku. Považuji za nutné zdůraznit, že řešení těchto otázek závisí na rozdělení objektů ničení mezi RVD a frontové letectvo. Proto je zapotřebí, aby je řešila skupina plánování a řízení jaderného a palebného ničení nebo aspoň ovlivnila způsob jejich řešení.

V článku jsem poukázal pouze na hlavní problémy společné činnosti dělostřelectva a bojových vrtulníků v palebné přípravě zteče. Pro snazší pochopení a jednoznačnost jsem použil několika termínů, které doposud vojenská terminologie neobsahuje. **Nechávám na čtenáři, aby ve své praxi použil toho, co považuje za vhodné a rád přijmu jakýkoli názor k uvedené problematice.**

TABULKA 2

Varianta		1.					2.				
Délka palébně.připravy ztřeče		43. minut					42 minut				
Síly a prostředky, objekty ničení		Palébně přepady									
		1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	5.	
Dělostřelectvo	místa velení, prostředky PVO, průzkumu a REB	10					10				
	živá síla a palébně prostředky praporů prvního sledu	10		5		9	10		5		9
	zálohy		8					4			4
Letectvo	BiL				7				9		
	SBoL, BoL			16				15			
	bojové vrtulníky			4		4			4		4
Prostředky přímé střelby											

 palběné střelení

 intenzivní palba prostředků přímé střelby

MOŽNOSTI FRONTOVÉHO LETECTVA PŘI PODPOŘE BOJOVÉ ČINNOSTI POZEMNÍHO VOJSKA

Frontové letectvo je jedním z hlavních palebných prostředků frontu a je určeno k ničení, umlčování a průzkumu pozemních objektů nepřítele v taktické a blízké operační hloubce ve frontových a armádních operacích.

V počátečním období války bez ohledu, zda bude vedena jadernými zbraněmi nebo konvenčními prostředky, zachovává si frontové letectvo vysokou účinnost.

Vzhledem k množství a rozmanitosti úkolů, které je schopno plnit, bude vždy počet požadavků vyšší, než jsou jeho možnosti a síly, které v současné době má. Proto v souladu se zásadami použití musí být jeho činnost usměrňována především na nejdůležitější cíle, jež představují největší nebezpečí pro vedení operace. Těmito cíli jsou především prostředky jaderného napadení, letectvo na letištích, místa velení a navedení, průzkumné a palebné prostředky a prostředky REB a PVO nepřítele.

Soudobé podmínky vedení ozbrojeného zápasu podmiňují i přechod vojsk frontu do obrany předem mimo dotyk s nepřítelem, nebo v průběhu bojové činnosti za přímého dotyku s nepřítelem. Bojovou činnost letectva v obranné operaci bude ovlivňovat složitost bojové situace, nepřátelská převaha sil a prostředků na rozhodujících směrech, jakož i silná činnost nepřátelské

PVO a možná částečná nadvláda nepřítele ve vzduchu. Proto hlavní úkoly letectva v obranné operaci budou především tyto:

- protivzdušná obrana vojsk a týlových objektů frontu proti úderům nepřátelských prostředků vzdušného napadení a vzdušnému průzkumu,

- ničení prostředků jaderného napadení a letectva na letištích,

- letecká podpora vojsk při odrážení nepřátelských ztečí a při vedení protiúderů vlastními vojsky,

- ničení a umlčování nepřátelských operačních záloh a uskutečňování vzdušného průzkumu.

Při plnění úkolů ve všech druzích bojové činnosti je letectvo schopno tyto cíle nejen ničit, ale i samo si je vyhledávat.

Na změnu charakteru útočné operace v soudobé válce bude mít zásadní vliv především zavádění nových prostředků vedení bojové činnosti, a to jaderných zbraní a raketové techniky, úplná motorizace a modernizace vojsk a s tím související změny v jejich složení a organizaci.

Hlavní nové rysy soudobých operací spočívají v:

- použití jaderných zbraní jako rozhodujícího a hlavního prostředku ničení nepřítele, které ovlivňuje úspěšné plnění sta-

novených úkolů a dosažení cílů operace v nejkratším čase.

- rozhodnosti ničení cílů, velkém rozmachu a vysokém tempu; toto povede k tomu, že nebude existovat souvislá linie fronty a údery budou vedeny do celé hloubky sestavy nepřítele; při plnění důležitých úkolů v hloubce nepřátelské sestavy se bude využívat OMS, která je schopna vést samostatnou bojovou činnost při značném odtržení od hlavních sil; kromě OMS zde budou působit i taktické a operační vzdušné výsady,

- vysokém bojovém úsilí a rychlých změnách situace na válčišti, kombinaci nejrozumnějších způsobů ničení nepřítele s rychlým přechodem od jednoho druhu bojové činnosti ke druhému a vedení nepřetržitě bojové činnosti ve dne i v noci nezávisle na vnějších podmínkách (terén, počasí apod.),

- rozvoji frontového a vojskového letectva v souvislosti s širokým využitím vzdušných výsadek různého předurčení k vedení útoku jak na zemi, tak ve vzduchu.

Cílem operace frontu v současných podmínkách je zmařit nebo odrazit agrese nepřítele, dále zničit jeho prostředky jaderného napadení, protistojící uskupení vojsk, operačně strategické a operační zálohy a ovládnout důležité prostory, čáry, politická a hospodářská centra a objekty.

Ve prospěch frontové útočné operace bude frontové letectvo plnit především tyto úkoly:

- vyhledávat a ničit prostředky jaderného napadení,

- ničit letectvo nepřítele na letištích i ve vzduchu s cílem vybojovat a udržet nadvládu ve vzduchu,

- bránit a ochraňovat vojska, týlové objekty a zařízení proti nepřátelským prostředkům vzdušného napadení a vzdušnému průzkumu,

- ničit průzkumné a palebné prostředky a systémy vedení na zemi i ve vzduchu,

- uskutečňovat leteckou podporu všech vojskových armád, ničit a umlčovat taktické prostředky jaderného napadení, dělostřelectva, tanky, vojska nepřítele, jeho místa vedení, opěrné body a uzly odporu, místa důležitých přeprav v taktické a operačně taktické hloubce.

- letecky podporovat pozemní vojsko při zdolávání obranného pásma nepřítele a dále při zasazení OMS a druhého sledu do sražení a podporovat jejich boj,

- ničit a umlčovat zálohy nepřítele s cílem nedopustit jejich přiblížení z operační hloubky a jejich zasazení do sražení,

- vést boj se vzdušnými výsady nepřítele a též zabezpečovat vysazení vlastních výsadek a podporovat jejich boj,

- vést vzdušný průzkum.

Při dalším rozboru těchto úkolů je nutné jejich rozdělení podle důležitosti a nejčastějšího plnění.

Hlavním a nepřetržitým úkolem bude vyhledávání a ničení jaderných prostředků, protože v současné době jsou jedním z nejdůležitějších faktorů, které ovlivňují bojovou činnost vojsk. Při plnění tohoto úkolu bude věnována pozornost hlavně těm prostředkům, které jsou bezprostředním nebezpečím pro vlastní vojska. Budou to především odpalovací zařízení řízených střel Pershing 2, 1A, B, Lance, rakety s plochou dráhou letu, jaderné dělostřelectvo a letouny — nosiče na letištích.

Druhým v pořadí důležitosti je nový úkol, a to ničení a umlčování průzkumných palebných systémů. Cílem činnosti těchto systémů je narušování přísunu a zabránění organizovanému zasazení druhých sledů i OMS do sražení. Z toho vyplývá, že nebude-li veden s nimi intenzivní boj, pak mohou způsobit našim vojskům při vedení operace a boje bez použití jaderných zbraní vážné ztráty. Obsahem tohoto úkolu bude vyhledávání a ničení pozemních prvků těchto systémů.

Údery na letectvo na letištích jsou typickým úkolem stíhacího bombardovacího a bitevního letectva, jehož význam roste přímo úměrně se zkvalitňováním výzbroje a zvyšováním bojových možností nových typů letounů nepřítele. Při zahájení války by měly tyto cíle ničit přednostně RVD a až po narušení PVO letectvo. V souvislosti s realizací koncepce vzdušného a pozemního boje roste počet i význam vrtulníků, proto tento úkol bude zahrnovat i ničení vojskového letectva.

Ničení a umlčování míst vedení a prostředků průzkumu získává na významu v souvislosti s rostoucím vlivem systému vedení na efektivnost podřízených vojsk. Soudobé automatizované systémy vedení letectvu, RVD, dělostřelectvu, palebným průzkumným systémům a pozemnímu vojsku vyžadují plně pracující průzkum, spojení a vedení. Vyřazením těchto systémů se sníží bojové možnosti vojsk nepřítele, výhodněji, ekonomičtěji a účinněji, než zničením jeho palebných prostředků.

Dalším neméně důležitým úkolem bude ničení vzdušných výsadek nepřítele, které nabývá na významu zejména v podmínkách uskutečňování koncepce vzdušného a pozemního boje, jež předpokládá pravidelné a hromadné využívání výsadek a diverzních skupin.

Možnosti prostředků jaderného napadení (PJN) a nových zbraňových systémů zničit velká uskupení vojsk značně zvýšilo význam druhých sledů a záloh, které mají vliv na úspěch, rozmach a tempo útočné operace. Také dynamika a prudké změny situace v průběhu operace si vyžadují manévr silami a prostředky k zaplnění mezer v bojových sestavách. Z toho vyplývá důležitý úkol pro úderné letectvo při ničení záloh, zpomalení jejich přesunů a zabránění jejich rozvinutí a zasazení do boje.

V současné době se kvalitativně i kvantitativně zdokonaluje PVO nepřítelů a vzrůstá značně její účinnost. Tím se stává vážnou překážkou při plnění úkolů podpory bojové činnosti pozemních vojsk. Proto závažným úkolem bude v součinnosti s raketovým vojskem a dělostřelectvem a vojskovým letectvem ničení prostředků PVO a vytváření průletového pásma i pro jiné druhy letectva na území nepřítelů.

Zabezpečování vlastních výsadek v rámci vedení kombinovaného vzdušného a pozemního boje je v podstatě nový druh společné bojové činnosti letectva a pozemních vojsk. Jeho cílem bude rychlé zničení cílů a objektů nebo ovládnutí prostorů v hloubce území nepřítelů a zabránění přísunu záloh a jejich zasazení proti hlavnímu uskupení frontu. Úkoly letectva pak budou spočívat především ve včasné zničení všech cílů nepřítelů, které by mohly zmařit přepravu, vysazení a zasazení výsadek do boje v daném prostoru, jejich protivzdušné obraně a podpoře boje.

Obrana je hlavním druhem bojové činnosti. Proto musí být vždy řešena v souvislosti s cíli a úkoly, kterých má být dosaženo v rámci operace na válčišti. V průběhu obranné operace musí být vytvořeny podmínky k přechodu vojsk do rozhodného útoku. V současných podmínkách může nepřítel svými silnými, moderně vyzbrojenými ozbrojenými silami vytvořit podmínky, kdy se útok může ukázat jako nemožný nebo nevýhodný, a kdy naše vojska budou přinucena na jednotlivých směrech přecházet do obrany v taktickém i operačním měřítku.

Cílem frontové obranné operace je zmařit útočnou operaci nepřítelů na daném operačním směru, způsobit vážné ztráty jeho útočícím vojskům, udržet stanovené prostory a důležité objekty, získat čas a ušetřit síly a prostředky pro vytvoření podmínek k přechodu vlastních vojsk do rozhodného protiútoku nebo pokračování v útočné činnosti.

Při přechodu vojsk frontu nebo části sil frontu do obrany v průběhu útočné ope-

race zůstává bojové složení letectva frontu stejné jako během útoku a plní tyto hlavní úkoly:

- brání vojska a týlové objekty frontu proti úderům nepřátelských prostředků vzdušného napadení,

- ničí nepřátelské prostředky jaderného napadení a letectvo na letištích i ve vzduchu,

- ničí prostředky průzkumných palebných systémů a místa velení na zemi i ve vzduchu,

- uskutečňuje leteckou podporu vojsk frontu při odražení nepřátelského útoku a při vedení armádních a frontových protiúderů,

- ničí a umlčuje nepřátelské operační zálohy,

- vede vzdušný průzkum.

Vzhledem k tomu, že nepřítel bude mít v útočné operaci zpravidla výhodné podmínky ve vzduchu, to znamená vzdušnou nadvládu nejméně v taktickém nebo operačním rozsahu, bude hlavním úkolem stíhacího letectva v obraně spolehlivá protivzdušná obrana vojsk a týlových objektů frontu v součinnosti s vojskem PVO frontu a vojskem PVOS.

Plánování bojové činnosti úderného letectva musí zabezpečovat přednostní plnění těch úkolů, které mají největší vliv na úspěch vedení obranné operace. Proto hlavní úsilí úderného letectva, a to až 50 % bojového úsilí, bude vyčleňováno pro leteckou podporu vojsk frontu při odražení nepřátelského útoku a při ničení nepřátelských uskupení, která pronikla do hloubky obrany. Na ničení nepřátelských raketových a jaderných prostředků bude vyčleňováno 20 až 25 % a na ničení přisunovaných záloh nepřítelů do 15 % bojového úsilí.

Bojovou činnost stíhacího bombardovacího a bitevního letectva v obranné operaci v souladu s úkoly vojsk frontu je možné rozdělit do čtyř charakteristických období:

1. období — zahrnuje ničení útočících nepřátelských uskupení na dalekých přístupech během jejich přesunů a rozvíjení k útoku. Obsahem úkolu bude ničení zjištěných raketových a jaderných prostředků, míst velení, prostředků uvědomování a navedení PVO a taktického letectva a REB, mostů, přeprav a nepřátelských vojsk na přesunech.

2. období — účast letectva v protipřípravě; toto období přichází v úvahu, když vojska frontu přecházejí do obrany se zahájením války nebo zaujmají obranu podle předem připravovaného plánu. Úsilí stí-

hacího bombardovacího a bitevního letectva bude v průběhu protipřípravy zaměřeno zejména na ničení nepřátelských raketových a jaderných prostředků, hlavního uskupení nepřítele a prisunovaných operačních záloh.

3. období — letecká podpora vojsk frontu při odrážení nepřátelského útoku, je charakterizováno přechodem nepřítele do útoku a zahájením letecké podpory vojsk frontu při jeho odrážení. Vzhledem k tomu, že ve prospěch armád prvního sledu může velitel frontu vyčlenit pouze omezené bojové úsilí úderného letectva, ukazuje se účelnější řešit úkoly letecké podpory centralizovaně podle plánu frontu, především na hlavním směru úderu nepřítele.

Letecká podpora při odrážení nepřátelského útoku bude spočívat zejména v ničení nepřátelských raketových a jaderných prostředků na přesunech a v palebném postavení, tankových a obrněných jednotek, taktických vzdušných výsadků v prostorech vysazení a míst velení. Rozhodujícím předpokladem splnění úkolů letecké podpory bude schopnost úderného letectva frontu překonávat nepřátelskou PVO. Proto pro umlčení a ničení prostředků PVO nepřítele bude nutné vyčlenit odpovídající síly a prostředky. Značný rozsah úkolů letectva v průběhu odrážení nepřátelského útoku bude vyžadovat vedení bojové činnosti s maximálním úsilím.

4. období — účast letectva ve frontovém protiúderu; v tomto období plní úderné letectvo tyto hlavní úkoly:

- uskutečňuje leteckou přípravu protiúderu,
- ničí nepřátelské raketové a jaderné prostředky a letectvo na letištích,
- uskutečňuje leteckou podporu vojsk frontu během protiúderu,
- ničí prisunované nepřátelské zálohy.

Letecká příprava protiúderu se bude ve většině případů uskutečňovat podle jednotného plánu frontu hromadným úderem většiny sil letectva frontu. Část sil stíhacího bombardovacího letectva se vyčlení do pohotovosti na letištích s úkolem ničit na výzvu nově zjištěné raketové jaderné prostředky a uskutečňovat leteckou podporu vojsk frontu vedoucích protiúder. V průběhu protiúderu, kdy nepřítel se bude snažit urychleně prisunovat zálohy do tohoto prostoru, bude hlavním úkolem úderného letectva nedovolit včasný přísun těchto záloh, způsobit jim maximální ztráty a zabránit jejich organizovanému zasazení do boje.

Bojové možnosti frontového letectva při plnění těchto úkolů

Abychom určili bojové možnosti, musíme učlenit objekty ničení (cíle) s uvedením rozměrů daných cílů, charakteru jejich jednotlivých typových objektů, včetně stanovení předpokládaného rozmístění, vzdálenosti od čáry dotyku a uvedení očekávané PVO jednotlivých objektů do pohotovosti.

Vezmeme-li v úvahu reálnou sestavu pravděpodobného nepřítele, může být v pásmu frontu do hloubky 250 až 300 km celkem 650 až 700 cílů, z nichž:

— **80 cílů systému velení a řízení, z toho:**

- 34 VS různých stupňů,
- 2 ASOC — operační středisko letecké podpory,
- 1 DASC — středisko přímé letecké podpory,
- 1 GTASS — pozemní řídicí středisko CSWS,
- 3 až 4 CRC — středisko řízení a uvědomování,
- 9 až 14 CRP — stanoviště řízení a uvědomování,
- 4 až 6 FACP — předsunuté naváděcí stanoviště,
- 10 až 12 pozemních radionavigačních majáků PLS,

— **do 150 objektů PJN, z toho:**

- 42 palebných jednotek, tj. do 120 oz,
- 2 až 4 roje RS PDL BGM-109, tj. 4 až 16 oz,
- 12 VS a řídicích ústředěn palebných jednotek,
- 8 technických postavení,
- 10 jednotek zabezpečení jadernou municí,
- do 70 stálých skladů JM,
- **do 20 jednotek a útvarů REB, tj. 40 až 50 typových cílů,**
- **do 50 objektů PVO, z toho:**

- 7 VS plrp a plro,
- 25 baterií PLRS Hawk, tj. 100 až 225 oz,
- 12 baterií PLRS Patriot, tj. 95 oz,
- **20 letek taktického letectva,**
- **do 12 jednotek protitankových vrtníků,**
- **do 15 zodolněných letišť,**
- **16 až 18 divízií a brigád pozemního vojska, tj. do 250 cílů.**

Charakteristika jednotlivých typových cílů — viz tabulku 1.

Dále musíme vypočítat pravděpodobnost ničení těchto cílů. Při hodnocení bojových

Tabulka 1

Skupina objektu	Druh objektu (cile)	Operačně taktický objekt		Typový objekt			Vzdálenost od linie [km]	PVO objektu
		organický celek	rozměry [km]	počet	rozsah	rozměry [m]		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Prostředky jaderného napadení	raketové jaderné prostředky	baterie řízených střel Pershing-2	8—10 × 8—10	3	palebné sekce	400 × 400	100 i více	Stinger, V/CH, PLK
				1	tech. postavení	200 × 200		
		baterie řízených střel Pershing-1A	6—8 × 6—8	3	palebné sekce	400 × 350	80—160	V/CH
				1	tech. postavení	200 × 200		
		baterie řízených střel Lance	6—10 × 10	2	palebné čty	2000 × 3000	15—20	Stinger, PLRS Hawk
				5	sekcí	300 × 300		
		baterie řízených střel Pluton	4—5 × 4—6	2	palebné sekce	2000 × 2000	20—25	
				6	sekcí	400 × 400		
	dělostřelectvo s jadernou municí	oddíl H-155mm v palebném postavení	2 × 3,5	3	baterie	300 × 100	4—6	Stinger
				1	SJM	200 × 300		
		oddíl SH 203,2mm v palebném postavení	4—5 × 5—6	3	baterie	600 × 300	4—6	Stinger, Gepard
				1	SJM	200 × 300		
		smíšený dělostřelecký oddíl v palebném postavení (NSR)	5 × 8	3	baterie H-155mm	400 × 600	4—8	Stinger, Gepard
				1	baterie SH-203,2	600 × 1200		
				1	velitelská baterie	300 × 300		
	sklady jaderné munice	polní	1 × 0,8	3	části	200 × 300	30—60	Stinger, V/CH
		stálý	1,5 × 1,5	20—25	betonových krytů	20 × 10	150—250	
	řízené střely s plochou dráhou letu (BGM-109)	letka	6 × 8	2	palebné roje	400 × 600	150 i více	
				2	střediska řízení	50 × 80		

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Místa velení	velitelská stanoviště	divize (PVS as)	1,5 × 2	3	skupiny	100 × 200	10	
		armádního sboru		1	střed. boj. velení	300 × 300	40—80	
	místa řízení a uvědomování	ATOC-stř. řízení TL	2 × 4	3	pracoviště	10 × 20	110—200	
		SŘU – CRC	1 × 0,5	1	středisko	500 × 300	60—70	
		StŘU – CRP	0,2 × 0,3	1	operační středisko	20 × 20	15—20	
PzPS	PLSS – pozemní Assault Breaker	řídící středisko CPS	0,6 × 0,8	14—18	kontejnerů	10 × 20	300—350	
REB		poz. říd. střed. GTACS		2	nákladní auta	10 × 200	60—70	
		VS praporu s rotou	0,2 × 0,3	2	prostory	100 × 200	20 × 30	
Prostředky PVO	protiletadlové řízené střely	baterie PLŘS Nike Hercules	1,2 × 5	3	palebné sekce (3oz)	150 × 200	100 i více	baterie PLK Rh 202
				1	technické postav.	200 × 550		
				1	střed. velení	300 × 200		
		baterie PLŘS Hawk	1 × 0,6	3	palebné sekce (2oz)	150 × 300	10 i více	
				1	tech. postavení	800 × 200		
				1	stanov. navedení	300 × 150		
	protiletadlové dělostřelectvo	baterie PLŘS Patriot	1,5 × 2	1	palebná četa (8oz)	1000 × 300	80—100	baterie PLK
				1	řídící ústředna	7 × 30		
				1	radiolokátor	8 × 4		
		baterie Vulcan/Chaparral	2 × 2	4	palebné sekce	50 × 100	2—5 od objektu	
				1	VS	50 × 40		
		baterie Gepard	0,5 × 1	3	palebné sekce	100 × 100	5 od objektu	
Bezpilotní průzkumné prostředky		baterie PLK		1	baterie	500 × 500		
		baterie bezpilotních průzkumných prostředků CL-89	0,5 × 0,8	1	poz. stř. říz. a nav.	5 × 10	15—40	
				2	startovací zařiz.	3 × 8		
				10	NA s CL-89	5 × 10		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Letectvo	letišťe	základní	2,8 × 1,5	3	letky v ŮL	800 × 200	150—300	PLK, PLRS	
				1	VPD	2800 × 45			
				3	sklady PHM, LM	200 × 100			
				1	SJM	200 × 300			
		letištní úsek na dálnici (silnici)		1	LŮD, LŮS	20—35 × 3000		V/CH	
				2	stoiánky letounů	200 × 45—50			
				3	plochy tech. pros.	35 × 15			
				2	roty ptvrt	200 × 300			
		vojenského letectva	1 × 0,5	1	VPD	250 × 30	10—50	PLK 20mm	
				1	sklad	50 × 50			
Pozemní vojsko	prapor	v prostoru soustředění	3—4 × 3—4	3	rota	700 × 500	ve 2 sledu	Stinger, V/CH	
				9	četa	140 × 200			
		v obraně	2,5 × 3,5	3	rota	1500 × 1100	v dotyku	Stinger, V/CH, PLK	
				9	opěrný bod	300 × 500			
	výsadky	na přesunu	na 1 ose	1	proud	10—12 km			
				vvr	vyčkávací	3—4 km ²			
				vvpr	prostor	25—35 km ²			
				1	munice	1000 × 1500			
Týlové objekty a zařízení	sklady	stálý		1	PHM	800 × 1200	do 300		
				1	materiálu	2000 × 1500			
				1	PHM	200 × 150			
		polní		1	materiálu	200 × 150	30—150		PLK
				1	munice	300 × 200			
				1	seřadovací	2000 × 200			
	komunikace	nádrazí		1	osobní	1000 × 100	v celé hloubce		

možností frontového letectva je jedním z nejdůležitějších úkolů stanovit pravděpodobnost zničení konkrétního cíle a z toho vyplývající potřebný počet letounů k dosažení stanoveného stupně ničení těchto cílů. Za předpokladu použití nejvýhodnějších prostředků ničení proti danému objektu (cíli), jejich komplexního využití, střední pravděpodobnosti překonávání PVO nepřítele v hodnotě 0,8 a započtení pravděpodobnosti zjištění a nalétnutí cíle dostaneme potřebný počet letounů pro zničení cíle — viz **tabulku 2**.

Na základě těchto výpočtů můžeme stanovit obecně bojové možnosti frontového letectva v operacích frontu. V závislosti na jeho složení, výzbroji a typech letecké techniky uvažuje se mít v sestavě frontového letectva: 1 slď, 2 až 2 sbold, 1 až 2 bilp, 1 až 2 pzlp. V souladu se zásadami plánování účasti frontového letectva v operacích bude vyčleněno úsilí v rozmezí 22

až 25 vzletů sestavy, z toho 4 až 6 vzletů na obrannou operaci (odrážení agrese). S daným bojovým úsilím může uskutečnit celkem do 1350 úderů proti pozemním cílům, působit proti 900 nepřátelským prostředkům vzdušného napadení, vést průzkum proti 1200 objektům a zničit:

- do 20 míst velení různých stupňů,
- 20 míst řízení, uvědomování a navigace,
- 3 systémy Assault Breaker — pozemní prostředky,
- 1 systém PLSS,
- 180 odpalovacích zařízení OTR a TR,
- 40 skladů jaderné munice,
- 12 jednotek (pracovišť) REB,
- 70 odpalovacích zařízení PLRS,
- 8 protitankových vrtulníkových rot,
- 250 letounů na letištích,
- 14 letišť (zničit a zaminovat),
- 12 až 14 mechanizovaných praporů,
- do 30 tankových rot.

□

Z těchto možností vyplývá, že frontové letectvo bude i nadále hlavní údernou silou frontu při ničení cílů v taktické a bližší operační hloubce za použití konvenčních prostředků ničení a nenahraditelným prostředkem v operaci vedené za použití jaderných zbraní. Bude mít rozhodující význam v boji o nadvládu ve vzduchu a její udržení, ničení operačních záloh nepřítele a vedení vzdušného průzkumu. Neustále bude vzrůstat význam jeho hromadné činnosti v rámci KPN nepřítele na zemi i ve vzduchu a při ničení cílů prvního pořadí.

Tabulka 2

Druh objektu	Organický celek	Počet letounů
Prostředky jaderného napadení	odpalovací zařízení palebná sekce RS PE-1A, LA, PL sklad jaderné munice – stálý – polní letka nosičů v ÚL roj RS PDL v palebném postavení baterie dělostřelectva v palebném postavení	1–2 4–6 8–12 4–6 12–16 8–12 2–4
Místa velení	VS armádního sboru divize, brigády ATOC – spojovací středisko řízení TL SRU-CRC (8–12 RL) StRU-CRP (6–9 RL)	12–14 2–4 6–8 2–4 1–2
Průzkumné a palebné systémy	CPS – pozemní řídící středisko CTASS – pozemní řídící středisko baterie RS Lance (T-22)	8–12 2–4 4–6
Prostředky REB	1 pracoviště (4–6 RL, rdst)	4–8
Prostředky PVO	baterie PLRS Nice Hercules, Patriot, Hawk palebná sekce Vulcan/Chaparral, PLK řídící ústředna PLRS Hawk, Nice Hercules	8–12 2–4 1–2
Letectvo	12 letounů v okopech na stojánce (600 × 200 m) 12 letounů v ÚL VPD zničena a zaminována rota protitankových vrtulníků na ploše sklad PHM sklad materiálů sklad jaderné munice	2–4 8–12 4–6 4–6 8–12 8–12 8–12
Pozemní vojsko	mpr – za přesunu – v prostoru soustředění mr – za přesunu – v prostoru soustředění tr – za přesunu – v prostoru soustředění opěrný bod roty baterie bezpilotních průzkumných prostředků	10–22 10–32 2–8 4–10 8–12 8–16 3–4 4–6
Týlové objekty a přepraviště	sklady – stálé různého určení – polní komunikace – nádraží – most: železobetonový pontonový produktovod	18–24 6–8 12–18 6–8 2–4 4–6

ŽENIJNÍ BUDOVÁNÍ OBRANNÉHO PÁSMÁ DIVIZE

Obranný charakter doktríny členských států Varšavské smlouvy nám ukládá soustředit hlavní pozornost na organizaci a vedení obrany v počátečním období války s cílem odrazit agresi nepřítelů a následným přechodem do protio útoku za použití především konvenčních zbraní dosáhnout jeho zničení.

Proto v Rozkazu ministra národní obrany pro letošní výcvikový rok je stanoveno: „Zvláštní pozornost věnovat zdokonalení plánování a praktického osvojení otázek efektivity a sladění ženijního budování obranných pásem a postavení a účinné ochrany vojsk proti ZHN a vysoce přesným zbraním. Obranu organizovat a budovat s maximálním využitím terénu. Důsledně a dovedně naplňovat požadavky bojových řádů na její odolnost a aktivnost.“

Zásady ženijního zabezpečení

Ženijní budování obranného pásma zahrnuje komplex opevňovacích prací uskutečňovaných v terénu, které jsou v souladu s taktickým nebo operačním zámyslem. Zabezpečuje co nejefektivnější využití bojových vlastností zbraní, bojové techniky a ochranu vojsk a objektů týlu proti účinkům všech prostředků ničení a zároveň pak zvyšuje i odolnost míst velení.

Způsob plnění a rozsah úkolů ženijního zabezpečení závisí na:

- podmínkách přechodu do obrany,
- bojovém úkolu divize,
- charakteru terénu,
- množství ženijních sil, prostředků a času.

Charakter, pořadí a lhůty ženijního budování obranného pásma upřesňuje velitel divize, včetně upřesnění předního okraje přímo v terénu. Budování postavení, rajónů a čar je řízeno veliteli útvarů a jednotek druhů vojsk a speciálních vojsk, kteří musí respektovat všechny úkoly stanovené bojovými řády, zvláště obsah a charakter prací prvního a druhého pořadí a zásady budování ochranných staveb.

Ženíjní budování obrany se uskutečňuje současně v celé hloubce a v takovém pořadí, které zabezpečuje stálou pohotovost vojsk k odražení nepřátelského útoku a nárůst jejich ochrany proti všem prostředkům ničení nepřítele. Práce se zahajují ihned po určení postavení jednotek, palebných prostředků a směrů střelby.

Budování obrany se zúčastňují všechny druhy vojsk a speciálních vojsk maximálním využitím ochranných a maskovacích vlastností terénu, mechanizačních prostředků, zvláště ženijní techniky a trhavin, materiálu z místních zdrojů a normovaných konstrukcí a objektů. Ženíjní jednotky budují jen ty nejdůležitější komplexy opevňovacích objektů, zpravidla na místech velení a v prostorech bojového rozmístění speciálních útvarů. Kromě toho uskutečňují ve prospěch jiných druhů vojsk, speciálních vojsk a týlu nejsložitější zemní práce (např. kryty pro automobily, výzbroj, materiál, stavební jámy, spojovací zákopy), při kterých využívají zemní stroje a trhaviny.

Ženíjní jednotky při budování opevňovacích objektů těží materiál z místních zdrojů a samy vyrábějí nejsložitější konstrukce těchto objektů (protitankové dveře s rámy).

Ženíjní budování obranného pásma divize zahrnuje jak budování objektů pro vedení palby, tak i pro pozorování, ukrytí osob, materiálu a techniky na jednotlivých postaveních.

Základem každého vybudovaného postavení jsou především opěrné body motostřeleckých a tankových rot, které vytvářejí praporeční obranné rájony.

V postaveních motostřeleckých jednotek a v opěrných bodech rot a čet se hloubí jednotlivé (dvojité) okopy, okopy pro družstva, úseky zákopů a spojovacích zákopů, okopy pro bojová vozidla pěchoty, obrněné transportéry, prostředky protivzdušné obrany, minomety, přidělené tanky, děla, úkryty pro osoby a jsou budována velitelsko-pozorovací stanoviště.

V opěrných bodech tankových rot jsou hloubeny okopy pro tanky a na hlavních a záložních postaveních jsou zároveň budovány úkryty pro osoby a postavení pro přidělené motostřelecké jednotky.

Útvary RVD a PVO v prostorech bojového rozmístění budují okopy pro odpařovací zařízení, naváděcí radiolokátory v hlavním a záložním postavení, úkryty pro osoby, kryty pro techniku, ochranné stavby na místech velení a okopy pro obranu.

Na palebných čarách tankových a motostřeleckých útvarů se hloubí okopy pro tanky, bojová vozidla pěchoty, protitankové prostředky a připravují se velitelsko-pozorovací stanoviště. Vševojskové zálohy v prostorech soustředění hloubí okopy pro palebné prostředky, kryty pro techniku a budují úkryty pro osoby.

Na příčných postaveních jsou hloubeny úseky zákopů, spojovacích zákopů a okopy pro palebné prostředky.

Při dostatku času jednotky na čarách rozvinutí k protiztečím mohou hloubit ještě okopy pro palebné prostředky a budovat velitelsko-pozorovací stanoviště.

V prostorech rozmístění míst velení se budují: objekty pro pozorování, pracovní a odpočinkové úkryty pro velitele (náčelníky) a důstojníky štábu, úkryty pro osoby, kryty pro štábní a dopravní vozidla, prostředky spojení, okopy pro obranu, spojovací zákopy a upravují se plochy pro přistávání vrtulníků.

Útvar technického zabezpečení a týl divize ve svých prostorech rozmístění budují úkryty pro osoby, kryty pro materiál a dopravní vozidla a okopy pro obranu.

Pořadí prací při budování obrany

Ženíjní budování obrany se dělí na práce prvního a druhého pořadí a práce v dalším pořadí.

Práce prvního pořadí zabezpečují nárůst efektivity využití zbraní a ochranu vojsk proti účinkům střel a střepin granátů, tlakové vlny, světelného záření a pronikavé radiace ne menší, než poskytuje úkrytí v bojové technice.

Práce druhého pořadí zabezpečují manévr zbraní a bojové techniky v postaveních, komplexní ochranu osob proti účinkům všech zbraní hromadného ničení a ochranu speciální a dopravní techniky i materiálu.

Práce v dalším pořadí zabezpečují zvýšení efektivity využití zbraní a bojové techniky a manévr útvarů a jednotek.

Výsledky ženíjního budování — viz **tabulku 1**.

Tabulka 1

Efekt ženíjního budování obrany	Stupeň ženíjního budování	
	práce prvního pořadí	práce v dalším pořadí
Zvýšení efektivity využití zbraní	2 ×	3 ×
Snížení ztrát na živé síle za použití:		
a) konvenčních zbraní	2—2,5 ×	5 ×
b) jaderných zbraní		
· vzdušný úder	7 ×	11 ×
· pozemní úder	3 ×	5 ×

Divize zaujímá obranu v závislosti na taktické situaci. Při přechodu do obrany **za přímého dotyku s nepřítelem** v prvním pořadí především jsou hloubeny okopy pro zbraně a bojovou techniku, úseky zákopů a kryty pro techniku a zároveň jsou budovány základní objekty na místech velení.

V druhém pořadí jednotky hloubí okopy pro družstva, záložní okopy pro zbraně a techniku, zřizují nakryté pohotovostní okopy a pohotovostní úkryty, budují příčná postavení a dokončují budování míst velení a obvazíšť. V dalším pořadí jsou pak budovány palebné čáry, čáry rozvinutí, prostory soustředění záloh a rozmístění týlu. Zřizují se úkryty pro osoby a pokračuje budování krytů pro techniku, prohlubují se zákopy a spojovací zákopy a dokončuje se budování příčných postavení.

Při přechodu do obrany **mimo dotyk s nepřítelem** je pak obrana budována ve stejném pořadí za hromadného použití mechanizačních prostředků a trhavin.

Ženíjní stroje hloubí okopy, zákopy, kryty a stavební jámy pro pohotovostní, pracovní a odpočinkové úkryty.

Tanky s buldozerovým tankovým zařízením BTZ-55 hloubí okopy pro tankové jednotky a pro palebné prostředky motostřeleckých jednotek. Tanky vybavené

zahlubovacím zařízením ZZ-T-54/55, ZZ-T-72 a technika vybavená buldozerovým zařízením BZ-813 hloubí okopy jen pro typ techniky, který je tímto zařízením vybaven.

Organizace ženijního budování obrany

Ženijní budování obrany se organizuje na základě rozhodnutí velitele divize, jeho pokynů a nařízení pro ženijní zabezpečení vydané štábem armády. Za organizaci a řízení ženijního zabezpečení odpovídá štáb divize. Jeho bezprostředním organizátorem je náčelník ženijní služby divize (NŽS).

Základ pro organizaci ženijního zabezpečení obrany tvoří rozhodnutí NŽS. Po schválení se zabezpečuje jeho splnění vydáním nařízení pro ženijní zabezpečení útvarům druhů vojsk a bojového nařízení pro plnění úkolů ženijního zabezpečení podřízeným útvarům a jednotkám ženijního vojska.

V bojovém rozkazu velitel divize stanoví úkoly plukům pro ženijní zabezpečení a uvádí v něm i jejich posílení ženijními silami a prostředky. V sedmém bodu bojového rozkazu se po době pohotovosti vojsk udává i doba zaujetí obrany, doba pohotovosti palebného systému a ženijních zátarasů, pořadí a lhůty ženijního budování obranného pásma, včetně zabezpečovacího pásma (předsunutého postavení).

Základním dokumentem je **Plán ženijního zabezpečení**, který se zpracovává na samostatné mapě s přílohami (u pluku na pracovní mapě náčelníka ženijní služby) a harmonogram budování obrany. Ten zpracovává NŽS divize (pluku) v součinnosti se štábem divize (pluku).

Na stupni praporu, roty, čtyři je to schéma obrany a harmonogram budování. Na stupni praporu jej zpracovává náčelník štábu a na stupni roty a čtyři osobně jejich velitelé.

Jednotlivé úkoly ženijního budování obrany a jejich plnění upřesňuje náčelník ženijní služby v průběhu rekognoskace a organizaci součinnosti prováděné velitelem divize.

V průběhu **rekognoskace** upřesňuje náčelník ženijní služby:

- charakter, pořadí a lhůty ženijního budování obranného pásma, prostorů bojového rozmístění raketového útvaru, dělostřelectva a útvarů protivzdušné obrany, prostorů rozvinutí a míst velení,
- směry protiztečí a čáry rozvinutí druhých sledů a záloh,
- palebné čáry tankových a motostřeleckých útvarů,
- hlavní a záložní prostory soustředění,
- místa záložních a klamných prostorů a postavení,
- místa zásob materiálu z místních zdrojů.

Harmonogram budování obrany

Při provádění kalkulací a propočtu pro zpracování harmonogramu budování obrany je třeba respektovat taktické a výkonové normy, terénní a klimatické podmínky, zásady stanovené bojovými a odbornými řády a získané praktické zkušenosti.

Mezi nejdůležitější patří:

1. Půdní a klimatické podmínky

Území ČSSR se vyznačuje značnou geologickou rozmanitostí a členitostí terénu, který má různé podmínky pro uskutečnění ženijních úprav a budování obrany.

Horniny, které tvoří terén, rozdělujeme podle charakteristických vlastností a obtížnosti rozpojitelnosti do sedmi těžních tříd.

Charakteristika hornin pro ženijní budování obrany — viz **tabulku 2**.

Tabulka 2

Těžní třída	Vojenská charakteristika	Druh horniny	Vyskytuje se	Opravný koeficient pro práci vykonávanou	
				ručně	technikou
1., 2.	Rypná a lehce kopná zemina	Ornice, hlína, písčité hlína, hlinitopísčité půda	Plochy jihozápadní, jižní, střední a východní části Čech, střední Moravy a jižního a jihovýchodního Slovenska	1,4	1,3—2,0
3.	Středně kopná zemina	Písčitohlinitá a hlinitá půda	Střední a severozápadní Čechy, východní a severní Morava, jihozápadní, severní a východní Slovensko	1,0	1,0
4.	Těžce kopná zemina	Jíl, písčité jíl, jílovitá hlína, jílovec	Severní a severozápadní Čechy a částečně jižní Morava	0,9—0,6	²⁾
5.	Snadno trhatelná zemina	Hrubý štěr s jílovitým pojivem, opuka, zmrzlá zemina	Pohraniční pohoří Čech, vyšší polohy Českomoravské vrchoviny a pohoří středního a severního Slovenska	0,5—0,4	²⁾

Poznámka:

¹⁾ Tabulka je sestavena podle ToPo 58-2 a Žen-2-1/1.

²⁾ Na rozpojení horniny je třeba použít trhaviny, zemní stroje je možné používat pouze na přemístění rozpojené horniny.

Vliv klimatických podmínek a denní doby na pracovní podmínky — viz **tabulku 3**.

Tabulka 3

Pracovní podmínky	Opravný koeficient pro práci vykonávanou	
	ručně	technikou
Noc, hustá mlha, blátivý terén, teplota pod -15°C , nebo více než $+30^{\circ}\text{C}$	0,8	0,8
Silný déšť či sněžení, nebo vrstva sněhu nad 30 cm	0,8	0,8

2. Výkonové a taktické normy

Základní výkonová norma pro zemní práce dělané ručně (ve střední kopné zemině, ve dne s vozným ženijním nářadím za normálních klimatických podmínek) na jednoho muže je 3,5 m³ za 10 pracovních hodin (dv).

Základní hodinový výkon zemních strojů (za stejných podmínek jako pro zemní práce dělané ručně), s vycvičenou obsluhou a jejich přepočet na denní výkony (dv):

— DOK, KN-251	80 m ³ (23 dv),
— automobilové rypadlo	50 m ³ (14 dv),
— buldozer	40 m ³ (11 dv),
— hlubidlo TMK-2	0,3 km/180 m ³ (51 dv),
— ZP-60/90	1 km/455 m ³ (130 dv),
— ZZ-T-54/55	30 m ³ (9 dv),
— ZZ-T-72	30 m ³ (9 dv),
— BTZ-T-55	55 m ³ (15 dv),
— BZ-T-813	35 m ³ (10 dv).

Tyto výkonové normy se podle zjištěné těžní třídy horniny a klimatických podmínek vynásobí opravnými koeficienty z **tabulky 2 a 3**.

Pro vlastní budování obrany se vyčleňuje na práce prvního pořadí 90 % početního stavu a práce druhého pořadí a v dalším pořadí 70 % početního stavu bojových jednotek.

První den se dělají práce v trvání 14 až 15 pracovních hodin, další dny v trvání 10 až 12 pracovních hodin.

Zbývající čas se vyčleňuje pro odpočinek, broušení a opravy vozného ženijního nářadí (lopat, krumpáčů, pil břichatek, seker porážecích), každodenní a technické ošetření a běžné opravy ženijní techniky a přejíždění.

Složitá situace vznikne při zabezpečování materiálu pro ochranné stavby (četové a rotní pohotovostní úkryty, pracovní a odpočinkové úkryty pro místa velení). Tabulkový materiál (univerzální skládací úkryt) zabezpečí pouze částečně místa velení na stupni pluku a divize. Proto je třeba organizovat těžení dřeva, jeho úpravu v mechanizovaném stavebním závodě (na stupni divize) a výrobu konstrukčních prvků a dílů opevňovacích objektů ve stavebních dvorech útvarů.

Možné varianty harmonogramu budování obrany pro stupně čtyř až divize jsou uvedeny v pomůcce **Ženijní budování obrany zatarasování a maskování na taktickém stupni** ev. č. 08/5/1137 vydané FMNO/SŽV v roce 1987 a rozeslané do vojsk.

Využití zkušeností z praktického budování obrany

Poznatky z taktických cvičení a závěry ze zkušebního cvičení v ženijním budování obranného rajónu motostřeleckého praporu ukazují na problémy a nedostatky z řady oblastí, které je třeba řešit a postupně odstraňovat.

V oblasti přípravy velitelů je nutné zvýšit jejich praktickou a odbornou připravenost (vševojskových velitelů taktického stupně) pro:

- určování jednotlivých postavení (zákopů, okopů) s ohledem na terén, možnost porovnání a vedení palby,
- organizování a řízení ženiijního budování obrany opěrných bodů a rajónů, ve znalostech výkonových norem, rozměrů a způsobů budování jednotlivých ochranných staveb, dodržování zásad organizace práce a bezpečnostních opatření při hloubení okopů a krytů pomocí trhavin,
- použití a nasazení zemních strojů a tanků s buldozerovým a zahlubovacím zařízením.

V oblasti přípravy vojsk odstranit nízkou fyzickou připravenost a manuální zručnost vojáků základní služby (dobrý stav je u vojáků v záloze) při zemních pracích a budování ochranných staveb, dále slabou vycvičenost a připravenost strojníků zákopových pluhů, řidičů a velitelů tanků se zahlubovacím a buldozerovým zařízením k provádění zemních prací. Praktickým výcvikem dosáhnout připravenosti osádek a obsluh bojové techniky a zbraní k budování okopů pomocí trhavin.

V oblasti technického zabezpečení zvýšit počet dílenských specialistů a pojízdných dílenských prostředků pro dělání oprav ženiijní techniky a zahlubovacích a buldozerových zařízení. Dále zlepšit připravenost dílenských specialistů k provádění běžných oprav ženiijní techniky.

Zabezpečit dostatek vozného ženiijního nářadí pro družstva, osádky a obsluhy, dostatek náhradních zásad a prostředků pro broušení a úpravu ženiijního nářadí a motorových řetězových pil pro těžení dřeva a jeho úpravu.

Pro úspěšné splnění úkolů RMNO je třeba těžiště úsilí v přípravě velitelů a štábů soustředit na praktickou činnost a plnění úkolů v terénu, zejména na dovedné organizování přípravy a vedení obranného boje.

V taktické a odborné taktické přípravě je nutné naučit vojska zvládnout organizaci a vedení obranného boje, především systém paleb, zatarasování, ženiijní úpravu terénu a maskování.

PROBLÉMY PŘÍPRAVY A ROZVINOVÁNÍ TÝLU K ZABEZPEČENÍ VOJSK V SOUDOBÝCH OPERACÍCH

Požadavek na zabezpečení vysoké bojové a mobilizační pohotovosti vojsk v míru a možnosti nenadálého zahájení války staví před vojskový i operační týl úkol, být trvale připraven současnými silami a prostředky k okamžitému a všestrannému týlovému zabezpečení vojsk. Příprava týlu k týlovému zabezpečení vojsk je uskutečňována již v míru a musí obsahovat:

- udržování vojskového a části operačního týlu ve stálé bojové pohotovosti a zabezpečení jejich rychlého mobilizačního rozvinutí,

- vytvoření zásob materiálu na zabezpečení plné potřeby vojsk k odražení agrese, zaujetí výchozího prostoru a vedení první operace, ukrytí a rozčlenění těchto zásob materiálu,

- přípravu komunikací a všech druhů dopravy k činnosti v počátečním období války za použití jaderných zbraní i vysoce přesných konvenčních zbraní,

- přípravu vojenských i civilních zdravotnických zařízení k příjmu raněných a nemocných.

Na otázku udržování vojskového a části operačního týlu ve stálé bojové a mobilizační pohotovosti jsou rozdílné názory, které vyplývají na jedné straně z nutnosti mít k dispozici potřebné síly a prostředky k okamžitému týlovému zabezpečení vojsk stálé pohotovosti, a na druhé straně z potřeby respektovat ekonomické možnosti našeho státu. Proto je nutné v dialektické jednotě obou hledisek hledat optimální variantu řešení tohoto problému.

Výsledky výzkumu a zkušenosti ze cvičení dokazují, že ke spolehlivému týlovému zabezpečení vojsk se zahájením války by bylo vhodné mít již v míru plně rozvinutý vojskový týl, na 45 až 50 % armádní týl a na 30 až 40 % frontový týl. Zbývající svazky, útvary a zařízení operačního týlu mobilizovat teprve se zahájením války.

Při podrobnějším zkoumání této problematiky je nutné pak určit svazky, u kterých musí být přednostně rozvinutý vojskový týl. U ostatních svazků je nutné požadavek plného rozvinutí vojskového týlu vázat na dobu dosažení bojové poho-

toivosti zabezpečovaného svazku. Tím lze pak zabezpečit jednak schopnost vojskového týlu plnit úkoly týlového zabezpečení podle konkrétních potřeb daného svazku a přitom bude zachováno i hledisko ekonomické. Proto musí u vojskového týlu platit především zásada, že jeho rozvinutí musí být přísně vázáno na bojovou a mobilizační pohotovost zabezpečovaného svazku.

Podstatně složitější se jeví otázka stupně rozvinutí operačního týlu, a to zvláště armádního a frontového. Budeme-li brát v úvahu názory pravděpodobného nepřítele na zahájení agrese včetně použití jeho aeromobilních pozemních vojsk, kdy je možné předpokládat, že by se jejich činnost postupně přenášela do větší hloubky tak, že třetí až šestý den operace by mohly být boje vedeny současně do hloubky 100 až 200 km od předního okraje a na podstatně větší hloubku ještě taktickým letectvem, pak z toho vyplývá, že armádní týl by měl být zmobilizován a rozvinut nejpozději do dvou dnů a frontový týl nejpozději do pěti dnů. V opačném případě nelze hovořit ani o realitě rozvinutí operačního týlu a jeho schopnosti zabezpečit vojska.

Druhým rozhodujícím kritériem pro posouzení stupně rozvinutí operačního týlu je schopnost řešit úkoly materiálního, zdravotnického a dopravního zabezpečení od samého počátku agrese narůstajícím způsobem. Z tohoto hlediska je velmi důležité vyhodnotit, kdy a v jakém rozsahu je nutné, aby operační týl začal plnit úkoly týlového zabezpečení vojsk. Požadavek mít již v míru na 45 až 50 % armádní a 30 až 40 % frontový týl sice odpovídá potřebě rychlého rozvinutí operačního týlu, avšak z hlediska ekonomického je tento požadavek nereálný. Proto je třeba hledat jiná, odpovídající řešení, která by respektovala požadavky připravenosti operačního týlu splnit úkoly týlového zabezpečení vojsk se zahájením agrese i hlediska ekonomického.

Za jedno řešení je možné považovat vytvoření podmínek pro vojskový týl již v míru tak, aby byl schopen vlastními silami a prostředky realizovat úkoly týlového zabezpečení vojsk včetně využití některých prvků operačního týlu a především teritoria. Tato varianta předpokládá vysokou bojovou pohotovost vojskového týlu, dále jeho schopnost využít vyčleněné zásoby materiálu, komunikační systém i zdravotnické síly a těmito prostředky realizovat úkoly týlového zabezpečení vojsk. Z hlediska materiálního zabezpečení musí

být v souladu se zámyslem vedení prvních operací vytvořeny zdroje materiálu pro svazky a útvary stálé bojové pohotovosti. Tyto musí být dostatečně rozptýleny a z hlediska prostorového dostupné dopravním prostředkům vojskového týlu. Čerpání těchto zásob materiálu musí být předem zplánováno a se zahájením agrese upřesňováno podle vývoje konkrétní operační a týlové situace. Včas je nutné zabezpečit aktivaci komunikačního systému orgány teritoria, včetně řízení provozu a ochrany objektů na těchto komunikacích ve prospěch vojskového týlu.

Pozornost si zaslouží i otázka členění zásob armádního normativu a frontových zásob vyčleňovaných pro armády v prvním sledu.

Vycházíme-li z názorů pravděpodobného nepřítele, lze předpokládat, že bojová činnost bude současně probíhat v celém pásmu armád prvního sledu a postupně v celém pásmu frontu. Tato okolnost nutně povede k decentralizaci jak zásob armádního normativu, tak i frontových zásob, vytvářených pro jednotlivé uskupení operačních sestav, a to takovým způsobem, abychom zabezpečili jejich relativní samostatnost (uskupení vojsk frontu, armády) a zároveň rozptýlením zásob materiálu vytvořili i výhodné podmínky pro ochranu před jejich zničením bojovou činností nepřítele. Toto decentralizované členění armádních i frontových zásob materiálu musí vycházet ze zámyslu vedení prvních operací a zároveň umožňovat řešení úkolů materiálního zabezpečení v uvažovaných variantách činnosti vojsk.

Jelikož při vedení prvních armádních operací bude zákonitě působit v jejich operačních sestavách i část frontových svazků a útvarů druhých vojsk, bude nutné i z hlediska tvorby zásob materiálu v tomto prostoru brát tuto skutečnost v úvahu.

Zmobilizování a rozvinování svazků, útvarů a zařízení materiálního zabezpečení frontu (armády) musí respektovat nové názory na činnost nepřítele. Není vhodné je i nadále soustřeďovat do velkých uskupení (prostorů soustředění) a teprve pak z těchto prostorů vyčlenovat jednotlivé prvky sestavy týlu k realizaci materiálního zabezpečení. Účelnější se jeví varianta jejich většího rozptýlení v celém pásmu frontu (armády) a v souladu s uskupením vojsk v operační sestavě vytvářet rovnou po zmobilizování určité funkční celky, které by bezprostředně po zmobilizování za-

ujímaly plánované (upřesněné) prostory tak, aby všechna uskupení operační sestavy vojsk byla i po stránce materiální samostatná.

Tento decentralizovaný způsob členění armádních i frontových zásob materiálu si vynucuje samotný charakter bojové činnosti nepřítelů i našich vojsk.

Koncepce tvorby nových organizačních struktur svazků materiálního zabezpečení dává možnost vyčlenit jejich části u armádní brigády materiálního zabezpečení, u frontové brigády materiálního zabezpečení i frontové týlové základny. Perspektivně by bylo účelné jednotlivé prvky tvořit jako stavebníkový panel, který by umožnil sestavovat prvky vyššího řádu podle možností vojsk v daném uskupení operační sestavy armády (frontu).

Charakter ozbrojeného zápasu bude mít i vysoké požadavky a dopravní zabezpečení vojsk. Při realizaci všech požadavků, které budou na dopravu, musíme proto počítat s využíváním všech druhů dopravy jak z hlediska časového, tak i prostorového. Nové názory na vedení operací nás nutí k tomu, abychom proporcionálně rozvíjeli jednotlivé druhy dopravy již v současnosti, aby byly zabezpečeny požadavky, které směřují k posílení podílu těch druhů dopravy při realizaci týlového zabezpečení, které jsou z hlediska jejich charakteristických vlastností a použití nejprogresivnější. Nesmíme opomenout, že i používání vzdušné dopravy se bude zákonitě rozšiřovat.

Daleko významnější místo v systému dopravy v operačním týlu připadne v budoucnu i potrubní dopravě, zejména na vlastním území, a to využitím současných produktovodů, ale i rozšířením polní potrubní dopravy.

Automobilní doprava, která se vyznačuje vysokou manévrovatelností, je nejlépe schopna zabezpečit včasný a nepřetržitý přísun materiálu v soudobých operacích. Proto je základním prostředkem realizace přísunu materiálu nejen na vojskovém, ale i na operačním stupni.

K tomu, aby automobilní doprava mohla zvládnout neustále se zvyšující nároky na přepravu materiálu, je nutné vytvářet zejména materiálně technické podmínky pro mechanizovanou manipulaci, a to zaváděním kontejnerové dopravy s účelnou paletizací materiálu, vybavením moderní dopravní technikou, včetně prostředků pro mechanizaci manipulace. V této oblasti, zejména pokud jde o vytváření určitých

kompletů daného druhu materiálu jako předpokladu paletizace a kontejnerizace, je nutná těsnější spolupráce již v míru mezi orgány týlu a jednotlivými materiálními hospodáři.

K reálnému splnění úkolů automobilní dopravou je nutné především vytvořit podmínky v silničním zabezpečení. Cílem silničního zabezpečení operací je udržení provozuschopnosti vojenských komunikací v operačním týlu k uskutečnění přísunu a odsunu všech druhů materiálu i raněných a nemocných, k přesunům vojsk i týlových svazků a útvarů.

V pásmu frontu a armád budou na našem území základní silniční síť rozvíjet orgány teritoria. Svou úlohu budou plnit i svazky a útvary ženijního vojska a také silniční svazky a útvary týlu po svém zmodernizování. Proto konkrétní vymezení povinností při rozvíjení silniční sítě na teritoriu a zajištění provozu na ní musí být zplánováno již v míru.

Další důležitou oblastí přípravy týlu v míru je příprava vojenských a civilních zdravotnických zařízení k příjmu raněných a nemocných v prvních dnech bojové činnosti.

Nové názory na zahájení a vedení soudobých operací se promítají ve zdravotnickém zabezpečení jednak zvýšením objemu léčebně odsunových a hygienicko-epidemiologických úkolů, a také zvýšením nároků na organizaci i řízení zdravotnického zabezpečení včetně zdravotnické služby.

Novým podmínkám je nutné přizpůsobit i koncepci zdravotnického zabezpečení a úlohu jednotlivých článků zdravotnické služby tak, aby byl splněn základní požadavek — včasné a úplné léčebně odsunové zabezpečení všech raněných a nemocných.

Polní systém zdravotnického zabezpečení je nutné vybudovat od základů až se zahájením války za účasti státní zdravotní správy a vojenských teritoriálních orgánů. Je zapotřebí vytvořit takové organizační a materiální podmínky, které by umožnily plnit úkoly léčebně odsunového zabezpečení od samého začátku boje silami státní zdravotnické správy a vojenských teritoriálních orgánů.

V současné době jsou síly a prostředky zdravotnické služby vojskového týlu podle tabulek mírových počtů nepostačující ke splnění uvedeného úkolu. Zejména odsu-

nová kapacita praporek a plukovních ob-
vazíšť je ve srovnání s předpokládanými
zdravotnickými ztrátami nepostačující.
Družstva sběru a vývozu plukovních ob-
vazíšť se mobilizují, a proto nemohou posílit
praporek obvazíšť skupinami první pomoci
a ani zabezpečit potřebný odsun raněných
a nemocných z praporek obvazíšť na plu-
kovní obvazíště. Rovněž není možné posílit
odsunovou kapacitu plukovních obvazíšť ze
stupně divize, neboť i čtyři sběru a vývozu
zdravotnických praporů svazků i se stálou
bojovou pohotovostí se mobilizují.

Je-li tedy do určité míry řešena otázka
poskytnutí první lékařské a neodkladné
odborné lékařské pomoci rozvinutím plu-
kovních obvazíšť a zařízení státní zdra-
votní správy, jakož i vojenských teritoriál-
ních orgánů, pak v odsunové kapacitě je
situace velmi nepříznivá. Problémy by
vznikly i v kapacitě poskytování neodklad-
né odborné lékařské pomoci, neboť tyto
etapy jsou plánovány rozvinout pouze
v příhraničním pásmu, kdežto podle no-
vých názorů na vedení operací může bojo-
vá činnost probíhat v celé hloubce pásma
činnosti vojsk fronty.

Pokud jde o operační stupeň, ani zde
nemůžeme přehlédnout některá nová fak-
ta. V léčebném zabezpečení se počítá s vy-
užitím vojenských nemocnic a péči minis-
terstva zdravotnictví se rozvíjejí odsuno-
vé nemocnice pro poskytování specializo-
vané lékařské pomoci. Prostorové rozmís-
tění těchto nemocnic i dobu jejich poho-
tovosti k příjmu raněných a nemocných
bude nutné přehodnotit v souladu s potře-
bami vojsk a charakterem soudobých ope-
rací. Nedostatek odsunové kapacity bude
vhodné řešit skrytým doplněním části zdra-
votnických autobusových prostředků (au-
tobusové zdravotnické prapory armády) a
případným částečným využitím dopravních
prostředků všeobecného určení. V tomto
období je nutné předpokládat, že bude do-
cházet k dočasnému přeložení nižších
zdravotnických etap.

**K vytvoření odpovídajících podmínek pro
realizaci hlavních léčebně odsunových
úkolů v první dny bojové činnosti vojsk
bude nutné:**

— mít zdravotnické síly a prostředky
roty, praporu [oddílu], pluku a divize
u svazků stálé bojové pohotovosti již v mí-
ru doplněny (včetně odsunových prostřed-
ků) úměrně k počtu zabezpečovaných
vojsk,

— v součinnosti se státními orgány pře-
hodnotit otázky rozvinutí teritoriálních
etap s funkcí poskytovat neodkladnou od-
bornou lékařskou pomoc (DLOS, PVN)
i předurčených k poskytování specializo-
vané lékařské pomoci (ON, VN) v celém
pásmu operační sestavy fronty s přihléd-
nutím k předpokládaným počtům vojsk a
z toho vyvozeným pravděpodobným zdra-
votnickým ztrátám v daných prostorech.

— část odsunových zdravotnických pro-
středků vševojskových armád (fronty) roz-
vinovat skrytou mobilizací,

— zabezpečit pravidelné procvičování
všech těchto prostředků k získání návyků
a dovedností k plnění předpokládaných
úkolů v léčebně odsunovém zabezpečení
v prvních dnech bojové činnosti vojsk.

Závěrem k problémům rozvíjení týlu
je nutné konstatovat, že požadavky na
vysokou a trvalou bojovou a mobilizační
pohotovost vojsk se výrazně promítají i do
úkolů, které musí plnit v této oblasti týl
při týlovém zabezpečení vojsk.

Jde především o to:

— tabulkově vytvořit potřebný počet tý-
lových svazků, útvarů a zařízení s ohledem
na předpokládaný charakter činnosti vojsk
a z toho plynoucí úkoly pro týl,

— udržovat v potřebné pohotovosti nut-
né síly a prostředky pro týlové zabezpe-
čení vojsk pro nejnepříznivější variantu
zahájení války,

— všestranně zabezpečit mobilizační roz-
vinutí a vytváření určených týlových svaz-
ků, útvarů a zařízení,

— řídit a neustále zdokonalovat bojovou,
politickou a odbornou přípravu týlu, pro-
věřovat stav a úroveň mobilizačních opa-
tření a bojovou pohotovost vůbec,

— vyhodnocovat zkušenosti vlastních
vojsk i ostatních armád Varšavské smlou-
vy v této oblasti a zavádět je do každo-
denní praxe,

— reálně zplánovat a připravit opatření
týlového zabezpečení prvních operací,

— včas vytvořit, rozmístit, správně ulo-
žit a optimálním způsobem rozptýlit i spo-
lehlivě chránit zásoby materiálu a týlové
techniky pro zabezpečení prvních operací,

— neustále obměňovat a doplňovat zá-
soby materiálu podle konkrétních potřeb
a požadavků zabezpečovaných vojsk,

— při bezprostředním nebezpečí vyvézt
z ohrožených skladů zásoby materiálu a
rozptýlit je s ohledem na prostory předpo-
kládané činnosti vojsk,

— zvýšit propustnost současných komunikací především u hlavních komunikačních tahů,

— budovat nové komunikace se soudo-

bými parametry a vést je na zájmových směrech a do zájmových prostorů,

— odstraňovat úzkoprofilové a provoz ohrožující místa a úseky na komunikacích.

V přípravě týlu v míru nelze opomenout přípravu na úseku velení týlu, zejména odbornou přípravu kádrů, pravidelné procvičování otázek týlového zabezpečení vojsk, rozpracování a zdokonalování meto-

dik práce týlových štábů a služeb, zpracování vzorových dokumentů pro velení týlu, zavádění racionalizačních prvků do velení týlu, včetně využívání organizační a výpočetní techniky.

Obranný charakter sovětské vojenské doktríny a příprava vojsk

Upravený a zkrácený redakční článek, uveřejněný v sovětském časopisu „Vojennaja mysl“ č. 1/1988.

Sovětské ozbrojené síly začaly nový výcvikový rok 1988 — rok svého slavného sedmdesátiletého výročí, které je významné v mnoha vztazích.

V popředí vnitřní politiky to bude rok konání XIX. Všeobecné konference KSSS, dalšího rozvoje procesu přestavby, její nové etapy, naléhavého uvedení do života kursu strany na urychlení sociálně ekonomického rozvoje sovětské společnosti, konstruktivní praktické práce při uskutečňování plánu třetího roku dvanácté pětiletky, splnění strategických plánů vytyčených XXVII. sjezdem KSSS.

V zahraničněpolitickém směru je rok 1988 rokem aktivnějšího boje za posílení

míru a socialismu, za oslabení mezinárodního napětí, odvrácení války, za omezení závodů ve zbrojení a postupného snižování úrovně vojenské protiváhy. Historická smlouva o likvidaci dvou tříd jaderných raket a rovněž přijaté důležité dohody o různých otázkách zahajují nové období v rozvoji mezinárodních vztahů, vytvářejí reálné předpoklady pro snížení úrovně válečného nebezpečí.

Při plnění úkolů, které stojí bezprostředně před ozbrojenými silami, stane se tento rok rokem praktické realizace zásad sovětské vojenské doktríny, jednotné doktríny členských států Varšavské smlouvy, jejich dalšího kvalitativního zdokonalování.

Soudobá sovětská vojenská doktrína představuje systém oficiálně přijatých, základních názorů na odvrácení války, vojenskou výstavbu, přípravu země a ozbrojených sil k odrazení agrese a způsoby vedení ozbrojeného zápasu při obraně socialismu.

Z tohoto ustanovení vyplývá, že sovětská vojenská doktrína nesměruje k přípravě na válku, ale proti ní, na upevnění

pilířů mezinárodní bezpečnosti. Vychází z nepřipustitelnosti války, určuje komplex účinných politických a obranných opatření, které směřují k odvrácení války, nemožnosti agresorovi ji rozpoutat se spoleháním na jakoukoli převahu a iluzivní naději dosáhnout vítězství.

Je nutné zdůraznit, že takové přímé a ostré vytyčení zásad o odvrácení války je zahrnuto v definování sovětské vojenské

doktríny poprvé. Je pochopitelné, že i dříve vojenská činnost Sovětského svazu a ostatních socialistických států předpokládala boj proti válce. Nyní je ovšem tento úkol nejen v politice, ale i ve vojenské doktríně. Byl postaven na první místo, stal se hlavním a určujícím.

Nejdůležitější zvláštností soudobé sovětské vojenské doktríny je její naprosto obranný charakter. Tento rys nabyl nyní na dalším rozvoji. Skládá se z obranné podstaty vojenskopolitických úkolů, které si vytyčuje sovětský stát ve veškeré praktické činnosti vnitřní i zahraničněpolitické, v charakteru vojenského plánování a vojenské výstavby, v přípravě ozbrojených sil.

Nejzřetelněji obranné zaměření sovětské vojenské doktríny, vojenské doktríny všech členských států Varšavské smlouvy, vyplývá z těchto klíčových zásad:

— Sovětský svaz, všechny členské státy Varšavské smlouvy nikomu nehrozí, nikdy se nedají cestou agrese. Nemají teritoriální nároky ani na jeden stát v Evropě, ani za jejími hranicemi. K žádnému státu, k žádnému národu nechovají se jako ke svému nepříteli. Naopak jsou připraveny se všemi státy budovat vztahy na základě vzájemného respektování zájmů bezpečnosti a mírového soužití.

— Sovětský svaz, členské státy Varšavské smlouvy nikdy za žádných okolností nezahájí jako první válečnou činnost proti žádnému státu nebo koalici států, jestliže se samy nestanou objektem agrese. Sovětský svaz nikdy nepoužije jaderné zbraně jako první.

— Sovětský svaz, členské státy Varšavské smlouvy upevňují svou obranu, uskutečňují vojenskou výstavbu v přísném souladu s principem vojenské rovnováhy, snaží se o udržování vojenské strategické rovnosti pokud možno na nízké úrovni, postčujících pro obranu. Nesnaží se dosáhnout převahy, ale nepřipustí ji ani nad sebou.

Tyto hlavní zásady vytvářejí základ vojenské doktríny. Nacházejí reálné zosobnění ve vojenské praxi, konkrétních programech rozvoje a výcviku Sovětských ozbrojených sil.

Jak je známo, sovětská vojenská doktrína má dvě stránky — politickou a vojenskotechnickou.

Politická stránka je hlavní. Určuje vztahy k problémům války v jaderném věku, charakter vojenskopolitických úkolů při upevňování obrany socialistických států na základě jejího leninského chápání.

Nejdůležitější teze tkví v závěru XXVII. sjezdu KSSS o tom, že jakkoli je veliké

nebezpečí míru, vytvářeně politikou agresivních kruhů imperialismu, není osudná nevyhnutelnost světové války, je možné ji odvrátit. Přitom se předpokládá, že ve věku jaderných zbraní nepřipustit války, zajistit bezpečnost jen vojenskotechnickými prostředky je nemožné.

Při plnění tohoto úkolu stále na větším významu nabývají politické prostředky. Nezbytná je i spolehlivá obrana proti jakýmkoli možným útokům zvenku.

Vojenskotechnická stránka doktríny je podřízena politické. Určuje vlastně vojenskou, organizačně technickou, strategickou a vojenskoeconomickou opatření k odvrácení války a odrazení možné agrese, objasňuje pravděpodobný charakter války, jestliže se ji agresor pokusí rozpoutat proti SSSR a ostatním socialistickým státům, stanoví, jaké ozbrojené síly jsou potřebné v době míru a k vedení války, jak připravovat stát a armádu k odrazení agrese, jak ji používat. To všechno jsou složité a principiální otázky a správná odpověď na ně má velký teoretický a praktický význam.

Důležitou úlohu při jejich řešení hraje reálné hodnocení charakteru válečného nebezpečí, válečných příprav imperialismu. Je známo, že vojenskopolitické vedení USA a paktu NATO, přesto hodnotí nebezpečí jejího rozpoutání jako reálný nástroj k dosažení svých vojenskopolitických cílů. USA zatím nehodlají vzdát se svých perspektivních válečných programů, pokračují v rozpracovávání a rozvíjení nových systémů strategické výzbroje. Smlouva o raketách středního a kratšího doletu nebyla dosud ratifikována a již jsou rozpracovávány způsoby jejich nahrazení.

V rámci urychlovaného tempa uskutečňují rozvoj taktických jaderných prostředků a sil všeobecného určení cestou jejich přezbrojení na nové systémy vysoce přesných zbraní, rozvíjení úderného taktického letectva, kvalitativního zesílení námořních zbraní.

Zvláštní místo v agresivních válečných plánech USA zaujímá militarizace kosmu. Realizace je povýšena na úroveň vyšší státní politiky. Předpokládá se na jedné straně zajistit ochranu vlastního teritoria proti odvetnému úderu „kosmickým štítem“ — protiraketovou obranou ve mnoha sledech, na druhé straně rozvinout úderné síly na základnách v kosmu, které ve spojitosti s útočnými strategickými prostředky by umožňovaly USA beztrápně vést „ozbrojovací“ jaderný úder na Sovětský svaz a ostatní státy Varšavské smlouvy, nebo v krajním případě neustále hrozit vedením takového úderu.

Agresivní zaměření válečných příprav USA a NATO, jejich vojenských doktrín se zřetelně projevuje v základních směrodatných dokumentech pro výstavbu ozbrojených sil, ve strategických koncepcích „přímé konfrontace“ a „pružné reakce“, v posledních operačně strategických koncepcích USA a NATO „kombinovaných vzdušných a pozemních operací (sražení)“.

Na nebezpečném charakteru nabývá každodenní činnost ozbrojených sil USA a NATO. Cvičení a manévry, každodenně konané v Evropě, v Atlantském oceánu a dalších strategicky důležitých prostorech, je velmi obtížné odlišit od reálného rozvíjení bojů k vedení války.

Z toho vyplývá nezbytnost zvyšování bdělosti a bojové pohotovosti Sovětských ozbrojených sil, neustálého zdokonalování jejich přípravy. Při plnění tohoto úkolu je nutné mít na zřeteli, že při obranném charakteru sovětské vojenské doktríny vychází ozbrojené síly SSSR z principu odvetné činnosti a jejich výstavba je řešena na základě rovnováhy a obranné dostatečnosti.

Složení, množství a kvalita výzbroje, které jsou v jejich vybavení, přísně jsou srovnávány s úrovní válečného nebezpečí, jsou určovány reálnými potřebami, které jsou nutné ke spolehlivé obraně, k odražení agrese. V tom je hlavní smysl principu obranné dostatečnosti.

Ovšem v podmínkách neustálého válečného nebezpečí, které je vytvářeno válečnými přípravami imperialismu, obrannou dostatečnost není možné vykládat jednostranně. Tím větší by byla chyba chápat jako jednostranné odzbrojení. Obranná dostatečnost je těsně spojena s principem vojenské rovnováhy. Jeho hranice nejsou limitovány námi, ale reálnou činností USA a bloku NATO. K tomu, aby byla vyloučena náhodnost a nedána možnost přistihnout se nepřipravení, je nezbytné i nadále uchovávat vojenskostrategickou rovnost, udržovat ozbrojené síly v takovém složení a stavu, aby byly schopny spolehlivě odrazit jakoukoli agresi.

Obsah obranné dostatečnosti je jasně vyjádřen v dokumentě, přijatém na berlínském zasedání Politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy.

Obranný charakter sovětské vojenské doktríny klade vyšší a přísnější požadavky na všechny prvky bojové pohotovosti a přípravy ozbrojených sil, na úroveň bojové kvalifikace důstojnických kádřů, štábů, svazů, svazků, útvarů, na organizovanost a vysokou kázeň vojsk. To je známé. Vojska

musí být připravena odrazit agresi cestou vedení odvetné obranné činnosti. To ovšem neznámá, že budou jen pasivně odražet úder nepřítel. Bude-li agrese proti SSSR nebo spojeneckým státům uskutečněna, neprodleně povedou na nepřítel zdrucující odvetné úder, budou působit s krajní rozhodností a aktivností. Rozpoutá-li agresor jakoukoli válku — jadernou nebo konvenční, nevyhne se odplatě. To určuje i celkové zaměření rozvoje a přípravy Sovětských ozbrojených sil.

Jich příprava musí být podřízena splnění úkolů a požadavků XXVII. sjezdu KSSS, následujících zasedání ÚV strany v rámci všestranného upevňování obrany země, udržování bojové síly a bojové pohotovosti armády na úrovni, zabezpečující odvrácení války a odražení imperialistické agrese, jejich schopnosti společně se spojeneckými armádami spolehlivě bránit zájmy a bezpečnost SSSR a států socialistického společenství, postavit se na zdrucující odpor agresorovi v jakýchkoli podmínkách zahájení a vedení války.

Armáda zahájila další období přestavby, v jejíž průběhu za přísného plnění dosažených mezinárodních dohod důrazně a postupně bude uskutečňováno jejich urychlené kvalitativní rozvíjení a zdokonalování, prakticky realizovány požadavky vojenské doktríny, její obranné zaměření.

Při plnění úkolů výcvikového roku musí příslušníci armády, zvláště řídicí vojenské kádry hluboce studovat podstatu a konkrétní požadavky sovětské vojenské doktríny, její nejdůležitější zásady, pochopit jak se její realizace odráží při řešení všech praktických otázek teorie a praxe vojenství, ve vojenské výstavbě, operační, bojové a politické přípravě.

Ve spojitosti s obranným zaměřením vojenské doktríny narůstá význam pohotovosti vojsk k zmaření možných válečných provokací imperialismu v době míru, činnosti ve výjimečné situaci, odražení možného napadení nepřítel v různých formách, zvláště při vedení překvapivého úderu. Tento úkol je nutné zkoumat ze širšího hlediska.

Ve středu pozornosti všech velitelů, štábů, politických orgánů musí být vždy otázky průzkumu, zabezpečení včasného a organizovaného přechodu vojsk z mírového na válečný stav, rychlého rozvinutí a přípravy k úspěšnému splnění bojových úkolů. Důležité je neustále zdokonalovat bojovou pohotovost a přípravu hotovostních sil a prostředků, nepřetržitě sladovat celý systém pohotovostní a bojové služby,

procvičovat způsoby činnosti při plnění náhle vzniklých úkolů.

Vysoká bojová a mobilizační pohotovost ozbrojených sil je zabezpečována jejich kvalitním naplněním, neustálou technickou pohotovostí zbraní a bojové techniky, existencí a správným udržováním nezbytných zásob materiálních prostředků, vysokou úrovní bojového výcviku vojsk, jejich ukázněností, politickým zakalením, vysokými morálními a politickými vlastnostmi. Vždy je třeba chápat, že nakonec zejména na lidech, na tom, jak dobře ovládají bojovou techniku a zbraně, závisí pohotovost vojsk.

Při zdokonalování bojové pohotovosti není konečný mezník. Nemůže mít dočasný nebo sezónní charakter. Úkol tkví v tom, aby neustále narůstala, rozvíjela se a byla udržována na takové úrovni, která je zapotřebí v konkrétních podmínkách situace.

Výsledkem vysoké bojové pohotovosti vojsk musí být spolehlivá a úspěšná splnění bojových úkolů ve všech, včetně nejjednodušších podmínkách války.

V rámci obranného charakteru vojenské doktriny je nezbytný nový přístup ve vztahu k výcviku na činnost vojsk za použití různých druhů zbraní. Bezpochyby by bylo předčasně a nepřístupné oslabovat naše úsilí při přípravě vojsk na činnost za použití jaderných zbraní, protože imperialismus není nejen odhodlán se jich zříci, ale neustále přesvědčuje o své připravenosti použít tyto zbraně jako první. Proto tak jako dříve, nejdůležitějším úkolem je udržování nepřetržité pohotovosti vojsk k vedení odvetných jaderných úderů na agresora s nepřijatelnými pro něho ztrátami. Při přípravě na takovou činnost musíme ji hodnotit jako způsob předcházení jaderné válce.

Současně se jeví jako nezbytné věnovat větší pozornost přípravě vojsk k vedení bojové činnosti v konvenční válce v jejich nových nebezpečnějších a složitějších formách, v tom i v podmínkách hromadného použití nepřátelských vysoce přesných zbraní, dále s přihlédnutím k možnému závažnému rozrušení jaderných elektráren a chemicky nebezpečných podniků. To vyžaduje vysoké umění, vytříbené vojenské mistrovství, podrobnější rozpracování způsobů plnění každého bojového úkolu.

Při obranném zaměření vojenské doktriny je nezbytné studovat všechny druhy operací a bojové činnosti. Spolu s tím je zapotřebí více pozornosti věnovat především otázkám přípravy a vedení obranného boje a obranných operací, organizaci

a vedení na agresora odvetných a odvetných střetných úderů, které na počátku války tvoří základ činnosti Sovětských ozbrojených sil. Zvláště je **důležité překonat nedocenění obrany, skončit se zjednodušeným přístupem k jejímu procvičování na cvičeních. Je nutné zvládnout různé varianty zaměstnání a vedení obrany, v plném rozsahu řešit úkoly ženijního vybavení obranných čar a postavení, organizace palebného systému a zátarasů.**

Soudobá obrana musí úspěšně klást odpor mohutnému útoku nepříteli, organizovanému podle principu kombinované vzdušné a pozemní operace, zabezpečit odrazení rozhodných úderů, vedených do velké hloubky, obchvatu ze vzduchu, aktivní činnosti jeho diverzní průzkumných sil. Hlavním cílem obrany je odrazit útok nepříteli, udržet zaujaté čáry, nedopustit hluboký průlom, vyloučit ztrátu značné části vlastního území, v krátké době zničit proniknuvší uskupení útočníka, odrazit je a vytvořit podmínky pro přechod do protíútku. Tento cíl plnila obrana vždycky. Jeho dosažení dnes ovšem vyžaduje vlastní velké umění, soudobě vybudovanou obranu, zabezpečení její velké odolnosti proti nejnovějším prostředkům ničení nepříteli. Musí být aktivnější, předvídat efektivní vedení silných úderů na nepříteli, protiztečí a protiúderů.

V systému obrany je důležité studovat využívání osídlených prostorů, vodních překážek a dalších přírodních překážek. Směleji používat manévru palbou a vojsky, prostředky minování na dálku k rychlému soustředění úsilí na nejnebezpečnějších směrech. Spolu s tím ale nepřipustit šablonovité vedení protiztečí a protiúderů tam, kde jsou neúčelné a prakticky nemožné. Na cvičeních je zapotřebí dovedně spojit vedení protiztečí a protiúderů, pečlivě připravovaných a spolehlivě zabezpečených palbou, s využitím druhých sledů a záloh k zaujetí a udržení obranných postavení, čar a prostorů.

Zkušenosti minulých válek názorně přesvědčily, že protizteče a protiúderů mohou mít úspěch v tom případě, budou-li vedeny s překvapením, ve výhodné době, budou-li vojska dobře bráněna ze vzduchu, opírají se o pevnou frontu obrany, zejména na bocích. Kromě toho je nyní nutné brát v úvahu i mnohé dodatečné požadavky, které vznikají v souvislosti s možným použitím vysoce přesných zbraní nepříteli.

Na cvičeních a zaměstnáních je nezbytné studovat jak vynucenou obranu, organizovanou v nepříznivých podmínkách, při

značné převaze nepříteli, tak i přípravou předem; přechod do ní, jak svědčí zkušenosti z kurské bitvy, může poskytnout dostatečné výhody.

Nejdůležitějším úkolem přípravy vojsk v rámci obranného charakteru vojenské doktriny se stává studium a praktické **zvládnutí způsobů přechodu od obrany k protiútoku**. Ve strategickém měřítku je to spojeno se studiem problémů strategického protiútku, na operačně taktickém a taktickém se zdokonalováním způsobů vedení střetných bojů, sražení a přechodu do útoku na útočníka nebo opevňujícího se nepříteli, s přípravou takového útoku již v průběhu obrany. Rozhodující význam přitom má studium činnosti, která by umožnila rychle zvratit průběh válečné činnosti, vybojovat nadvládu ve vzduchu, získat operační a taktickou iniciativu.

Při přechodu do protiútku je nutné zvládnout soudobě, vysoce manévrové způsoby jeho vedení, dosahovat zvýšení temp. v průběhu útoku směleji využívat obchvatu nepříteli ze vzduchu, zvládnout vedení úderů, rozhodné rozdělení, obklíčení a rychlé zničení jeho uskupení, neoslabovat pozornost násilnému přechodu vodních překážek, vedení útočné činnosti ve zvláštních podmínkách.

Ve výcvikovém roce musí být zvýšeny požadavky na pečlivou praktickou přípravu každé operace a boje. Je nutné zvýšit kvalitu rozhodnutí a plánování operací, jejich odůvodněnost. Velmi důležité je překonávat šablony a schematicismus, všemožně rozvíjet tvůrčí práci a iniciativu velitelů a štábů. Přitom mnohé závisí na řídicích zaměstnání, kteří musí vysoce hodnotit ne stereotypní rozhodnutí a plány, ale rozhodnutí nejednoduchá, tvůrčí, jejichž základem je hluboké operační myšlení, válečná leť a která neúplněji odrážejí konkrétní podmínky situace.

Zvláštní úsilí však musí být soustředěno na to, jak organizovat splnění přijatých rozhodnutí. K tomu je nutné učit pečlivě zjišťovat nepříteli, správně plánovat paľbu, uskutečňovat součinnost na mapách a bezprostředně v terénu, řešit v plném rozsahu všechna nezbytná opatření všech druhů bojového, technického a týlového zabezpečení, prakticky organizovat vedení a spojení, politickou práci u vojsk. Zvláště je důležité, na základě nových požadavků, procvičovat vedení průzkumu, radioelektronického boje, maskování, materiální a technické zabezpečení. Zkušenosti svědčí o tom, že je to nesnadné. Úspěch závisí

na přesné organizaci, dobře promyšleného systému kontroly, podrobně zplánované a sladěné práce velitelů, důstojníků štábů, politických orgánů bezprostředně u podřízených svazků a útvarů.

Výcvikový rok 1988 se musí stát přelomem v bojové přípravě vojsk. Je nezbytné rozhodně zvýšit organizovanost a kvalitu bojového výcviku ve všech druzích ozbrojených sil. Bojová příprava musí být postavena do středu veškeré praktické činnosti velitelů, štábů a politických orgánů, pokládána jako prováděcí povinnost, hlavní faktor a hlavní podmínka zvýšení bojové schopnosti vojsk, rozhodující prostředek výchovy příslušníků armády, upevnění organizovanosti a kázně. Je nutné ještě důsledněji bojovat se všemi ulpělými jevy v bojové přípravě, rozhodně překonávat prvky okázalosti, shovívavosti, oslabování a zjednodušování, všude zavádět do učebního procesu nejpokrokovější výsledky metodiky. Je nutné dosáhnout zapojení všech vojáků do bojové přípravy, zvýšit požadavky na kvalitu každého zaměstnání a cvičení, osobní odpovědnost všech velitelských a technických kádřů, důstojníků štábů za stav a výsledky bojové přípravy, splnění učebních plánů a rozvrhů. Ve všech druzích ozbrojených sil a druzích vojsk je nezbytné plánovitě a cílevědomě zdokonalovat výcvikovou materiální základnu, převést ji na kvalitativně nový základ.

Na zvláštním významu nabývá další zvýšení úrovně **polního a leteckého výcviku vojsk**. Linie na maximální přiblížení výcviku k boji musí být prosazována s větší důsledností. Princip „učit vojska tomu, co je nezbytné ve válce“ musí být bezpodmínečně dodržován. Orgány vedení, svazky a útvary musí být připravovány na reálné splnění úkolů ve velmi složité situaci, k boji se silným, technicky vybaveným a zákeřným nepřítelem.

Zvláštní pozornost ve všech druzích ozbrojených sil musí být věnována zdokonalování **taktické přípravy**. Je nutné neustále hledat, rozpracovávat a osvořovat si nové taktické zásady, hlouběji analyzovat a aktivněji rozšiřovat pokrokové zkušenosti při taktickém výcviku vojsk. Nejdůležitějším úkolem se stává všestranné zkvalitnění **přípravy vojsk k pochodu**, zvýšení připravenosti schopnosti svazků a útvarů organizovaně uskutečnit dlouhotrvající pochod na velké vzdálenosti v přesně stanovené době. V souvislosti s tím se zvyšuje význam přípravy velitelů a štábů v umění organizovat a zabezpečovat pochod, vést proudy ve velkých rychlostech.

Je nezbytné zvýšit pozornost **noční přípravě** vojsk, jejich schopnosti snášet dlouhotrvající bojové úpětí, vést nepřetržitý boj, plnit bojové úkoly v nočních podmínkách a za špatné viditelnosti a s takovou efektivností jako ve dne.

V **těsné spojitosti s taktickou přípravou** musí být **plánovány i další druhy přípravy** — palebná, technická a speciální. Zvláště důležité je zvýšit účinnost palby, spolehlivost ničení cílů na maximálních vzdálenostech s minimální spotřebou munice. Značně musí být zvýšena úroveň **pořadové a fyzické přípravy vojsk**.

Obranný charakter sovětské vojenské doktriny má velký vliv na zaměření operací a bojové přípravy všech druhů ozbrojených sil.

Pro vojska PVO je nejdůležitějším úkolem další zvyšování jejich pohotovosti k rozhodnému zabránění možných narušení vzdušného prostoru SSSR, odrážení vzdušného napadení nepřítele s použitím nových prostředků.

Ve vojenských leteckých silách je důležité soustředit hlavní úsilí na zvládnutí způsobů činnosti letectva při odrazení překvapivého napadení nepřítele, jeho proniknutí, na vybojování nadvlády ve vzduchu, zničení leteckých a raketových jaderných uskupení, úderných uskupení pozemních vojsk.

Nejdůležitější podmínkou zvýšení úrovně bojové přípravy vojsk je zásadní **zkvalitnění profesionální přípravy důstojnického sboru**. Je nutné dosáhnout toho, aby každý důstojník byl ideově na výši, měl dobré organizační schopnosti, dokonale ovládal základy vojenství, důkladně znal bojové a vševojskové řády, směrnice, programy výcviku, svěřenou zbraň a techniku, prostředky velení, uměl tvůrčím způsobem a iniciativně plnit stanovené úkoly, přesně vydávat rozkazy a vyžadovat jejich plnění, organizovat každodenní život a činnost vojsk, upevňovat kázeň, vykonávat individuální výchovnou práci s příslušníky armády.

Nemálo důležitá úloha při výcviku a výchově vojsk patří **poddůstojníkům**. Jejich velitelské schopnosti musí být neustálou péčí velitelů utvářeny.

ÚV KSSS a sovětská vláda vyžadují od ozbrojených sil **rozhodný obrát k vědě, k poznatkům věnování na základě posledních výsledků teoretického myšlení a zkušeností z Velké vlastenecké války. Ve vě-**

decké práci musí být hlavní úsilí soustředěno na hluboké vědecké rozpracování nově vznikajících základních a praktických problémů s přihlédnutím k novým požadavkům sovětské vojenské doktriny, k jejímu obrannému zaměření. Je nezbytné najít účinné působení proti válečným přípravám nepřítelů, jeho novým strategickým a operačním koncepcím. Na pronikavém významu nabývá sladění uskutečňování vojenskoteoretických, vojenskotechnických a vojenskohistorických výzkumů. Zvýšena musí být efektivnost činnosti vojenských akademií, vědeckovýzkumných organizací ministerstva obrany. Je nutné zkvalitňovat řízení vědecké práce, zvyšovat kvalitu a výslednost, praktický význam řešených vědeckovýzkumných prací, publikovaných vědeckých prací a obhajovaných disertačních prací.

Důležitá úloha při přípravě vojsk patří **vojenským školám**, které ve své práci musí soustředit hlavní úsilí na zásadní přestavbu učebního a výchovného procesu, zkvalitnění vojenské výchovy a vojenské profesionální přípravy frekventantů a posluchačů, na praktické zaměření jejich výchovy. Základními kritérii práce vojenských škol musí být:

- hluboké znalosti posluchačů a frekventantů v otázkách základních zásad vojenského umění,
- vysoká vojenskotechnická příprava,
- pevné velitelské návyky při velení vojskům ve složitých podmínkách soudobého boje,
- výchova vysoké osobní ukázněnosti a výkonnosti, vnitřní potřeby přesného plnění požadavků sovětských zákonů a vojenských řádů.

Nejdůležitějším úkolem ozbrojených sil v roce 1988 je další narůstání úsilí k všestrannému upevnění vojenské kázně. Ve středu pozornosti musí být mobilizace příslušníků armády k dodržování pořádku podle řádů, kázně výcvikového procesu, zkvalitňování způsobu života a péče o zdraví lidí, překonávání nedostatků ve služební činnosti důstojníků, vymýcení stále ještě existujících negativních jevů ve vzájemných vztazích mezi vojáky. Je nutné zvýšit osobní odpovědnost velitelů, politických orgánů, stranického a komсомolského aktivu za organizaci služby a života vojáků v přesném souladu s požadavky nových řádů. Vést aktivní práci ke sjednocování vojenských kolektivů a vytvářet vztahy přátelství a soudružství, propagovat nejlepší tradice armády, posilovat vliv kole-

tivu na výchovu vysoké odpovědnosti za splnění vojenských povinností. Je nutné v praxi uskutečnit rozhodný obrat všech k hlavnímu strategickému úkolu — individuální práci, kterou XXVII. sjezd KSSS stanovil jako nejdůležitější formu výchovy.

Ve výcvikové roce je zapotřebí věnovat zvláštní pozornost prohloubení přestavby stranickopolitické práce, zvýšení její účinnosti. Základ stranickopolitické práce musí tvořit hluboké vysvětlování současných požadavků KSSS a sovětské vlády na přípravu vojsk. Na základě důkladného studia strategického kursu a politiky KSSS, úkolů, stanovených ozbrojeným silám XXVII. sjezdem strany, je nutné u vojáků formovat komunistický světový názor, aktivní postoj k přestavbě, vysokou osobní odpovědnost za splnění vojenských povinností. V současné době jsou zvláště důležité kvalitativní změny v politickém školení vojáků s tím, aby zásady marxisticko-leninské teorie byly rozhodněji zaváděny do praxe.

Na zvláštním významu nabývá otázka obnovení systému marxisticko-leninské přípravy důstojníků a politického školení vojáků, poddůstojníků a praporčíků. Hlavní přitom je, aby každé zaměstnání bylo přeměněno ve školu tvůrčí práce, vědecké analýzy aktuálních problémů současnosti. Je zapotřebí důsledněji zavádět do učebního procesu aktivní formy a metody školení.

Ideově politická výchova vojáků, její obsah, formy a metody musí být uvedeny do úplného souladu s realitami vnitřního i zahraničního života. Je nutné zvyšovat politickou bdělost, třídní uvědomění vojáků, rozhodně odstraňovat pacifistické náladky, vychovávat odolnost k buržoazní ideologii, připravenost se zbraní v rukou odpovědět na každé dobrodružství ze strany reakčních sil imperialismu. Základem ideové výchovné práce musí být hluboké, tvůrčí, se životem země a armády těsně spojené studium závěrů XXVII. sjezdu strany, následujících zasedání ÚV KSSS, materiálů věnovaných 70. výročí Velkého října a 70. výročí Sovětských ozbrojených sil.

Zásadní změny vyžaduje i **styl činnosti politických orgánů a stranických výborů.** Hlavní v jejich práci je důsledné upevňování revolučního ducha přestavby, hluboký vztah k otázkám výběru a rozmístění kádrů, ke zvýšení jejich odpovědnosti za uložené úkoly, všestranné studium stavu věci u útvarů a jednotek, včasné zjištění a principiální zhodnocení nedostatků, přijetí energických opatření k jejich odstra-

nění, podpora a rozšiřování pokrokových zkušeností přestavby.

Na XXVII. sjezdu KSSS byly nazvány základní stranické organizace předvojem přestavby. Stranické organizace v armádě a stranický aktiv musí vystupovat jako iniciátoři a organizátoři přestavby, ukazovat příklad nových přístupů, jednoty slova a činu. Hlavní pozornost je nutné soustředit na maximální aktivizaci komunistů k vyvedení z pasivního stavu těch, kteří se nezkeřli starých metod práce.

Současně s tím je nezbytné v širší míře rozvíjet demokratismus v životě armády, zvyšovat aktivnost a bojovnost stranických a komсомolských organizací, rozšiřovat jejich reálnou účast při překonávání nedostatků ve výcviku a výchově vojsk, při zdokonalování práce s důstojnickými kádry, praporčíky, poddůstojníky a staršími při řešení sociálních otázek. Současně je nutné všestranně upevňovat nedílnou velitelskou pravomoc na stranickém základě, zvyšovat autoritu velitelů a náčelníků.

Přestavba v armádě jen tehdy bude probíhat úspěšně a dynamicky, budou-li v ní udávat tón řídicí orgány. V přestavbě je hlavní v jejich činnosti zvládnout leninský styl práce s lidmi, zřít se pustého administrativního, zbytečně reglementace a zákazů, malicherného hodnocení podřízených, nedůvěry v jejich rozum, zkušenosti a odpovědný přístup k povinnostem. Řídicí orgány musí prokazovat vzory ideové pevnosti, dodržování kázně, věrnosti vojenským povinnostem, cti, slušnosti, neúplatnosti, skromnosti, nepřipustnosti k narušení morálky.

V podmínkách uskutečňované přestavby vyžaduje obnovení i **mechanismus socialistického soutěžení.** Při organizaci soutěžení se musí stát hlavním překonáním formalismu, šablony a přeorganizovanosti, upevňování leninských principů organizace soutěžení, další rozšiřování demokracie a obecné známosti, zabezpečení reálné účasti každého vojáka, poddůstojníka a důstojníka v soutěžení. Je nezbytné zainteresovat lidi o jeho výsledky, rozvíjet u nich zájem, snahu o zvýšení své profesionální přípravy.

Důležité je uvést do života vojenských kolektivů princip sociální spravedlnosti při hodnocení výsledků a vyhlašování vítězů. Socialistické soutěžení a jeho průběh musí vzbuzovat u lidí pocit přesvědčení, že je organizováno ve jménu zdokonalování práce, každého jeho účastníka a kolektivu v celku.

V současné době probíhá důležitá etapa přestavby. Hlavní starostlivost velitelů, politických orgánů, stranických a komsomolských organizací je praktické plnění závěrů XXVII. sjezdu strany, následujících zasedání ÚV KSSS, zásada zaměření sovětské vojenské doktríny, jednotné vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy, jejího obranného charakteru, úkolů ministerstva obrany SSSR pro přípravu vojsk. Povinností každého vojáka je přinést důstojný vklad věci udržování bojeschopnosti a bojové pohotovosti Sovětských ozbrojených sil.

z kapitalistických armád

Plukovník Ing. František Skopeček

0 aerosolových výbušných směsích zaváděných v armádách NATO

Sdělovací prostředky a denní tisk začátkem července roku 1987 přinesly informaci, že v NSR na americké základně v Hohenfeldu došlo k vysoce účinnému výbuchu, při němž bylo zraněno a usmrceno několik osob. Dále účinkem tohoto výbuchu došlo k poškození okolních budov a zařízení základny.

Podle sdělení tisku šlo asi o výbuch aerosolové munice. Výbuch potvrzuje, že Američané aerosolovou municí skladují na evropském kontinentě a že s touto tržavinou provádějí výcvik. Jde o klasickou municí, u níž OSN doporučila mezinárodní zákaz.

Dále tato skutečnost prozrazuje, že by u vojsk NATO mohlo dojít k jejímu použití v případném válečném konfliktu na západním válečném kontinentě. Tato munice je v západním tisku označována jako FAE zbraně (Fauel Air Explosive — aerosolová munice). Aerosolovou municí z hlediska období jejího vývoje, použití a dosažených účinků orientačně můžeme rozdělit do 3 skupin (někdy se v materiálech uvádějí generace).

Do 1. skupiny — zahrnout aerosolovou municí vyvinutou v USA od 60. let do první poloviny 70. let. Jde o období, kdy na základě výsledků zkoušek a praktického

použití v Indočíně a Vietnamu byly shromážděny potřebné závěry a zkušenosti pro její další vývoj především z hlediska efektivnosti a praktického využití.

Šlo převážně o leteckou kazetovou pumu typu CBU-55, kontejner BLU-73, leteckou pumu CBU-72 a BLU-76. U těchto prostředků byl využit metan, propan, etylnoxid, propylenoxid apod. Účinek byl srovnatelný s klasickým TNT.

Do 2. skupiny — zahrnout aerosolovou municí vyvinutou v období 70. let až 80. let, včetně jejího období praktického odzkoušení v závěru války ve Vietnamu a Libanonu. Ke skupině těchto prostředků především patří americké letecké pumy BLU-95 a 96, CBU-15, původní a hladinové miny, protiponorková torpéda a protinámorní rakety, dále to jsou systémy FAESHED, LANDFAE, SLUFAE.

V těchto prostředcích, kromě již uvedených aerosolových směsí, se používal kapalný heptan, propyldusičnan, plyn MAPP. U propylnitrátu a butylnitrátu byl zvýšen účinek o 20 %. Účinek u této skupiny aerosolové munice můžeme charakterizovat, že byl 3 až 5krát větší než u klasického TNT. V tomto období se objevuje aerosolová munice v dalších armádách NATO (Francie, Británie apod.).

Do 3. skupiny — zahrnout aerosolovou municí vyvíjenou v USA po 80. letech. U ní se kromě klasických uhlovodíků zkouší možnost využít hybridních dvoufázových systémů s obsahem lithia a hliníku s dalšími chemickými přísadami pro zvýšení účinku. Jde o snahu zvýšit jejich účinek v cíli až 10násobně oproti klasickému TNT (tj. na 10 MPa a více).

Pro názornost v **tabulce 1** uvádím srovnání účinků letecké pumy druhé a třetí skupiny aerosolové munice. Podle názorů západních odborníků 3. skupina by mohla v budoucnu vytvořit přechod mezi konvenční a jadernou municí malé mohutnosti.

Je známo, že některé plyny nebo aerosoly složené z velmi malých částic nebo drobných kapiček mohou v určitém poměru se vzduchem vytvářet explozivní směsi. Jako příklad je možné uvést všeobecně známé důlní exploze způsobené směsí metanu se vzduchem nebo rozptýlením uhlénoho prachu. Ve vzduchu rozptýlené velmi jemné částičky hliníku, hořčíku a dokonce i prachu byly příčinou mnoha těžkých průmyslových neštěstí. Není proto divu, že tyto principy byly a jsou zkoumány z hlediska možného vojenského využití.

Historie prvních pokusů praktického využití aerosolových směsí jako munice sahá

Tabulka 1

Parametr	2. skupina hmotnost náplně metanu kg		3. skupina hmotnost náplně metanu kg	
	500	1000	500	1000
Průměr prostoru výbuchu v m	17—18	19—20	33—35	38—40
Průměr prostoru, ve kterém přetlak dosahuje nejméně 0,042 MPa	220	310—330	410—430	490—510

do období 2. světové války, kdy britská armáda se jako první pokusila použít letecké pumy plněné stlačeným metanem. V britském pokusu v roce 1944 šlo o leteckou pumu, jejíž náplň měla hmotnost asi 15 kg. Skládala se z tlakové nádrže, dlouhé asi 50 cm s obsahem směsi nafty a metanu. Analýza pokusu ukázala, že se technikům nepodařilo vyřešit problém rozptýlení plynu a jeho iniciace v optimálním okamžiku. Pokus byl hodnocen jako méně úspěšný. Teprve v poválečných letech byl zahájen intenzivní výzkum a vývoj aerosolové munice.

Princip těchto zbraní je založen na využití fyzikálně chemických vlastností termiky nestabilních chemických sloučenin a schopnosti kapalných a plyných uhlovodíků vytvářet explozivní směsi se vzduchem. Nejdůležitější vlastnosti některých sloučenin k výrobě aerosolové munice jsou zřejmé z **tabulky 2**. Aerosolovou výbušnou směs je možné plnit do leteckých pum, námořních torpéd, hlavic raket, dělostřeleckých a raketometných granátů nebo různých

kontejnerů, ale je možné pomocí generátorů vhnět ji do budov, objektů, tunelů apod.

Ničivý účinek této munice je dán především rozsáhlou tlakovou vlnou a světelným impulsem vznikajícím při výbuchu. Tlaková vlna a světelný impuls jsou vysoce účinné proti nechráněné živé síle, vojenským plošným cílům, hospodářským objektům, zvířatům, lesním a polním kulturám. Smrt osob, zvířat nastává zadušením a roztržením plicních laloků. Zvlášť nebezpečné by bylo užití aerosolové munice na sestavu nechráněných vojsk za přesunu, v prostorech soustředění, ale i na vojska a techniku ve vyčkávacích prostorech při vedení bojové činnosti.

Při výbuchu aerosolové munice vzniká tlaková vlna, světelný a tepelný impuls a u některých sloučenin i toxické výpary.

Při odrazu tlakové vlny od země nebo budov bude vznikat přetlak a podtlak, který působí poškození budov, objektů a zařízení. Tlaková vlna se šíří kulovitě rychlostí 1500 až 3000 M2.

Tabulka 2

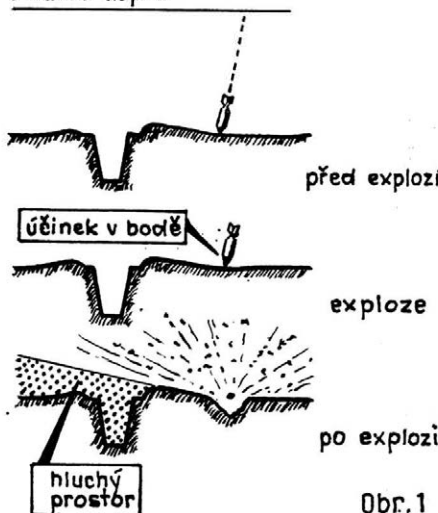
Chemické označení, triviální název, chemický vzorec	Vzhled	Bod varu (°C)	Zápalnost směsi objemu %	Zápalná teplota (°C)	Chování ve vzduchu a ve vodě
Etylenoxid Oxiran (CH ₂ CH) ₂ O	Pod 11 °C čirá bezbarvá kapalina, nad 11 °C bezbarvý plyn, páchnoucí po éteru	11	2,6—100 (ze samorozkladu)	414	Etylenoxid je stlačený, popř. zkapalněný plyn. Přechází velmi rychle do plynného stavu. Při rozpinání plynu vzniká velké množství chladné mlhy, a explozivní směs, která se rychle šíří do okolního prostředí. Mlha je těžší než vzduch a zůstává při zemi. Etylenoxid se mísí s vodou. Uvolněný etylenoxid vytváří nad vodní hladinou explozivní směs se vzduchem.
Acetyl peroxid Diacetyl peroxid (CH ₃ CO) ₂ O ₂ Diborán Borhydrid B ₂ H ₆	V čisté formě bezbarvé krystaly. Ve formě 25% roztoku v dimethylftalátu jako bezbarvá kapalina, bezbarvý plyn odporného nasládlého zápachu	Samozrozkad při 49 —92,5	Při zahřátí exploduje 0,9—93	 40—50	Acetyl peroxid je hořlavý, při působení tepla k explozi náchylná kapalina. Při 49 °C se rozkládá za exploze. Při teplotě pod —8 °C se v kapalině tvoří velké krystaly, citlivé na tření. Páry jsou čtyřikrát těžší než vzduch a šíří se při zemi. Diborán je stlačený, popř. zkapalněný, hořlavý velmi jedovatý plyn, velmi reaktivní. Kapalina se velmi rychle vypařuje. Plyn je lehčí než vzduch. Ve vlhkém vzduchu při pokojové teplotě je diborán samozápalný. Při teplotách nad 500 °C se rozkládá na bór a vodík.

Její hodnoty v epicentru výbuchu mohou dosahovat několika desítek MPa. Tato hodnota k úměrně klesá se vzdáleností od místa výbuchu.

V závislosti na výšce výbuchu a v důsledku složení odražené tlakové vlny dojde k vytvoření rázové vlny se zvětšením přetlaku v jejím čele 2 až 8krát oproti síle původní tlakové vlny. Pokud není dosaženo optimální koncentrace výbušné směsi, nedochází k výbuchu, ale k explozivnímu

hoření, které se projeví jako tepelné záření. Jednou z výhodných vlastností aerosolových výbušných směsí je schopnost pronikat do neutěsněných budov, techniky, objektů, zařízení, továrních hal, úkrytů, zákopů, tunelů, ale i do lesních porostů apod. Má schopnost tvarovat se podle profilu terénu a zatékat za terénní překážky, vnikat do úvozů, úžlabin a jeskyní. Schematické porovnání výbuchu konvenční pumy a pumou plněnou aerosolovou náplní uvádí obr. 1.

Letecká puma s konvenční trhavou náplní

Letecká puma s aerosolovou náplní

Obr. 1

Není možné vyloučit, že účinky aerosolové munice v osídlených prostorech dojde k poškození, zničení objektů, zařízení, kde jsou k výrobě skladovány a používány jedovaté chemické látky. Takový únik jedovatých chemických látek by pro osoby, zvířata představoval vážné nebezpečí.

V pásmu výbuchu aerosolové munice vzniká během několika desítek mikrosekund teplota 2500 až 3000 °C, což dostatečně k tomu, aby došlo k zapálení vojenských objektů a skladů, budov, sídlišť, objektů, zařízení a skladů národního hospodářství, lesních a zemědělských kultur. Tepelným účinkem může dojít k značnému popálení vojsk, obyvatelstva, zvířat apod. Budou vznikat plošné požáry, zvláště v lesních porostech a místech osídlení.

K účinkům aerosolové munice je nutné poznamenat, že v uzavřených prostorech chudých na kyslík dochází při detonaci ke vzniku kysličníku uhelnatého, který již při koncentraci 0,5 % ve vzduchu způsobuje smrt během několika minut. Rovněž ohnivé koule vznikající při detonaci trvajících jen krátký okamžik má zřetelný zápalný účinek.

Zkušenosti z Vietnamu ukazují, že výhodné podmínky pro rozvoj detonačního procesu aerosolové výbušné směsi a celkového účinku vznikají v technice, úkrytech, zákopech, uzavřených domech a zařízeních, kdy při výbuchu dojde k narušení nebo zničení nosných, podpěrových konstrukcí nebo k poškození a zničení zasklených a vyzděných částí obvodových stěn

budov, objektů, zařízení, výrobních hal apod. Živá síla uvnitř těchto objektů je usmrcována tlakovou vlnou.

Vzhledem k plošnému a detonačnímu účinku aerosolové munice lze u obyvatelstva, pracovníků sil i vojsk předpokládat určité psychické účinky.

Použití leteckých pum CBU-55 na bojová postavení vietnamské armády američtí odborníci popisují takto: „na zasaženém území o rozloze několika hektarů zůstaly stovky mrtvých“. Smrt zasažených byla způsobena především roztržením plicních laloků tlakovou vlnou. Dále použití aerosolových výbušných směsí v jihovýchodní Asii ukázalo, že při výbuchu tlaková vlna způsobuje embolii cév, vnitřní pohmoždění mozku, protřetí ušního bubínku apod. V případě explozivního hoření pak vznikají popáleniny různého stupně, až seškvaření. Neznalost ochrany proti účinkům těchto zbraní způsobila, že se jimi zabývaly nejvyšší mezinárodní organizace, včetně OSN

a v roce 1976 byl v Ženevě přijat dokument, ve kterém byly tyto prostředky zařazeny do skupiny zbraní, vyžadujících mezinárodní zákaz. Přesto Spojené státy americké dále vyvíjely tyto zbraně, použily je a dodaly Izraeli, který pumy typu BLU-95 a BLU-96 použil v libanonském konfliktu při bombardování Bejrútu.

Aerosolové výbušné směsi vzhledem k účinkům byly ve Vietnamu dále použity k narušení spojení, výroby nebo prací na odstraňování následků napadení. K ničení a zapálení zastavěné plochy, úrody, lesů, letišť, odminování terénu, rozrušení zavlažovacích soustav a vyvolání paniky.

Je známo, že vývojem aerosolových výbušných směsí a jejich praktickým využitím se zabývá Francie, Velká Británie, Kanada a Japonsko.

Přehled energie uvolněné na 1 kg paliva ve výbušných směsích (palivo — vzduch) uvádí **tabulka 3**.

Tabulka 3

Chemická látka	Uvolněná energie kJ . kg ⁻¹
Vodík	141 300
Metan	50 241
Etan	48 148
Acetylen	48 148
Etylen	47 730
Propan	46 473
N-butan	46 055
Propylenoxid	30 982
Hliník	30 564
Etylenoxid	24 102
TNT	4 187

Americké vojenské námořnictvo vyzkoušelo aerosolovou municí v roce 1960. V roce 1970 zavedlo do výzbroje kazetovou leteckou pumu CBU-55. Tato puma byla vyzkoušena ve Vietnamu. Kazetová puma CBU-55 obsahuje tři válcové přetlakové nádrže z pumy BLU-73. Obsah jedné nádrže je 32,6 kg etylenoxidu [jeho bod vzplanutí je 18 °C, bod varu 10,73 °C, teplota samovznícení 414 °C, k intenzivnímu hoření stačí 3 % plynu ve vzduchu]. Celková hmotnost kazetové pumy CBU-55 je asi 227 kg. Fyzikální údaje a charakteristika organických chemických sloučenin, působících tlakovou vlnu, uvádí **tabulka 4**. Ve Vietnamu Američané shazovali kazetové pumy CBU-55

z vrtulníků nebo bitevních letounů při pomalém letu z výšky asi 600 m. Kazetová aerosolová puma CBU-55 je opatřena brzdícím padákem, který ji při pádu k zemi zbrzdí a ve vzduchu ji stabilizuje. Ve stanovené výšce pomocí pyrotechnického zařízení dojde k uvolnění válcových přetlakových nádrží s obsahem etylenoxidu. Každá nádrž má svůj vlastní brzdící padák. Po dopadu se nádrž roztrhne a náplň se rozstříkne do okolí o průměru asi 150 m. Etylenoxid je vysoce těkavý. Po rozstříknutí na terén se okamžitě začne odpařovat, tím nad prostorem vznikne oblak o výšce asi 2,5 m. Aerosolovou směs po odpaření přivedou ke zpožděnému (125 ms) výbuchu dva časové zapalovače.

Tabulka 4

Vzdálenost od místa exploze v m	Přetlak v čele tlakové vlny při výbuchu v kPa	Tlakovou vlnou může dojít k těžkému zničení
15	2900 (2,9 MPa)	– stálé železobetonové úkryty zapuštěné, – potrubí do průměru 350 cm, – přístávací plocha betonová, – sypaná přehradní hráz široká 80–100 m,
130	90 (0,09 MPa)	– těžké nákladní auto, OT, – radioreléové, radiolokační zařízení, – potraviny v sudech, – nákladní říční loď, – přízemní zděné budovy, – vysoké budovy s ocelovým a zděným skeletem s 50% zasklením, – celokovové mosty s rozpětím 45 m, – stálé protiradiační úkryty,
190	42 (0,042 MPa)	– výškové budovy se železobetonovým skeletem, – potraviny v kartonech, – osobní automobily střední, – nákladní skříňové autobusy, – osobní železniční vozy, – radiové stožáry do 100 m výšky, – traktory kolové, – cisterny automobilní.

Při použití pumy BLU-73 bylo zjištěno, že ve vzdálenosti 15 m od místa výbuchu byl přetlak v čele tlakové vlny asi 2,9 MPa a ve vzdálenosti 190 m tlak 42 kPa.

To jsou tlaky, které postačují k zničení, poškození povrchových objektů, automobilů, obrněné techniky, zbraní, zařízení na místech velení, materiálu vojsk v prostorech soustředění v bojových sestavách při vedení bojové činnosti. Na teritoriu těmito tlaky může dojít k poškození, zničení budov, továrních hal, potrubí pro dopravu PHM, přístávacích ploch, skladů, energetických dopravních zařízení nebo sypaných hrází o šířce 80 až 100 m.

V osídlených prostorech, lesních masívech, na polích mohou vzniknout plošné požáry, ale i prostory, kde budou působit toxické látky.

Američané používali aerosolovou municí též k odminování. Např. jednou pumou BLU-73 došlo tlakem k zneškodnění min na ploše asi 700 m². Nebo je využívali k odlesnění mýtin, prorážení cest v džungli, k vytvoření přístávacích ploch pro vrtulníky apod.

Jedna kazetová puma CBU-55 se třemi náplněmi aerosolové výbušné směsi může

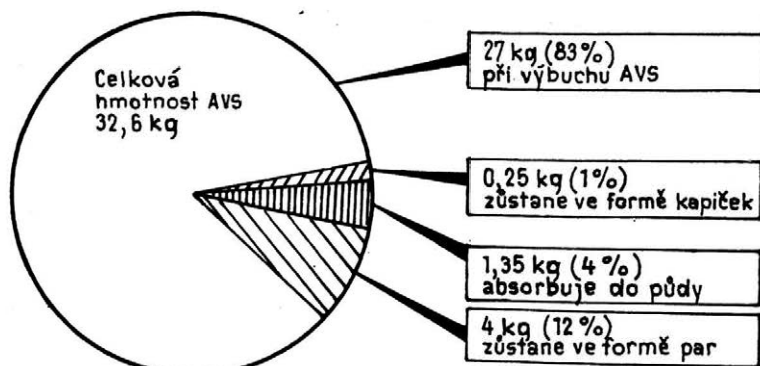
při výbuchu zasáhnout plochu opěrného bodu roty, nebo podstatnou část útočné sestavy motostřeleckého praporu, dělostřeleckého oddílu v palebném postavení, VS svazku apod.

Pro názornost **tabulka 4** uvádí některé vzdálenosti a tlaky, při nichž by došlo ke zničení různých druhů objektů, zařízení, bojové techniky při výbuchu aerosolové munice.

Na základě testování účinků různých druhů aerosolové munice v roce 1976 sestavili Američané výpočtový model DICE FAE, který umožňuje numericky modelovat procesy rozptylu a detonace aerosolových výbušných směsí, dynamiku aerosolování kapiček paliva ve vzduchu. Výpočetním modelem bylo zjištěno, že z celkového množství 32,6 kg etylenoxidu se v procesu detonace využije — viz **obr. 2**.

Pro shoz pum při rychlosti nad 800 km . h⁻¹ plněných aerosolovou municí byla v USA vyvinuta letecká kazetová puma CBU-72 o hmotnosti 227 kg. Obsahuje tři letecké pumy s hmotností jedné náplně 32,6 kg.

V roce 1973 byla do výzbroje zavedena letecká řízená puma CBU-15 o celkové

Poznámka: Obsah náplně letecké pumy BLU-73
AVS - aerosolová výbušná směs

Obr. 2

hmotnosti 227 kg. Jde o leteckou řízenou klouzavou pumu se submunici typu BLU-96, která může být odhazována i při vysokých rychlostech, což prodlužuje její klouzavý let do větší vzdálenosti.

V námořních silách USA se kromě leteckých pum používá aerosolová munice pro plnění protiponorkových torpéd, podvodních i hladinových min a řízených protinámorních raket.

Pozemní vojsko USA přejalo od letectva a námořnictva řadu výsledků z výzkumu a vývoje aerosolové munice a jejího použití a přizpůsobuje ji pro svou potřebu. Pozemní vojsko USA se přednostně zaměřilo na využití aerosolové munice k ničení živé síly, odminování, k provádění cest (průseků) v džungli, vytváření ochranných pásů (odlesnění) kolem cest, narušování chodu výroby apod. V období let 1972–1982 pozemní vojsko USA vyvinulo některé typy odminovacích systémů.

Odminovací systém FAE SHED se skládá z vrtulníků UH-1H a dvou kazetových pum CBU-55B. Každá kazetová puma obsahuje 3 kusy leteckých pum BLU-73 s náplní o hmotnosti 32,6 kg výbušné směsi. Kazetové pumy jsou podvěšeny pod trupem vrtulníku letectva pozemních sil. Jedna kazetová puma je schopná vytvořit průchod v minových polích o šířce 8 až 10 m a délce 100 m.

V další etapě se vývoj v pozemním vojsku zaměřil na odminovací systém LANDFAE. Odminovací systém byl postaven na podvozku tanku M-60, jeho schopnost byla

vytvořit v minovém poli průchod pro pásové vozidlo.

Počátkem 80. let byl dokončen vývoj systému odminování na dálku SLUFAE. Jde o hlavní raketomet lafetovaný na podvozku pásového obrněného vozidla M-548. Náměr je ovládán ručně řidičem, kruhový odměr otáčením vozidla do směru palby.

Pro střelbu se využívá standardní neřízená letecká protizemní raketa ráže 127 mm. Bojovou hlavici tvoří kontejner letecké pumy CBU-55. Hmotnost bojové hlavičky je asi 50 kg, náplň tvoří 32,6 kg etylenoxidu.

Mechanický časový zapalovač FAU-83 zajišťuje oddělení bojové hlavičky od rakety. Bojová hlavička po dopadu na terén vytvoří směs etylenoxidu se vzduchem. Směs je připravena k výbuchu zapalovačem bojové hlavičky. Oblak výbušné směsi zničí živou sílu v prostoru soustředění, v palném potavení, palné prostředky na velké ploše.

V poslední době je v odborném zahraničním tisku uváděn systém CAT FAE, který je umístěn na obojživelném vozidle LTP-7 A1. Systém CAT FAE je vhodný pro vytváření průchodu v minových polích, ničení živé síly, techniky a zařízení. Obsahuje 21 nábojů a lze jím vytvořit průchod o šířce 40 m a délce až 300 m, nebo ničit optický bod rotý apod.

Tyto prostředky mohou být na teritoriu použity i k jiným účelům než k odminování, a to především k ničení dopravní techniky, zásob, objektů NH a narušení výroby.

Po nástupu prezidenta Reagana se aktivovaly práce na výzkumu a vývoji zbraní s aerosolovou municí 3. skupiny, kde se zkouší vedle klasických uhlovodíků, jako je metan, propan apod., rovněž butylenoxid nebo hybridní dvoufázové systémy s obsahem lithia, hliníku a dalších chemických přísad s cílem zvýšit iniciaci a stabilitu detonace či snížit toxicitu použitých látek.

Pro iniciaci aerosolové munice 3. skupiny navrhuji odborníci využívat tlakové vlny, chemických reakcí fotochemického nebo tepelného působení. Podle údajů zahraničního odborného tisku je tlaková vlna, vzniklá při výbuchu 2 kg konvenční trnavin, schopna přivést k detonaci směs metanu a propanu se vzduchem.

Při chemické iniciaci (která se jeví jako nejpravděpodobnější) se využívá oksylovačadel, vstříkovaných do základního paliva po jeho rozptýlení, která buď samostatně nebo za přítomnosti katalyzátorů zabezpečí iniciaci vzniklé směsi. Experimentální detonace bylo dosaženo u etylenu, propanu, butanu, při využití fluoru jako katalyzátoru a čistého nebo atmosférického kyslíku jako oksylovačadel.

Základem fotochemického způsobu iniciace je zvýšení koncentrace volných radikálů, vytvářejících se na základě rozpadu (fotodisociace) sloučenin působením ultrafialového záření. Energie ultrafialového záření s délkou vlny 145–165 nm je nezbytná např. pro iniciaci propan — výbušné směsi s koncentrací 4 % propanu.

Na principu tepelného mechanismu iniciace je založeno použití rubinových laserů. Je experimentálně ověřeno, že u aerosolové munice s příměsí propylnitrátu a heptanu se kapičky rozptýlí bez hoření a detonačního procesu se dosahuje při ozáření kapiček laserovými impulsy s periodou 100 a ve směsi s kyslíkem, kdežto palivo ve směsi pouze se vzduchem dává za těchto podmínek pouze explozivní hoření.

Problém výzkumu možnosti generace rázových vln ve vzduchu pomocí aerosolových výbušných směsí, které by simulovaly rázové vlny ekvivalentní pozemnímu výbuchu jaderné nálože o mohutnosti do 1 kt.

Západní specialisté uvádějí, že praktické pokusy ukázaly, že průběh tlaku a impulsu je u výbuchu aerosolové munice a malé jaderné náplně prakticky stejný (viz obr. 3).

Obr. 3 v časovém období desítek milisekund ve vzdálenosti 47 metrů uvádí srovnání zvětšení tlaku v čele tlakové vlny

oproti původnímu tlaku při explozi aerosolové výbušné směsi (propan — kyslík) s výbuchem jaderné nálože o ekvivalentu 40 t.

Ve vzdálenosti 47 m od místa exploze (výbuchu) lze vyčíst, že se tlak v časovém období 10 až 30 ms oproti původní hodnotě (tlak označen 0) změnil následovně:

1. Za 10 ms po explozi (výbuchu) se u:
a) exploze aerosolové výbušné směsi propan — kyslík změnil tlak o 160 kPa,

b) výbuchu jaderné nálože o 105 kPa.

2. Za 20 ms po explozi (výbuchu) se u:

a) exploze aerosolové výbušné směsi propan — kyslík změnil tlak o 59 kPa,

b) výbuchu jaderné náplně o 41 kPa.

3. Za 30 ms po explozi výbuchu dojde k vyrovnání změny tlaku o 11 kPa. Asi za 37 ms dojde k splýnutí tlaků v původní hodnotu tlaku v místě výbuchu aerosolové munice.

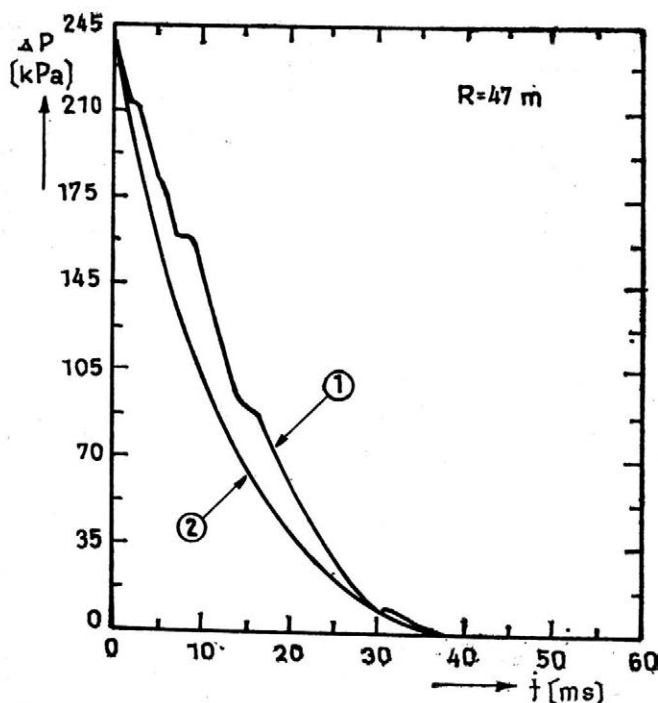
Příklad hodnot při použití dokazuje razantnost nárůstu tlaku v čele tlakové vlny u aerosolové munice.

Jak již bylo uvedeno, cílem napadení aerosolovou municí může být snaha o bezprostřední zasažení a nebo vyřazení živé síly, bojové a dopravní techniky, speciálních zařízení a materiálu vojsk na válčišti. Dále cílem může být narušení bojové činnosti, napadení vojsk v prostorech soustředění, v prostorech mobilizace a narušení přesunů vojsk.

Na teritoriu cílem použití aerosolové munice může být snaha o ztížení života obyvatelstvu, narušení výroby a těžby, rušení systému zásobování, ničení výrobních, energetických a dopravních zařízení, skladů, systémů spojení, a tím narušení řízení státu.

Nelze vyloučit ani to, že nepřítel by mohl aerosolovou municí používat k ničení zemědělských a lesních kultur, zvířectva, ale i k vyvolání paniky.

Z těchto důvodů ochrana proti účinkům aerosolové munice by měla obsahovat dvě základní části ochrany, a to aktivní a pasivní. V aktivní části ochrany proti účinkům aerosolové munice by mělo jít o opatření nedovolit nepříteli aerosolovou municí použít (tj. ji zničit dříve než ji nepřítel použije). V pasivní části ochrany proti účinkům aerosolové munice by mělo jít o opatření k maximálnímu oslabení jejich účinků na vojska a teritorium.

Poznámka:

- ① - průběh tlakové vlny při výbuchu aerosolové výbušné směsi propan-kyslík
- ② - průběh tlakové vlny jaderné nálože mohutnosti 40 t

Obr. 3

Je známo, že aerosolová munice má kombinované ničivé účinky, čímž je ochrana proti nim ztížena, jako je tomu u ochrany proti účinkům jaderných zbraní. Proto bude nutné spolehlivou ochranu proti účinkům aerosolové munice zabezpečovat celou řadou opatření shodných s ochranou proti účinkům jaderných zbraní.

Vzhledem k ničivým účinkům aerosolové munice ochrana vojsk, štábů a teritoria by měla zahrnovat ochranu proti:

- účinkům tlakové vlny (mechanickým účinkům),
- účinkům světelného a tepelného záření,

— toxickým účinkům vznikajícím při výbuchu u některých komponentů aerosolové munice.

Vzhledem k těmto skutečnostem je možné uvést, že k ochraně vojsk, štábů a teritoria by měla dostačovat ta opatření, která v současné době jsou u vojsk, štábů a na teritoriu při výcviku, cvičeních, při přesunech, v prostorech soustředění a při vedení bojové činnosti přijímána k ochraně proti účinkům konvenčních, ale i jaderných zbraní.

Proto jedním ze základních opatření bude dokonalé využití ochranných vlastností a hermetizace bojové a speciální techniky.

Dále to mohou být uzpůsobené nerovnosti terénu, různé zemní stavby, ochranné objekty a zařízení stálého typu.

Pancíř bojové techniky, u níž je zabezpečena hermetizace tak, aby aerosolové látky nepronikly do jejího vnitřku, by podstatně snížil poloměr vyřazení živé síly tlakovou vlnou a současně by byl snížen i účinek toxických látek na minimum.

Živá síla může ke své ochraně též využívat nakryté a upravené okopy, zákopy, spojovací zákopy, pohotovostní úkryty. Na teritoriu to mohou být upravené sklepy,

stavby nebo stálé úkryty a zařízení. Takové ukrytí živé síly sníží nejen účinek tlakové vlny, ale i světelného záření.

Analýza účinků aerosolové munice ukazuje, že výjimka v celkové ochraně by mohla vznikat v ochraně proti toxickým účinkům u některých prvků aerosolové munice. A to z důvodů, že při jejich výbuchu nebo nedokonalém hoření mohou vznikat nebezpečné toxické škodliviny, proti nimž ochranná maska nechrání, a tyto jsou pro živý organismus vysoce nebezpečné.

Aerosolová munice svými účinky v cíli představuje nový druh ničivého prostředku, kterého by mohl nepřítel po zkušenostech v Indočíně a Vietnamu použít i na evropském válečném bez ohledu na to, že u této munice OSN doporučila mezinárodní zákaz.

Jde o munici s kombinovaným účinkem k ničení živé síly, zvířat, ale i techniky, objektů a zařízení. Vzhledem k těmto účinkům je nutné jí věnovat potřebnou a systematickou pozornost.

Uvedenou municí kromě americké armády zavedla do výzbroje armáda Francie, Velké Británie, Kanady a další kapitalistické státy. To vytváří podmínky, aby ji vojska NATO použila nejen proti vojskům protivníka, ale i proti obyvatelstvu a teritoriu při vedení bojové činnosti na západním válečném.

Při jejím použití bude pro vojska, štáby,

ostatní ozbrojené složky státu, obyvatelstvo, národní hospodářství vznikat vážné nebezpečí. Proto je nutné, aby velitelé, štáby, orgány státní správy federace a republik při hodnocení možností nepřítelů a situace vlastní měli uvedená fakta a skutečnosti na paměti a brali je v úvahu při plánování, rozhodovacím procesu a organizaci i materiálním zabezpečení všech opatření. Na základě těchto analýz a závěrů bude nutné včas přijímat plánovací a organizační opatření ke komplexnímu zabezpečení ochrany vojsk a teritoria proti účinkům aerosolové munice.

Aerosolová munice z hlediska výroby je jednoduchá a nenákladná. Je vysoce efektivní a lze ji na cíl dopravovat zavedenými prostředky výzbroje armád NATO.

Aerosolová munice svými parametry splňuje všechny požadavky kladené na její výrobu, účinnost a efektivnost.

СОДЕРЖАНИЕ

Майор Мирослав Цемпирек, кандидат философских наук
майор Владимир Рюдигер

- За высокую эффективность при решении задач обороны** 3
Авторы решают актуальную проблему эффективности использования ресурсов для обеспечения обороноспособности стран социалистического содружества. Представляют факторы, которые оказывают влияние на этот процесс и подчеркивают необходимость повышения уровня военно-экономического мышления командного состава.

Подполковник Петер Шврло

- К некоторым вопросам политической работы в ходе боевых действий** 8
Автор на основе опыта по оперативной подготовке, по подготовке командиров и штабов и полевой выучке войск обобщает некоторые данные из действий командиров и политорганов и делает дальнейшие выводы для развития эффективной политической работы в ходе боевых действий.

Франтишек Несвадба, кандидат исторических наук

- Курская битва** 12
Статья оценивает Курскую битву как последнюю попытку фашистской Германии обратить обстановку в свою пользу, а со стороны Советской Армии как ведение обороны и создание выгодного соотношения сил для проведения контрнаступления и последующего перехода во всеобщее стратегическое наступление. В заключении указано военно-политическое значение битвы и основные принципы развития военного искусства.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Олдржих Франк

- Опыт результатов участия чехословацких наблюдателей на учениях НАТО** 17
Автор рассматривает первый опыт выполнения документа Стокгольмской конференции о мероприятиях по усилению доверия и безопасности и о разоружении в Европе. Речь идет прежде всего о участии на учениях мобильных сил НАТО и на учениях на Юго-Европейском ТВД.

Подполковник Антон Выбох, кандидат военных наук

- Вопросы выбора переднего края оборонительных полос** 25
Автор приводит некоторые взгляды на проблематику выбора оборонительных полос, на их глубину, удаление и использование их в первой оборонительной операции.

Генерал-майор Вацлав Роучка, кандидат военных наук, доцент

- К некоторым вопросам оперативного обеспечения в оборонительной операции** 33
Автор нацелил свое внимание прежде всего на проблематику защиты от ОМП и оперативной маскировки. Далее приводит цели, методику и содержание разработки отдельных документов.

Полковник Здзек Кодеш, кандидат военных наук, доцент

- Организация смены войск** 36
Автор творческим способом развивает общие принципы смены войск, описывает методику действий командиров, процесс принятия решения и работу штаба при планировании и проведении смены.

Подполковник Станислав Беранек

- Артиллерия и боевые вертолеты в огневой подготовке** 42
Автор разбирает проблематику, которая кроме как в общих положениях боевых уставов, подробно не решена в изданных наставлениях и пособиях.

Подполковник Йосеф Солничка

- Возможности фронтовой авиации при поддержке боевых действий Сухопутных войск** 50
Автор показывает возможности фронтовой авиации при уничтожении, подавлении и разведке наземных объектов противника в тактической и ближайшей оперативной глубине в ходе фронтовых и армейских операций.

Полковник Йиржи Червенка

- Инженерное оборудование оборонительной полосы дивизии** 59
Автор показывает, как можно выполнить задачи Приказа Министра Национальной обороны ЧССР по вопросам инженерного оборудования оборонительной полосы дивизии. Приводит пример, куда необходимо приложить основные усилия при подготовке командиров и штабов как при теоретической, так и при практической организации подготовки и ведении оборонительного боя.

Полковник Аугустин Циффра, кандидат военных наук, доцент

- Проблемы подготовки и развертывания тыла для обеспечения войск в современных первых операциях** 66
Автор занимается некоторыми главными проблемами подготовки и развертывания тыла ЧНА с точки зрения реального тылового обеспечения войск в первых операциях с учетом новых взглядов на их подготовку и проведение.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

- Оборонительный характер советской военной доктрины и подготовка войск** 71

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Франтишек Скопец

- О аэрозольных взрывных смесях, внедряемых в армиях НАТО** 79
Автор анализирует аэрозольные боеприпасы с точки зрения периодов их развития, использования и достигнутого эффекта. Приводит важнейшие свойства некоторых составных частей, применяемых для производства аэрозольных боеприпасов. В заключении решает проблему защиты от воздействий аэрозольных боеприпасов.